

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
ĢEOGRĀFIJAS UN ZEMES ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĢEOGRĀFIJAS NODAĻA

**UKRAINAS CIVILIEDZĪVOTĀJU UZTURĒŠANĀS
APSTĀKĻU, APDZĪVOJUMA UN PERSPEKTĪVU ANALĪZE
RĪGAS PILSĒTĀ**

BAKALaura DARBS

Autors: Valentīns Blaubergs

Stud. apl. vb20038

Darba vadītājs: asoc. prof.

Elīna Apsīte-Beriņa

RĪGA 2024

SATURS

ANOTĀCIJA.....	3
ANNOTATION.....	4
TERMINU SKAIDROJUMS	5
IEVADS.....	6
1. EIROPAS VALSTU IMIGRĀCIJAS UN BĒGĻU PIENĒMŠANAS PIEREDZE	9
1.1. Migrācija uz Eiropas pilsētām un cilvēku izmitināšanas izaicinājumi	9
1.2. Imigrantu apdzīvojuma īpatnības un integrācija.....	11
2. UKRAINAS BĒGĻU KRĪZE	15
2.1. Ukrainas bēgļu krīzes atšķirība no iepriekšējo gadu bēgļu plūsmām	15
2.2. Ukrainas kara bēgļi Eiropā un Baltijā.....	16
2.3. Pētījumi par imigrāciju un patvēruma meklēšanu Latvijā	22
3. UKRAIŅU VĒSTURISKĀ KLĀTBŪTNE RĪGĀ UN LATVIJĀ.....	24
3.1. Ukraiņu apdzīvojuma vēsture Latvijas teritorijā un Rīgā	24
3.2. Ukraiņu kultūras telpa Rīgā un Latvijā.....	27
4. MATERIĀLI UN METODEDES.....	29
4.1. Pētījuma materiāli	29
4.2. Pētījuma metodes	30
5. UKRAINAS CIVILIEDZĪVOTĀJI RĪGAS PILSĒTĀ	32
5.1. Sākuma nonākšana Latvijā	32
5.2. Atbalsts Ukrainas civiliedzīvotājiem Rīgā.....	34
5.3. Ukrainas civiliedzīvotāju izmitināšana Rīgā	36
5.4. Ukrainas civiliedzīvotāju apdzīvojums Rīgā	39
5.5. Ukrainas civiliedzīvotāju integrācija Rīgā un Latvijā	43
6. RĪGAS UKRAINAS CIVILIEDZĪVOTĀJU APTAUJAS REZULTĀTI.....	46
SECINĀJUMI	55
IZMANTOTIE AVOTI UN LITERATŪRA	58
PIELIKUMI.....	65

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbā “Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanās apstākļu, apdzīvojuma un perspektīvu analīze Rīgas pilsētā” tiek pētīti no kara bēgušo Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanās apstākļi un dzīvesvietu telpiskais izkārtojums Rīgā, sniegts šo cilvēku atbalsta pasākumu apskats, kā arī aprakstīts vispārīgais Ukrainas civiliedzīvotāju viedoklis pret viņiem sniedzamo atbalstu un savu nākotni Rīgā. Latvijas valstij notiekošā bēgļu plūsma ir pirmā šāda mēroga imigrācijas pieredze kopš neatkarības atjaunošanas. Turklāt, līdz šim Ukrainas civiliedzīvotāji Latvijā tika pētīti maz. Darbā tiek apkopota citu Eiropas valstu imigrācijas un bēgļu pieņemšanas politika iepriekšējos gados un Ukrainas bēgļu krīzes laikā, aprakstīta ukraiņu klātbūtnes vēsture Latvijas teritorijā, noskaidrota Ukrainas civiliedzīvotāju nonākšana Latvijā, viņu izmitināšanas, atbalsta un integrācijas pasākumi, apdzīvojums. Padziļinātu Ukrainas civiliedzīvotāju raksturojumu sniedz darba ietvaros veiktā aptauja.

Bakalaura darbu veido ievads, 6 nodaļas, secinājumi, izmantotas literatūras un avotu saraksts, kā arī 2 pielikumi. Darba kopējais apjoms, ietverot pielikumus, ir 68 lapaspuses.

Atslēgas vārdi: Ukraina; karš; Latvija; Rīga; bēgļi; migrācija; integrācija.

ANNOTATION

The bachelor's thesis "Analysis of residence conditions, distribution and prospects of Ukrainian civilians in the city of Riga" examines the residence conditions of Ukrainian civilians who fled the war and the spatial layout of their residences in Riga, provides an overview of support measures for these people, and also describes the general opinion of Ukrainian civilians towards the support provided to them and their own future in Riga. The current flow of refugees is the first immigration experience of this scale in Latvia since the restoration of independence. In addition, until now Ukrainian civilians in Latvia have not been studied a lot. The work summarizes the immigration and refugee reception policy of other European countries in previous years and during the Ukrainian refugee crisis, describes the history of the presence of Ukrainians in the territory of Latvia, clarifies the arrival of Ukrainian civilians in Latvia, their accommodation, support and integration measures, and distribution. An in-depth description of Ukrainian civilians is provided by the survey conducted as part of the work.

The bachelor thesis consists of an introduction, 6 chapters, conclusions, a list of literature and sources used, as well as 2 appendices. The total volume of the thesis, including the appendices, is 68 pages.

Keywords: Ukraine; war; Latvia; Riga; refugees; migration; integration.

TERMINU SKAIDROJUMS

Migranti – cilvēki, kuri uz laiku vai pastāvīgi, kā arī dažādu iemeslu dēļ pārceļas no savas pastāvīgās dzīvesvietas valsts iekšienē vai pāri starptautiskai robežai. Parasti izšķir īstermiņa/pagaidu migrāciju, kuras ilgums ir no 3 līdz 12 mēnešiem, un ilgtermiņa/pastāvīgu migrāciju, kas attiecas uz mītnes zemes maiņu uz laiku ilgāku pāri vienu gadu (International Organization for Migration 2019; UN DESA S.a.).

Bēgļi – cilvēki, kuri šķērsojuši starptautisku robežu, lai atrastu drošību citā valstī, un nevar atgriezties dzimtenē pamatotu baiļu no vajāšanas, konflikta, vardarbības vai citu apstākļu, kas nopietni traucējuši sabiedrisko kārtību, dēļ, un kuru dēļ viņiem ir nepieciešama starptautiska aizsardzība (UNHCR S.a.).

Patvēruma meklētāji – cilvēki, kas pametuši savu valsti un meklē aizsardzību pret vajāšanu un smagiem cilvēktiesību pārkāpumiem citā valstī, bet kuri vēl nav juridiski atzīti par bēgļiem un gaida lēmumu par savu patvēruma pieprasījumu (Amnesty International S.a.).

Ukrainas civiliedzīvotāji – Ukrainas pilsoņi un viņu ģimenes locekļi, kā arī personas, kuras Ukrainā saņēmušas pastāvīgās uzturēšanās atļauju un nevar atgriezties savas pilsonības valstī, saņēmušas bezvalstnieka statusu vai starptautiskās aizsardzības statusu, un to ģimenes locekļi (Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums 2022).

IEVADS

2022. gada februārī līdz ar Krievijas Federācijas uzsākto iebrukumu Ukrainas teritorijā, izcēlās 21. gadsimta lielākā bēgļu krīze Eiropā. Glābjoties no aktīvas karadarbības, daļa Ukrainas iedzīvotāju kļuva par bēgļiem. Lielākā daļa no viņiem emigrēja uz Eiropu – Poliju un Vāciju, blakusesošām valstīm Austrumeiropā, kā arī citām Eiropas Savienības valstīm. Pēc ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos biroja, 2024. gada sākumā gandrīz 6 miljoni bēgļi no Ukrainas tika reģistrēti pagaidu aizsardzībai vai līdzīgās aizsardzības shēmās Eiropā (UNHCR 2024).

Uz 2024. gada maiju kopš kara sākuma Latvijā reģistrēti gandrīz 45 000 no kara Ukrainā bēgušu cilvēku (Iekšlietu Ministrija 2024), kas Latvijas Republikā uzskaitīti kā Ukrainas civiliedzīvotāji. Visiem, kas šajā periodā pieprasīja, tiek izdotas uzturēšanās atļaujas Latvijā, kā arī darba atļaujas (Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta... 2022). Šāda bēgļu, kā arī imigrantu kopumā, plūsma ir bezprecedenta neatkarīgas Latvijas Republikas vēsturē. Reģistrēto Ukrainas civiliedzīvotāju skaits Latvijā 2022. gadā vairākkārt pārsniedza patvēruma meklētāju kopējo skaitu iepriekšējo 20 gadu laikā (PMLP 2021). 2024. gadā šie cilvēki veido aptuveni 2,5 % no Latvijas iedzīvotāju kopskaita. Šobrīd Ukrainas teritorijā notiekošajam karam trūkst ātras pabeigšanas perspektīvu, turklāt situācija kaujas laukā ir nestabila. Var lēst, ka tuvākajā nākotnē Ukrainas bēgļu īpatsvars valstī ievērojami nesamazināsies.

Mūsdienu imigrācija un kara bēgļu plūsmas uz Eiropas valstīm ir izsmelši izpētītas tēmas sakarā ar 2015. gada bēgļu krīzi, arī Ukrainas kara bēgļi tiek aktīvi pētīti. Parasti imigrantus un bēgļus piesaista lielas pilsētas, kur cilvēkiem ir iespējams atrast darbu, mājokli, izglītības iespējas, saņemt sociālo un psiholoģisko atbalstu, kā arī veselības aprūpi (Doomernik, Ardon 2018; Deas, Hincks 2014; De Wenden 2021). Cilvēku izmitināšana un integrācija jaunā sabiedrībā ir lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras gan pilsētas, gan uzņemošas valstis kopumā (Doomernik, Ardon 2018; Deas, Hincks 2014; Brücker et al. 2023; Seethaler-Wari 2018). Svarīga loma iebraucēju integrācijā un sociālekonomiskā stāvokļa uzlabošanā ir viņu telpiskajam izkārtojumam. Lielas problēmas pilsētām sagādā imigrantu koncentrācija un segregācija noteiktās teritorijās (Busetta et al. 2015; Mazza, Punzo 2016; Vogiazides, Mondani 2020; Seethaler-Wari 2018; Sauer et al. 2023).

Vairāk nekā pusi no Ukrainas civiliedzīvotājiem uzņēma Rīga kapacitātes dēļ un 2024. gada maijā gandrīz 19 000 cilvēki joprojām uzturējās pilsētā (Rīgas Dome 2024a; RACUI

2024). Gan sākotnēji Latvijas valdības paredzētais kopējais Latvijā uzņemto Ukrainas civiliedzīvotāju skaits, gan saskaņā ar to – Rīgas pašvaldībā izmitināto skaits – ir mazāks, nekā faktiski šobrīd uzturas (Noteikumi par pašvaldībās izmitināmo... 2022).

Rīgas pašvaldībai līdz 2022. gadam nebija pieredzes liela skaita bēgļu pieņemšanā. Ukrainas civiliedzīvotāji saskaras ar grūtībām pastāvīgās dzīvesvietas meklēšanā un iekļaušanos darba tirgū (LETA 2022b). Pašlaik ir ļoti nozīmīgi arī Ukrainas civiliedzīvotāju integrācijas jautājumi. Līdz ar to ir svarīgi noteikt šo personu uzturēšanas apstākļus, koncentrēšanas vietas un koncentrācijas cēloņus, analizēt atbalsta un integrācijas pasākumus, kā arī noskaidrot, cik cilvēki ir apmierināti ar pilsētas organizēto pieņemšanu, kādas ir viņu nākotnes ieceres. Tas varētu sekmēt arī viņu labākam atbalstam un sociālās infrastruktūras attīstībai.

Līdz ar to darbā tiek izvirzīts **pētījuma jautājums:**

Kā Ukrainas civiliedzīvotāji uzturas un apdzīvo Rīgas pilsētas teritoriju un kā tas varētu ietekmēt viņu palikšanas perspektīvas?

Bakalaura darba mērķis ir:

Novērtēt Rīgā dzīvojošo Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanās apstākļus, apdzīvojumu un perspektīvas.

Darba mērķa veiksmīgai sasniegšanai ir izvirzīti sekojoši **pētījuma uzdevumi:**

- 1) Izpētīt ukraiņu apdzīvojuma izveidošanas vēsturi, kā arī kultūras telpas attīstību Rīgā un Latvijas teritorijā kopumā;
- 2) Apkopot un izanalizēt esošo pētījumu atziņas par organizētu bēgļu sākuma izmitināšanas un integrācijas praksi, kā arī imigrantu/bēgļu turpmākā apdzīvojuma īpatnībām dažādās Eiropas valstīs, atsevišķi fokusējoties uz Ukrainas kara bēgļu pieņemšanas pieredzi;
- 3) Apkopot Latvijas masu medijos publicētos materiālus, valsts tiesības aktus un pašvaldības rīkojumus, kā arī pieejamo statistisko materiālu Rīgā dzīvojošo Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanās analīzei;
- 4) Organizēt anketēšanu Rīgas apkaimēs dzīvojošiem no kara Ukrainā bēgušajiem Ukrainas civiliedzīvotājiem, kā arī veikt interviju ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta centra pārstāvjiem;

- 5) Raksturot un izvērtēt Rīga dzīvojošo Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanās apstākļus, kartēt šo personu apdzīvojumu Rīgas pilsētas teritorijā un noskaidrot viņu turpmākās uzturēšanas perspektīvas.

1. EIROPAS VALSTU IMIGRĀCIJAS UN BĒGLU PIENĒMŠANAS PIEREDZE

Sakarā ar Eiropas valstu pieredzi saistībā ar imigrāciju, it īpaši pēc 2015. gada “bēgļu krīzes”, kad vairāki simti tūkstoši bēgļu un patvēruma meklētāju ir ieceļojuši to teritorijā (Pew Research Center 2016), ir daudz pētījumu par imigrantu un bēgļu izmitināšanas īpatnībām, apdzīvojuma raksturu un to nozīmi turpmākajā dzīvē jaunā svešā vidē, kā arī īpaši daudz – par imigrantu un bēgļu integrācijas problēmām. Šo pētījumu atziņas ir aprakstītas šajā nodaļā.

1.1. Migrācija uz Eiropas pilsētām un cilvēku izmitināšanas izaicinājumi

Vairāki pētnieki analizē pilsētu pievilcību jebkura veida imigrantiem, kā arī grūtības, ar kurām sastopas pilsētu pašvaldības, kad krasi palielinās cilvēku skaits, kuriem ir nepieciešams mājoklis (Deas, Hincks 2014; Gardesse, Lelevrier 2020; Doomernik, Ardon 2018; De Wenden 2021; Seethaler-Wari 2018; Neis et al. 2018; Eckardt 2018).

Pilsētām kopā ar tām pieguļošiem reģioniem ir vadošā loma imigrantu pieņemšanā (Deas, Hincks 2014). Pilsētās, biežāk nekā citās teritorijās, ir augsts neto imigrācijas līmenis, ņemot vērā to sociālekonomiskās īpatnības, turklāt, gan vietās ar plaukstošu ekonomiku un neapmierinātu darbaspēka pieprasījumu, gan tajās, kuru ekonomiskās labklājības līmenis ir zemāks (Deas, Hincks 2014). Lielākā daļa imigrantu ierodas pilsētās, tāpēc ka tur viņiem ir iespējas atrast mājokli, vest savus bērnus uz skolu vai bērnudārzu, pirkt pārtikas preces un saņemt veselības aprūpi. Bieži vien pilsētas ir atbildīgas par bēgļu integrāciju darba tirgū (Doomernik, Ardon 2018; Deas, Hincks 2014). Pat ja cilvēki neplāno ilgstoši uzturēties noteiktā valstī, viņi, visticamāk, dosies uz lielām pilsētām. Tā, piemēram, Francijā 2015.-2016.gadā, “bēgļu krīzes” laikā, galvenokārt, galvaspilsētā un tās reģionā, kā arī pierobežas pilsētās ir koncentrējušies ne tikai cilvēki, kas cerēja saņemt patvērumu šajā valstī, bet arī tie, kas ceļoja Francijai cauri, lai lūgtu patvērumu citur (Gardesse, Lelevrier 2020).

Pilsētas ir “bēgļu integrācijas politiskais un telpiskais lauks” (Eckardt 2018, 62). Tās ir galvenās dalībnieces daudzlīmeņu lēmumu pieņemšanas procesos par cilvēku pārvietošanas plūsmām un izmitināšanu. Pilsētas arī ierosina pilsonisku sabiedrību, kas veido solidaritātes tīklus ar migrantiem, un vietējā līmenī ir iesaistīti atbalsta pasākumos nepavadītiem

nepilngadīgajiem, ģimenēm, patvēruma meklētājiem un cilvēkiem, kas valstī uzturas nelegāli (De Wenden 2021).

Migrācijas pieaugums izraisa plašas sociālās, ekonomiskās un politiskās sekas, kas rada ievērojamas problēmas pilsētām (Deas, Hincks 2014). J. Domerniks un D. Ardon (Doomernik, Ardon 2018) apgalvo, ka iebraukušo cilvēku izmitināšana ir viens no lielākajiem pilsētu izaicinājumiem. Bieži vien mājokļa ir maz un tas ir dārgs. Pilsētas pašvaldības ne tikai strādā ar savu dzīvojamo fondu, bet arī atjauno tukšas biroju ēkas, uzrunā privātos namīpašniekus, un koordinē solidaritātes iniciatīvas starp iedzīvotājiem, kas vēlas uzņemt bēgļus savās mājās. Pēc Zētaleres-Vari (Seethaler-Wari 2018) lielāko daļu problēmu rada nevis paši bēgļi, bet gan esošās strukturālās problēmas un mājokļu krīze, ko atklāja patvēruma meklētāju un bēgļu tūlītējā vajadzība pēc mājokļu jautājuma risinājumiem. Šādu problēmu piemēri ir: neskaidrība par iebraucēju skaitu, sociālo mājokļu trūkums, budžeta sadalījums, piekļuve zemes resursiem un privātām zemes īpašumtiesībām, infrastruktūras stāvoklis, zemes izmantošana, laukietilpīgas birokrātiskas procedūras, būvnieku pieejamība un apņemšanās, vēlētajū vēlmes, marginalizētas migrantu apkaimes un “sociālās degšanas punkti”, kā arī piemēroti dzīvokļu izmēri lielākām ģimenēm. Neraugoties uz augsto prioritāti, kas tiek dota bēgļiem sabiedriskajā un politiskajā diskusijā, pilsētplānošanā vēl nav sistemātisku apsvērumu plānošanas lomai patvēruma politikā (Eckardt 2018). Kā piemin I. Deass un S. Hinkss (Deas, Hincks 2014), daži cilvēki ir izcēlušies bažas par iemigrējušo pieaugošās plūsmas sociālajām sekām, ņemot vērā to, cik nesamērīgi viņi iesaistās zemi apmaksātā un nestabilā darbā.

Amerikāņu pētnieku grupa (Neis et al. 2018) aprakstīja situāciju, kas izveidojās “bēgļu krīzes” laikā Esenes pilsētā Vācijā, kas pēc iedzīvotāju skaita tuvojas Rīgai (600 000 cilvēki). Viņi min, ka 2015. gadā daudzās Vācijas pilsētās iebraukušo cilvēku skaits pārsniedza pieejamo telpu skaitu, kurās varēja pat īslaicīgi izmitināt bēgļus. Sakarā ar lielo ieceļotāju skaitu Esene, sekojot citu Vācijas pilsētu piemēram, organizēja nelielu telpu noņemšanas sistēmu, lai nodrošinātu cilvēkiem bāzes patvērumu. Citas struktūras, piemēram, nepilnīgi izmantotie hosteļi un viesnīcas vai tukšas daudzdzīvokļu ēkas, tika pārveidotas patvēruma meklētāju pagaidu izmitināšanai. Šādi pagaidu izmitināšanas centri bija vienmērīgi novietoti visā pilsētas teritorijā. Tiem, kuru bēgļu statuss tika apstiprināts, deva tiesības atrast sev dzīvokli un arī Esenes pašvaldība izvietoja cilvēkus atsevišķos dzīvokļos, taču patvēruma apstiprināšana varēja ilgt mēnešus vai pat vairāk nekā gadu, kas radīja spriedzi gan uz pilsētu, gan uz cilvēkiem, kas turpināja dzīvot kopmītnēs bez skaidrības par savu nākotni.

Laika gaitā migrācija maina pilsētu telpiskās attīstības modeļus un pastiprina nevienmērīgas attīstības pozitīvo vai negatīvo ietekmi (Deas, Hincks 2014). Eiropas valstīs pastāv bēgļu un patvēruma meklētāju izklīdināšanas politika, lai izvairītos no ieceļotāju koncentrācijas lielajās pilsētās vai pierobežas zonās (Gardesse, Lelevrier 2020; Andersson 2003). Tādējādi mazās un vidēja lieluma pilsētas tiek uztvertas kā izmitināšanas iespējas, jo to mājokļu tirgos, kuros pieprasījums ir mazāks, ir brīvas vietas (Gardesse, Lelevrier 2020).

Zviedrijā pēc 10 gadu ilgas imigrantu izklīdēšanas politikas 1980.-os un 1990.-os gados viņu pārmērīgas koncentrācijas galvaspilsētas reģionā dēļ jebkuram bēglim, kurš varēja organizēt savu izmitināšanu, bija tiesības to darīt. Iepriekšēja izmitināšanas politika bija pārtraukta morālu apsvērumu dēļ (vai ir taisnīgi kontrolēt bēgļu apmēšanas trajektorijas, ietekmējot viņus apmesties vietās, kuras viņi paši nebija izvēlējušies?), kā arī migrantu tālākas pārvietošanās (sekundārās migrācijas) dēļ (Andersson 2003). Uzsākoties 2015. gada “bēgļu krīzei”, augsts apdzīvojuma segregācijas līmenis un pārapspiedošība nesēn ieceļojušo migrantu vidū atkal izraisīja kritiku pret patvēruma meklētāju apmēšanas brīvību un sekmēja diskusiju uzsākšanu par patvēruma meklētāju izmitināšanas pašorganizācijas brīvības ierobežošanu pašvaldībās ar sociālekonomiski nelabvēlīgiem rajoniem (Vogiazides, Mondani 2020).

K. Gardeses un K. Lelevjē (Gardesse, Lelevrier 2020) pētījumi parāda, kā Francijas oficiālajā diskursā sociālais sajaukums attaisno ģeogrāfisko sadalījumu un etnisko šķirošanu apkaimēs un pilsētās. Sociālais sajaukums tiek izmantots kā arguments imigrantu efektīvākai integrācijai. Tas var radīt problēmas ieceļotājiem, jo bieži vien pastāv neatbilstība starp šo mājokļu konfigurāciju un viņu faktiskajām vajadzībām transporta un pilsētas pakalpojumu ziņā. Mājokļi ne vienmēr ir piemēroti bēgļiem, jo to mājsaimniecībām atbilstošo mājokļu piedāvājums par pieņemamu cenu var būt stipri ierobežots vai ar neērtu lokāciju.

Izklīdēšanas programmas pilsētu mērogā ir ieviestas Dānijā, Vācijā, Nīderlandē, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē (Neis et al. 2018). Pēc H.J. Neisa un viņa kolēģu domām, šīs programmas atņem bēgļiem svarīgu kopienas identitātes saglabāšanas avotu, kas nākotnē var negatīvi ietekmēt viņu pielāgošanu jaunā sabiedrībā.

1.2. Imigrantu apdzīvojuma īpatnības un integrācija

Pēdējos gados Eiropā tiek plaši pētītas saiknes starp imigrantu sākotnējo dzīvesvietu imigrācijas pilsētās un viņu turpmāko sociālekonomisko integrāciju (Vogiazides, Mondani

2020; Gardesse, Lelevrier 2020; Seethaler-Wari 2018; Wimark et al. 2018), analizēta imigrantu segregācija un dzīvesvietas izvēles apstākļi (Mazza, Punzo 2016; Busetta et al. 2015; Dill et al. 2015). Arī tiek novērtēts migrantu telpiskais novietojums gan reģionālā, gan atsevišķu pilsētu līmenī (Vogiazides, Mondani 2020) un apdzīvojamā izkliedēšanas politikas vēsture dažādās Eiropas valstīs (Andersson 2003). Ir daži praktiskie pētījumi, kas fokusējas uz migrantu ģeogrāfiskā novietojuma raksturošanu Eiropas galvaspilsētu reģionos un konkrēto pilsētu teritorijā (Kreichauf 2018; Seethaler-Wari 2018; Mazza, Punzo 2016; Busetta et al. 2015).

Bēgļu telpiskā koncentrācija ir ļoti apspriests politisks un sabiedrisks jautājums, jo tai ir ievērojama finansiāla un sociāla ietekme uz ietekmētajām pašvaldībām, vietējiem mājokļu tirgiem un infrastruktūrām (Sauer et al. 2023). Mājokļu atrašanās vieta ir viena no vairākām pazīmēm, kam ir būtiska nozīme patvēruma meklētāju un bēgļu turpmākajā integrācijā (Seethaler-Wari 2018; Brücker et al. 2023). Iemītniekiem, kas atrodas pilsētas centrā vai tuvu tam, ir ērtāka piekļuve pilsētas pakalpojumiem, pilsētas iestādēm, un ir lielāka iespēja iziet ārā un mijiedarboties ar savas pilsētas publiskajām telpām, parkiem un izbaudīt brīvā laika pavadīšanas iespējas. "Centralitāte" ir būtiskā arī mudinot daudzus brīvprātīgos iesaistīties mītnu meklējumos, tādējādi aktīvi iesaistoties patvēruma meklētāju dzīvē un paplašinot viņu sociālos sakarus un atbalsta sistēmas. Savukārt mājvietas, kas atrodas tālāk ārpus pilsētas centra, apgrūtina braucienus uz pilsētu un attur patvēruma meklētājus (ar dažiem izņēmumiem) pamest savas naktsmītnes. Vēl svarīgāk ir tas, ka šādas vietas attur aktīvos brīvprātīgos iesaistīties, tādējādi ierobežojot bēgļu piekļuvi valsts valodas kursiem un mijiedarbību ar vietējiem iedzīvotājiem, kā arī piekļuvi sociālā un brīvā laika aktivitātēm, kas ir ļoti nepieciešamas, lai abstrahētos no viņu pastāvīgas gaidīšanas, piemēram, gaidot juridisko statusu, mājokļa, darba atrašanu, ģimenes apvienošanu un normālas dzīves sākumu (Seethaler-Wari 2018).

Bēgļiem ir sliktākas integrācijas un līdzdalības iespējas nekā citiem imigrantiem. Kara un vajāšanu dēļ bēgļiem bieži ir ierobežots laiks, lai sagatavotos migrācijai, ko vēl vairāk pastiprina uzņemošo valstu laika trūkums sagatavošanai iebrucēju pieplūduma pēkšņam pieaugumam. Bēgļiem, ar lielāku iespēju, var būt fiziskas vai psihiskas traumas, ko var radīt notikumi, kas saistīti ar karu, vajāšanu vai bēgšanas procesu. Arī salīdzinoši ierobežojošie mācību, darba un mobilitātes apstākļi patvēruma procedūras laikā kopā ar noraidījumu un diskrimināciju, kas ir pieredzēta jau uzņemošajā valstī, samazina bēgļu līdzdalības un integrācijas iespējas jaunajā sistēmā. Viņiem ir ierobežoti sociālie sakari, kā arī ierobežota piekļuve citiem svarīgiem resursiem galamērķa valstīs (Brücker et al. 2023).

Runājot par turpmākās patstāvīgas dzīvesvietas meklēšanas principiem, pēc Busetas un citu pētnieku atziņām (Busetta et al. 2015) pastāv divi galvenie teoriju atzari, kas paskaidro apdzīvojuma segregācijas cēloņus – viens no tiem liek domāt, ka šī parādība neviļus tiek pakļauta ekonomiskajiem ierobežojumiem, sociālajai atstumtībai, diskriminācijai mājokļu tirgū un sociālo mājokļu koncentrācijai, bet otrs liek domāt, ka tā ir kaut kādā veidā brīvprātīga, ko izraisa indivīdu dotā priekšroka pašnošķiršanai. Citi itāļu pētnieki (Mazza, Punzo 2016) pauž līdzīgu viedokli par divām telpisko klasteru avotiem: telpisko nevienādīgumu jeb šķietamo koncentrēšanos un telpisko pievilcību jeb īsto koncentrēšanos. Parasti dažādās pilsētas daļās ir vērojamas lielas mājokļu cenu, lētu publisko infrastruktūru pieejamības un noteikta veida darba vietu pieejamības atšķirības; šis nevienādīgums noved pie galvenokārt ekonomiski izraisītās segregācijas. Turpretī, liela nozīme imigrantu piesaistē konkrētās apkaimēs, kā arī to ievirzīšanai konkrētās profesijās ir sociālajiem sakariem, piemēram, esošām ģimenes saitēm (Mazza, Punzo 2016). Arī ārzemnieku individuālās iezīmes (migrācijas pieredze, nodarbinātība, prasmes, izglītība, valodas prasme) var izskaidrot etniskās segregācijas līmeni (Busetta et al. 2015).

Savukārt cilvēku dzīvesvieta ietekmē viņu sociālekonomiskā stāvokļa attīstības perspektīvas. Saistībā ar šo parādību arī pastāv atšķirīgas teorijas. Viena no tām apraksta stigmatizāciju, kas skar nabadzīgas apkaimes ar lielu imigrantu īpatsvaru – darba devēji var nevēlēties pieņemt darbā personas, kas dzīvo apkaimēs ar sliktu reputāciju. Šajā ziņā mājokļu segregācija izraisa vai pastiprina diskrimināciju darba tirgū. Citi pētnieki pauž viedokli vērstu uz socializācijas procesiem – imigrantu koncentrācija etniskajos un augstas nabadzības rajonos rada nelabvēlīgus sociālos tīklus, kas kavē nodarbinātības iespējas, un cilvēki, kas dzīvo šādos rajonos, mēdz tikt izslēgtas no citiem labvēlīgākiem sociālajiem tīkliem, kuros iesaistīti vietējie iedzīvotāji. Šādi kontakti varētu sniegt noderīgu atbalstu, lai iekļautos un virzītos uz priekšu darba tirgū (Vogiazides, Mondani 2020). Pastāv teorijas, kas turpretim uzsver vienas etniskas grupas koncentrēta apdzīvojuma labvēlīgu ietekmi uz integrāciju. Pēc dažu pētnieku atziņām ģimenes struktūra, tajā skaitā arī radnieki, kas palika mājās, un ģimeņu atkalapvienšanās iespējas ir svarīgi faktori, kas veido integrācijas procesus un bērnu, pusaudžu un pieaugušo izglītības iespējas (Brücker et al. 2023). Visas etniskās grupas dod priekšroku dzīvošanai apgabalos, kur to grupa ir vairākums vai gandrīz vairākums. Šīs preferences var atspoguļot piesaisti grupas identitātei un kultūrai (Mazza, Punzo 2016). Etniskie tīkli var sekmēt zemākām migrācijas izmaksām, kā arī var kļūt par darbaspēka un kapitāla avotu šīs etniskās kopienas locekļiem (Sauer et al. 2023; Vogiazides, Mondani 2020). No jauna ieceļojušie

mazākumtautību migranti var gūt labumu no apmešanās tuvu saviem tautiešiem savstarpējas pieņemšanas, kopīgas valodas un atbalsta ziņā – informācijas un tiešā atbalsta mājokļu, nodarbinātības un birokrātijas jomā, kā arī vispārēja stresā mazināšanā, kas ir saistīta ar pielāgošanos jaunai kultūrai, īpaši attiecībā uz valodu (Mazza, Punzo 2016; Sauer et al. 2023; Vogiazides, Mondani 2020). V. Dilla ar kolēģiem (Dill et al. 2015) kā vienu no etnisko anklāvu īpašām priekšrocībām novēroja, piemēram, samazinātu nepieciešamību iegūt augstu uzņēmējvalsts valodas prasmes līmeni. Turklāt, vietējas valodas prasme ir galvenais priekšnoteikums kontaktu veidošanai, piekļuvei darba tirgum un izglītībai (Brücker et al. 2023). Sociālekonomisko integrāciju veicina arī reģionu pozitīvais ekonomiskais stāvoklis kopumā (Vogiazides, Mondani 2020).

Pētījumi Nīderlandē, Zviedrijā un Dānijā (Sauer et al. 2023) atklāja, ka rietumu imigranti bieži dod priekšroku apkaimēm, kurās ir daudz cilvēku no viņu izcelsmes valsts. Ar laiku viņi pārceļas uz mazāk koncentrētiem un pāriet uz darba tirgiem, kur ir lielākas nodarbinātības iespējas. Pretēji tam, ņemot vērā īpašos valdības apdzīvojuma noteikumus, nesēn ieceļojošie bēgļi un patvēruma meklētāji sākotnēji ir ievērojami vairāk ģeogrāfiski izkliedēti, bet galu galā viņiem ir tendence pārcelties uz etniski sadalītākiem rajoniem.

2. UKRAINAS BĒGĻU KRĪZE

Šī darba nodaļa apraksta nozīmīgas institucionālas un sociālas iezīmes, kas atšķir pašlaik notiekošo Ukrainas bēgļu krīzi no bēgļu plūsmām, kas nonāca Eiropas valstīs iepriekšējos gados. Tiek aplūkoti bēgļu izmitināšanas un integrācijas politikas līdzības un atšķirības, raksturoti Ukrainas bēgļi dažādās Eiropas valstīs, viņu telpiskais izkārtojums, to ietekmējošie faktori, kā arī cilvēku nākotnes ieceres. Ir apskatīti mazskaitlīgi pētījumi par imigrāciju un Ukrainas bēgļiem Latvijā.

2.1. Ukrainas bēgļu krīzes atšķirība no iepriekšējo gadu bēgļu plūsmām

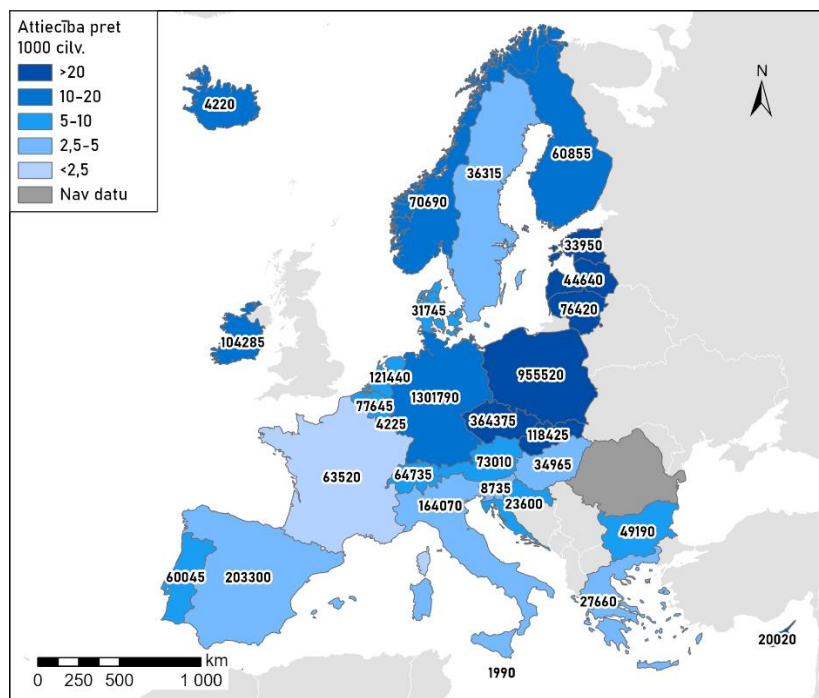
Pašreizējai Ukrainas bēgļu plūsmai ir fundamentālas atšķirības no tām, kādas iepriekšējos gados pieredzēja Eiropas valstis. 2015. gada bēgļu krīzes laikā, kā arī 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta sākumā uz Eiropu no Austrumeiropas valstīm, Ziemeļāfrikas, Tuvo Austrumu reģiona un Afganistānas pārvietojās galvenokārt jauni vīrieši (Brücker et al. 2023; Varpina, Fredheim 2022). Sakarā ar vispārējās mobilizācijas ieviešanu Ukrainā, kā arī tās valsts robežas šķērsošanas aizliegumu lielākai daļai vīriešu vecumā no 18 līdz 60 gadiem, pašreizējo bēgļu pieplūdumu lielākoties veido sievietes, nepilngadīgie un vecāka gadagājuma cilvēki (Как выехать за границу... 2022; Brücker et al. 2023; Varpina, Fredheim 2022; OECD 2022).

Tāpat ievērojami atšķiras institucionālā sistēma Ukrainas bēgļu uzņemšanai. Pirmo reizi kopš tās izveides 2001. gadā pēc Dienvidslāvijas karu beigšanas Eiropas Savienība aktivizēja "Pagaidu aizsardzības direktīvu" (2001/55/EK), kuras mērķis ir "piedāvāt aizsardzību un tiesības cilvēkiem, kam nepieciešama tūlītēja aizsardzība, un izvairīties no valsts patvēruma sistēmu pārslodzes gadījumos, kad masveidā ierodas pārvietotās personas", (Luyten 2022, 1), kā arī "veicināt dalībvalstu centienu līdzsvaru pārvietoto personu uzņemšanā" (Luyten 2022, 2). Direktīva ir nodrošinājusi tūlītēju juridisko un plānošanas drošību, kā arī ļāvusi bēgušām no kara Ukrainā personām izvēlēties aizsardzības pieteikuma valsti, paātrinājusi Ukrainas bēgļu piekļuvi aizsardzībai, sociālekonomisko pamattiesību nodrošināšanai un integrācijas iespējām. Tas tika panākts, atceļot vajadzību izskatīt individuālus pieteikumus un atļaujot Ukrainas civiliedzīvotājiem izmantot saskaņotas tiesības visās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Nestabilā situācija Ukrainā sekmēja elastīgu un inovatīvu pieeju, atļaujot svārstveida migrāciju uz Ukrainu un no tās ģimenes saišu saglabāšanai, kā arī īpašuma un zemes uzturēšanai. (Brücker et al. 2023; European Council on Refugees... 2024; Luyten 2022).

Starpība pastāv arī pieņemamo valstu sabiedrības attieksmē pret Ukrainas bēgļiem, salīdzinot ar bēgļiem, kas nāca ārpus Eiropas (De Coninck 2023; Kohlenberger et al. 2023; Varpina, Fredheim 2022). Ukraina ir plaši pārstāvēta masu medijos, kas ļauj eiropiešiem izjust lielāku līdzjūtību pret tās tautu. Konflikta ģeogrāfiskais tuvums un bailes no kara izplatīšanas pāri Ukrainas robežām arī var ietekmēt reakciju uz Ukrainas bēgļiem. Turklāt, eiropieši jūtas mazāk apdraudēti no citu Eiropas valstu emigrantiem nekā no personām, kas nāk no valstīm ārpus Eiropas. Lielāku daļu imigrantu Eiropas valstīs pēdējos gados veidoja pēc izskata atšķirīgi no eiropiešiem cilvēki no valstīm ar stipri atšķirīgu kultūru, valdošo reliģiju un vērtību sistēmu. Savukārt Ukrainas etniskais un reliģiskais sastāvs vairāk līdzinās citu Eiropas valstu sastāvam (De Coninck 2023; Varpina, Fredheim 2022). Eiropas Savienība ir saskarusies ar apsūdzībām par dubultstandartiem par labu baltajiem etniskajiem Eiropas bēgļiem (Luyten 2022).

2.2. Ukrainas kara bēgļi Eiropā un Baltijā

Pēc ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos biroja, 2024. gada aprīlī aptuveni 5,93 miljoni bēgļu no Ukrainas tika reģistrēti pagaidu aizsardzībai vai līdzīgās aizsardzības shēmās Eiropā (UNHCR 2024). Cilvēki, kas pameta Ukrainu, glābjoties no kara radītiem dzīvības draudiem, atrodas visās Eiropas valstīs, tomēr viņu pārvietoējuma trajektorijas nebija ģeogrāfiski vienmērīgas (sk. 2.1 att.). Līdz 2024. gada aprīlim pavisam 16 Eiropas valstīs Ukrainas bēgļu starptautiskās aizsardzības pieteikumu skaits vai reģistrēto personu skaits pārsniedz 100 000. Savukārt, 3 valstīs – Polijā, Vācijā un Krievijā – šis skaits ir lielāks par 1 miljonu (UNHCR 2024). Baltijas valstis, attiecīga neliela iedzīvotāju skaita dēļ, ir starp Eiropas valstīm, kas uzņēma visvairāk Ukrainas bēgļu pret valstī esošo populāciju (Non-EU citizens... 2024). Kopš 2012. gada ANO Bēgļu aģentūra izstrādā “Reģionālos bēgļu rīcības plānus”, lai reaģētu uz vajadzībām konkrētās bēgļu grupās, kas atrodas konflikta reģiona kaimiņvalstīs (UNHCR S.a.). Sakarā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā līdzīgs plāns tika ieviests 10 Eiropas austrumu daļā esošās valstīs, tostarp arī Lietuvā, Igaunijā un Latvijā (sk. 2.2. att.). Reģionālais bēgļu rīcības plāns apvieno valstu iestādes, ANO aģentūras, nevalstiskās organizācijas, kā arī pilsoniskās sabiedrības organizācijas un koncentrējas uz atbalstu uzņēmējvalstu valdībām, lai nodrošinātu bēgļu iekļaušanu, nodrošinot pilnīgu viņu tiesību ievērošanu saskaņā ar starptautiskajiem standartiem. Plāna prioritāte ir kritiskās aizsardzības pakalpojumu un humānās palīdzības sniegšana (UNHCR 2024).

2.1. attēls. Pagaidu aizsardzības statusu ieguvušo skaits un viņu attiecība pret pieņemošo valstu iedzīvotāju skaitu promilēs ES Vienotā tirgus valstīs 2024. gada martā (izveidojis autors, izmantojot Non-EU citizens... 2024)

2.2. attēls. Valstis, kas piedalās Reģionālajā bēgļu rīcības plāna Ukrainai, kopā ar Baltkrieviju, kurai pēc plāna sniedz “tehnisku atbalstu” (izveidojis autors, izmantojot 2024 Ukraine Refugee Situation... 2024 un World Administrative Boundaries... 2019)

Jau 2022. gada vasarā, dažus mēnešus pēc pilna mēroga kara sākuma, vairākās Eiropas valstīs aizsākās Ukrainas bēgļu un viņu pieņemšanas pieredzes pētīšana, pieņemošo valstu atbalsta analīze, kam sekoja pētījumi par bēgļu telpisko izkārtojumu pieņemšanas valstīs. Daži no pētījumiem par Ukrainas bēgļiem iekļauj bēgļu demogrāfisko iezīmju, cilvēkkapitāla (izglītības, lingvistisko, profesionālo un sociālo iezīmju) apskatu (IOM DTM 2022) kopā ar šo cilvēku nodomiem atgriezties mājās – Vācijā (Brücker et al. 2023), Krakovā un Vīnē (Kohlenberger et al. 2023), Somijā (Svynarenko, Koptsyukh 2022), bēgļu telpiskās izplatības modeļu izpēti Vācijā (Sauer et al. 2023) un Polijā (Wiśniewski et al. 2023), kā arī sniegtā izmitināšanas atbalsta atšķirību apskatu Eiropas valstīs (OECD 2022).

Dažādu institūciju un pētnieku veiktās aptaujas parāda gan līdzības, gan atšķirības Ukrainas bēgļu demogrāfiskajās iezīmēs, iezīmēs, kas saistās ar ierašanās iemesliem, uzturēšanas apstākļiem, nākotnes plāniem.

Vairāk nekā puse ES valstu ar mērķi pēc iespējas ātrāk izmitinātu lielo cilvēku skaitu no Ukrainas, vismaz sākotnēji ir paļāvušās uz privātpersonu vēlmi uzņemt šos bēgļus savās mājās nepieredzētā solidaritātes izpausmē. Saskaņā ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) un Eiropas Savienības Patvēruma aģentūras (EUAA) 2022. gada jūnijā veikto aptauju OECD valstīs, ap pusi respondentu ziņoja, ka uzturas pie vietējām ģimenēm (29%), vai kopā ar ģimeni un draugiem (20 %) (OECD 2022).

Tomēr, pēc OECD pētījuma datiem bēgļu īpatsvars privātajās mītnēs (pie radniekiem/draugiem vai brīvprātīgajiem vietējiem) ievērojami atšķiras – Somijā un Latvijā aptuveni 2/3, Beļģijā un Itālijā – aptuveni 85-90%. Vācijā ukraiņu īpatsvars privātajās naktsmītnēs dažādās pašvaldībās svārstās no 10% līdz 80%. Daudzi potenciālie sponsori mēģināja piedāvāt mājokli iebraucējiem, taču viņiem trūka uzticamu saskaņošanas sistēmu. Tā kā nebija valdības atbalstītu risinājumu, ar aktīviem pilsoniskās sabiedrības centieniem radās citi, piemēram, nekustamā īpašuma portāls Igaunijā izveidoja īpašu vietni, kurā cilvēki, kas vēlas izīrēt savas mājas Ukrainas bēgļiem, varētu to darīt. Arī citās valstīs dažādas privātas organizācijas veidoja speciālās vietnes; tika plaši izmantotas Facebook grupas (OECD 2022).

Lai uzņemtu tos, kuri nevar piekļūt privātam mājoklim, vairākas valstis, piemēram, Vācija, Grieķija, Īrija, Malta, Slovākija, Slovēnija un Zviedrija, ir paļāvušās uz esošajiem patvēruma meklētāju centriem. Citas valstīs kā Igaunija un Polija, kur vietu skaits esošajos centros ir izrādījies nepietiekams, Ukrainas bēgļiem bija izveidoti īpaši pagaidu uzņemšanas centri. Tomēr uzņemšanas centri daudzās Eiropas valstīs (Francijā, Luksemburgā, Horvātija,

Slovākijā) sniedz iespēju Ukrainas bēgļiem pārnakšņot tikai 1-2 naktis. Turpretī Čehija, Apvienotā Karaliste un Polija paredzēja, ka bēgļi atgriezīsies patversmēs un uzņemšanas centros, kad iespēja uzturēties privātmājās vairs nebūs pieejama, jo pastāvīgā mājokļa meklēšana var aizņemt ilgu laiku. Dažās valstīs, kur uzņemšanas centri nebija pietiekami, lai uzņemtu ukraiņu bēgļus, ir atrasts papildu izmitināšanas avots viesnīcās, hostelos un pat skolās (OECD 2022).

Atzīstot finansiālo slodzi, ko rada privāto mājsaimniecību izmitināšanas pasākumi, dažas valstis ir paziņojušas par finansiālu atbalstu tādām mājsaimniecībām. Šis atbalsta pasākums 2022. gadā bija spēkā tikai nedaudzās valstīs. Dažās valstīs bēgļiem, kuri dzīvo patstāvīgi, arī var būt tiesības uz valsts finansiālu atbalstu, lai palīdzētu segt mājokļa izmaksas. Laika gaitā to bēgļu īpatsvars, kuri ir mājokli, ievērojami pieauga (OECD 2022). Aptuveni 2/3 bēgļu Sauthemptonas Universitātes 2022. gadā vairākās Eiropas valstīs veiktajā aptaujā atzina, ka ir apmierināti ar saviem dzīves apstākļiem (Kohlenberger et al. 2023). Turklāt, OECD pētnieki pauž viedokli, ka mājokļu trūkums ir galvenā bēgļu motivācija atgriezties Ukrainā, neskatoties uz drošības riskiem (OECD 2022).

2022. gadā starp gandrīz 11 tūkstošiem cilvēku, kas tika aptaujāti ar mērķi izpētīt Ukrainas bēgļu integrācijas aspektus Vācijā, 60% respondentu ieradās, jo šeit jau dzīvoja viņu ģimenes locekļi, draugi un paziņas un 80% respondentu ieradās ar saviem radniekiem, draugiem vai paziņām. Gandrīz puse no respondentiem Vācijā dzīvoja ar bērniem (Brücker et al. 2023). Pēc citas, Krakovā un Vīnē, veiktas aptaujas rezultātiem, pirmkārt, stipri sociālie sakari, pēc tam augsta dzīves kvalitāte un labi funkcionējošas atbalsta struktūras ietekmēja Austrijas kā imigrācijas valsts izvēli. Savukārt, galvenais faktors, izvēloties Poliju par uzņemošo valsti, bija ģeogrāfiskais tuvums Ukrainai, lai gan Polijā līdz kara sākumam dzīvoja aptuveni 1,3 miljons ukraiņu. Apmēram pusei respondentu Krakovā un Vīnē ir viens bērns, bet 38% - divi bērni (Kohlenberger et al. 2023). Somijas labai reputācijai (51%) un saitēm ar Somiju caur radniekiem un draugiem (42%) bija izšķirošā nozīme ieceļošanai valstī. Katrs otrs respondents (51%) norādīja, ka dzīvo Somijā kopā ar bērniem līdz 18 gadu vecumam (Svynarenko, Koptsyukh 2022).

Diezgan daudz bēgļu Vācijā (26%) izteica vēlmi palikt valstī pavisam, 34% plānoja dzīvot Vācijā kamēr Ukrainā notiek karš, bet 27% nebija droši par palikšanas laiku (Brücker et al. 2023). Līdzīgi dati ir iegūstami no 2022. gadā veiktām aptaujām Somijā, kur trešdaļa no 2136 aptaujātiem gribēja palikt uz karadarbības laiku vai atgriezties agrāk un 27% neplānoja atgriezties Ukrainā (Svynarenko, Koptsyukh 2022). Vīnē 47% un Krakovā tikai 28% skaidri

zināja, ka vēlas palikt uzņemošajā valstī uz ilgāku laiku (piemēram, kamēr Ukrainā notiek karš) Salīdzinot arī citu pētījumu rezultātus Kolenbergers ar kolēģiem (Kohlenberger et al. 2023) secināja, ka skepse par iespēju pārskatāmā nākotnē atgriezties Ukrainā pieauga līdz ar uzņemošās valsts attālumu no tās. 2023. gadā veiktas aptaujas visā Polijas mērogā parādīja, ka jau 74% plānoja palikt vismaz kamēr notiek karš (Wiśniewski et al. 2023).

Vairākas aptaujas sniedz informāciju par augstu bēgļu izglītības līmeni (Brücker et al. 2023; Kohlenberger et al. 2023; Svyrenko, Koptsyukh 2022). Aptaujas laikā Vācijā bija nodarbināti 17 % ukraiņu bēgļu, vēl 78 % izteica vēlmi atrast darbu, bet 73 % no viņiem – tikai pēc gada vai vairāk (Brücker et al. 2023). Aptuveni 23% respondentu Somijā paziņoja, ka ir nodarbināti un 75 % - ka grib strādāt (Svyrenko, Koptsyukh 2022). Ar uzturēšanas laiku palielinājās starpība starp vīriešu un sieviešu nodarbinātību (sievietēm bija lielākas grūtības atrast darbu), kā arī ievērojami palielinājās dalība valsts valodasursos (Brücker et al. 2023). Arī pēc izbraukšanas no Ukrainas daudzi bērni turpināja attālināti apmeklēt Ukrainas skolu stundas. Pēc vācu pētniekiem (Brücker et al. 2023) 91 % bēgļu ģimeņu Vācijā vismaz viens bērns mācījās vietējā skolā un 23% ģimeņu vismaz viens bērns apmeklēja tiešsaistes nodarbības Ukrainas skolā, bet 97 % gadījumu kopā ar mācībām vietējā skolā, savukārt Somijas pētnieki (Svyrenko, Koptsyukh 2022) ziņoja, ka 54 % bēgļu bērni mācījās skolā, turklāt, 18 % tikai Somijas skolā un 15 % tikai Ukrainas skolā attālināti. Divas trešdaļas Somijas respondentu izmantoja nevalstisko organizāciju pakalpojumus, to izveidotajos palīdzības centros. Liela daļa no bēgļiem, kas izmantoja šos centrus, sniegtus pakalpojumus vērtēja pozitīvi (Svyrenko, Koptsyukh 2022).

Pēc zinātnieku grupas, kas pētīja Ukrainas bēgļu izmitināšanas modeļus Vācijā, bēgļu apdzīvojumus ir saistīts ar jau esošiem dzīvojošo Vācijā ukraiņu tīkliem, savukārt reģionu ekonomisko faktoru pievilcību analīze sniedz nenoteiktus rezultātus – gan strādājošo augsti kvalificētu strādnieku īpatsvaram, gan mājokļu pieejamībai un zemas īres maksai ir diezgan svarīga loma (Sauer et al. 2023). Uz sociālo sakaru milzīgu lomu migrācijas procesā norāda arī pētījums Polijā – Višņevskis ar kolēģiem (Wiśniewski et al. 2023) pauž viedokli, ka Ukrainas kara bēgļu uzvedība galamērķī parāda ekonomiskajai migrācijai raksturīgas iezīmes, kur galamērķa izvēli galvenokārt motivē starpreģionālās un starptautiskās algu vai bezdarba līmeņa atšķirības. Pētnieki secina, ka bēgļu sadalījums ir saistīts ar intensīvo darbaspēka migrāciju, kas notika no Ukrainas uz Poliju pirms 2022. gada, un ka, izvēloties apmešanās vietu, viņi vadījušies pēc ekonomiskiem apsvērumiem – pirmkārt, darba iespējām un esošajiem sociālajiem tīkliem.

Igaunijā 65 % bēgļu ir sievietes, trešdaļa – bērni līdz 15 gadiem. Tallina, būdama valsts galvaspilsēta, ir bēgļu pievilcības punkts. Pēc Igaunijas ģeogrāfu pētījuma rezultātiem arī pirms kara valstī dzīvojoša ievērojama ukraiņu un krievvalodīgo minoritāte ietekmēja Ukrainas bēgļu telpisko klasteru veidošanos gan valsts, gan galvaspilsētas mērogā – piespiedu migranti vairāk apdzīvo Ida-Viru un Harju reģionus ar lielu minoritāšu pārstāvju skaitu; tas attiecas arī uz Tallinas pilsētas apkaimēm. Šādu izvēli ietekmē gan kopīga valoda, gan mājokļu tirgus piedāvājumi (Kährrik et al. 2023). Turpretī, analizējot Ukrainas bēgļu dzīvesvietas un nodarbinātības iespējamu korelāciju Igaunijā, netika atklāti nekādi nozīmīgi ieguvumi darba meklēšanā no dzīvošanas tuvu savas etniskās grupas personām. Pētnieki arī apgalvo, ka no padomju laikiem esošā ukraiņu kopiena Igaunijā ir pārgājusi uz krievu valodu, savukārt, bēgļi runā, lielākoties, ukraiņiski, kaut arī prot krievu valodu (Tammaru et al. 2024). Vispārējās izredzes iegūt vidēju vai augstu profesionālo statusu Igaunijā bēgļiem ir ļoti ierobežotas. Vairāk nekā 80% bēgļu bērnu apmeklē skolas Igaunijā, arī speciālā viņiem piemērota skola tika atvērta Tallinā. Lielākoties, bēgļi dzīvo izīrētos mājokļos un cer atgriezties dzimtenē (mazāk nekā 1/3 plāno uzturēties Igaunijā pēc 3 gadiem) (Kährrik et al. 2023).

Pētījums par Ukrainas bēgļu apdzīvojumu un adaptācijas izaicinājumiem Lietuvā (Pociūte-Sereikiene 2023) norāda uz to, ka lielākā daļa kara bēgļu, visticamāk, apmetās lielākajās valsts pilsētās. Galvenais iemesls, kāpēc bēgļi izvēlējās palikt pilsētās, nevis laukos, bija iespēja atrast sev mājokli un darbu, kā arī visa nepieciešamā sociālā infrastruktūra. Starp atbalsta iniciatīvām bēgļiem Lietuvā ir ukraiņu integrācijas centrs, bezmaksas lietuviešu valodas kursi, informācijas kampaņas un finansiāla palīdzība. Tajā pašā laikā bēgļi min grūtības atrast gan īstermiņa, gan ilgtermiņa izmitināšanas vietu, saņemtās informācijas nesaprotamību, palīdzības trūkumu no pašvaldībām un pārāk ilgu reģistrācijas procesu. Citā pētījumā (Tkachuk et al. 2023) tika analizēti rezultāti, kas iegūti, aptaujājot 200 Ukrainas bēgļus (g.k. sievietes, kas iebruca ar bērniem). 3 visbiežāk bēgļu minētie iemesli pārcelties uz Lietuvu – valsts atbalsts Ukrainai kopš 2014. gada (62 % respondenti), radnieki un/vai draugi, kas jau dzīvo Lietuvā (38 %) un spēja runāt krieviski (36%). Zems socializācijas līmenis, nepietiekami līdzekļi un kursu pieejamība lietuviešu valodas apguvei un iespējamie kluso konfliktu riski ar prokrievijas noskaņotām grupām ir starp problēmām, uz kurām norāda pētījuma autori. Neskatoties uz to, ka daudziem ukraiņiem nav skaidra nākotnes plāna, 64% aptaujāto apsvērtu iespēju nākotnē pieteikties Lietuvas pilsonībai. Lai gan vīrieši vecumā no 20 līdz 60 gadiem veido gandrīz 30% no visiem ieceļotājiem pēc 2022. gada 24. februāra, tikai 10% aptaujāto bija vīrieši.

Vairāk nekā 60 % no 17 miljoniem bēgļu, kuri pameta Ukrainu, kopš tā laika atgriezušies. Ilgošanās pēc mājām vai ģimenes, kā arī vecāku vēlme bērniem mācīties Ukrainā un vēlme piedalīties Ukrainas atjaunošanā ir faktori, kas ietekmē bēgļu atgriešanos (Sologoub 2024).

2.3. Pētījumi par imigrāciju un patvēruma meklēšanu Latvijā

Latvijas gadījumā imigrācijas jautājumi galvenokārt tiek aplūkoti no Padomju Savienībā notikušo krievvalodīgā darbaspēka migrācijas plūsmu skatupunkta, bet mūsdienā imigrācija tika pētīta maz tās līdz 2022. gadam neliela mēroga dēļ.

Krievijas iebrukums Ukrainā 2022. gadā un tā izraisīta migrācijas plūsma arī uz Latviju noveda pie imigrācijas jautājumu nozīmīguma palielināšanas migrācijas un ar tās saistītu procesu pētīšanā Latvijas kontekstā. Tomēr visi aplūkoti pētījumi fokusējas uz sociālo jautājumu izpēti. Līdz šim bija sastopami pētījumi par 2010. gados ieceļojošo Latvijā bēgļu un patvēruma meklētāju sociālo atstumtību (Millere, Dobelniece 2018), Latvijas iedzīvotāju negatīvu attieksmi pret bēgļiem un to cēloņiem (Murašovs et al. 2016).

Pēc Milleres un Dobelnieces (2018) galvenās problēmas, ar kurām saskaras bēgļi Latvijā, ir finanšu līdzekļu trūkums, nepietiekama viņu tiesību apzināšanās, kā arī latviešu valodas prasmes trūkums. Līdzīga informācija ir iegūstama no Starptautiskās Migrācijas Organizācijas veiktajām aptaujām Ukrainas bēgļu vidū – lielākie izaicinājumi, ar kuriem viņi saskārās Latvijā ir finanšu problēmas, grūtības atrast ilgtermiņa mājokļu, informācijas trūkums un valodas barjera (IOM DTM 2022).

Ukrainas kara kontekstā tiek pētīti bēgļu motīvi doties uz Latviju (Varpina, Fredheim 2022), kā arī viņu integrācijas jautājumi no valodas lietošanas skatupunkta un ietekme uz latviešu valodas pozīciju valstī (Druvieta, Valdmanis 2023). 2023. gadā Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē tika izstrādāts bakalaura darbs par Aizkraukles novadā izmitināto Ukrainas civiliedzīvotāju sociāli demogrāfisko raksturojumu, to uzturēšanas pieredzi un nākotnes iecerēm (Bušmanis 2023). Gan Starptautiskā Migrācijas Organizācija, gan ANO Bēgļu aģentūra izveidoja vairākus līdzīga satura ziņojumus par patvēruma meklētājiem no Ukrainas, kas šķērso Latvijas robežu (IOM DTM 2022; UNHCR 2023). OECD pētījumā par mājokļu atbalstu Ukrainas bēgļiem (OECD 2022) ir bieži pieminēts gan Latvijas piemērs sniegtajā izmitināšanas atbalstā, gan esošie mājokļu apstākļi.

Kā konstatēja Z. Vārpiņa un K. Fredheime (Varpina, Fredheim 2022), veicot intervijas ar Rīgā nonākušiem Ukrainas civiliedzīvotājiem 2022. gada martā, lielākā daļa Latvijā ieceļojošo Ukrainas bēgļu atbrauca vietējo iedzīvotāju paziņas dēļ. Tika izceltas 3 kategorijas: tie, kuriem bija radnieki vai paziņas; tie, kas aktīvi izvērtēja darba un dzīves iespējas Latvijā, un tie, kuri jūta, ka kopīgā valoda, kultūra un vēsture būtu izdevīga. Pirmais kontakts parasti bija no Latvijas iedzīvotājiem, kuri piedāvāja palīdzību radniekiem vai draugiem no Ukrainas, kā arī nodrošināja viņiem izmitināšanu vismaz sākotnējā periodā. Pat ja Latvijā bēgļiem nebija radnieku, arī ukraiņu diaspora Latvijā kopumā – bija nozīmīgs pārceļšanas iemesls.

2022. gada otrajā pusē viena no Starptautiskās Migrācijas Organizācijas vienībām (IOM DTM 2022) veica aptaujas ar 997 pilngadīgajiem Ukrainas bēgļiem, no kuriem lielākā daļa (78,5 %) atradās Rīgā. Aptaujas sniedza detalizētu ieskatu par Latvijā nonākušo bēgļu demogrāfiskām un cilvēkkapitāla iezīmēm, kā arī lielu apjomu citu detaļu saistībā ar viņu dzīves apstākļiem. Pēc aptauju rezultātiem 61 % izlasē iekļauto bēgļu bija sievietes un 39 % - vīrieši, lielākā daļa kuru ziņoja, ka Latvijā ieradušies pa sauszemes robežu no Krievijas Federācijas (62%), aptuveni katrs ceturtais ieceļoja no Lietuvas (27%), 8 % - no Igaunijas, mazāk par 1 % – caur Baltkrieviju un 3 % ieceļoja Latvijā ar lidojumu. Aptaujātas personas pārsvarā (77 %) bēga no Ukrainas austrumu reģioniem, kur notika aktīva karadarbība – Harkivas, Doņeckas, Luhanskas, Hersonas vai Zaporīžjas apgabaliem. Aptuveni vienādā skaitā tika aptaujāti tie, kas mājās runā ukraiņiski (54%) un krieviski (46%), un 98 % bija bilingvālie (IOM DTM 2022).

3. UKRAIŅU VĒSTURISKĀ KLĀTBŪTNE RĪGĀ UN LATVIJĀ

Šajā nodaļā ir aprakstīta ukraiņu tautības cilvēku klātbūtnes vēsture Latvijas teritorijā, pievēršot lielāku uzmanību Rīgā esošo ukraiņu kopienu rašanas apstākļiem, šo kopienu kultūras izpausmēm, Rīgai kā vienai no ukraiņu diasporas centriem dažādos Latvijas neatkarīgas valsts vēstures posmos. Tiek aprakstīti cēloņi ukraiņu skaita krasam pieaugumam Latvijā un izaicinājumi, ar kuriem saskaras ukraiņi kā mūsdienu Latvijas mazākumtautība.

3.1. Ukraiņu apdzīvojuma vēsture Latvijas teritorijā un Rīgā

Uz 2024. gadu ukraiņi ir trešā pēc iedzīvotāju skaita lielākā Latvijas tautība, kuru veido aptuveni 74 tūkstoši cilvēku. Ap 40% no viņiem nonāca Latvijā pēc 2022. gada uzsāktā Krievijas uzbrukuma Ukrainai. Tas krasi palielināja to skaitu valstī, un ukraiņi kļuva par otro lielāko mazākumtautību pēc krieviem (Latvijas Atvērto datu portāls 2024). Šai tautai ir samērā ilgas un daudzveidīgas saites ar Latviju, kas, galvenokārt, pastāv Latvijas un Ukrainas teritorijas kādreizējās esamības Krievijas impērijas, pēc tam PSRS sastāvā dēļ vai šobrīd esot Krievijas Federācijas interešu sfērā.

Ukraiņu diaspora ir pastāvējusi Latvijas teritorijā vairāk nekā 100 gadus. Kā liecina Krievijas impērijā 1897. gadā veiktā tautas skaitīšana, šeit pastāvīgi dzīvoja ap 1000 ukraiņu, no kuriem 270 dzīvoja Rīgā. Lielākā daļa no viņiem bija vietējā Krievijas armijas garnizona piederīgie. Arī 1. pasaules kara laikā frontē, kas atradās Latvijas teritorijā, dienēja dažādas ukraiņu nacionālās grupas (Dribins 1995). Starpkaru gados ukraiņu skaits Latvijā palielinājās. Kaut gan notika ukraiņu atgriešanās no Latvijas uz jaunizveidoto Ukrainas valsti, daudzi arī iebruca Latvijā no Polijas kā sezonālie strādnieki, vēlāk paliekot pastāvīgi, galvenokārt, lauku teritorijās. Turklāt arvien lielāks cilvēku skaits Latvijā sāka izjust piederību ukraiņu tautai. Rezultātā no 1925. līdz 1935. gadam ukraiņu skaits Latvijā palielinājās no 512 līdz 1844 cilvēkiem (Dribins 1995).

Īpaši liels ukraiņu pieplūdums Latvijā sākas kopš 2. pasaules kara. Pēc Padomju Savienības okupācijas uz Latviju nonāca liels skaits ukraiņu, kas dienēja Sarkanajā armijā. Kopā ar viņiem bieži nāca arī viņu ģimenes locekļi. Vācijas okupācijas laikā, savukārt ukraiņi ieradās Latvijas teritorijā kā karagūstekņi vai kā bēgļi no padomju varas no austrumiem. Pēc vācu okupācijas varas 1943. gadā sākumā veiktās tautskaites, Latvijā bija uzskaitīti jau gandrīz 11,5 tūkstoši ukraiņu (Dribins 1995).

Pēc atkārtotās iekļaušanas PSRS sastāvā ukraiņu skaits Latvijā sāka palielināties vēl straujāk. To sekmēja, citstarp, padomju bruņoto spēku kontingenta palielināšana Baltijā; plaša industrializācija un tautsaimniecības attīstība saskaņā ar PSRS plāniem, kas prasīja lielu skaitu strādnieku; labākā dzīves kvalitātē nekā Ukrainas teritorijā (it īpaši pirmajos pēckara gados); kā arī privilēģijas dzīvokļu sadalē strādniekiem un īpaši padomju kara veterāniem un atvaļinātajām militārpersonām. No 1935. līdz 1989. gadam, tas ir, aptuvenā laikā starp Latvijas neatkarības zaudēšanu un atjaunošanu, Latvijas teritorijā reģistrēto ukraiņu skaits palielinājās vairāk nekā 50 reizēs un visstraujāk šis tautības pārstāvju īpatsvars pieauga 1980. gados (Dribins 1995; Riekstiņš 2004).

Tā kā daudzi ukraiņi bija ostas darbinieki, nodarbināti rūpniecības sfērā, transporta dienestā, strādāja celtniecībā, viņi, galvenokārt apmētās ostās un Latvijas lielajās pilsētās ar attīstītu rūpniecību (Dribins 1995). 1989. gadā ap 43,6 tūkstošiem ukraiņu jeb aptuveni 47% no kopējā ukraiņu skaita Latvijas PSR dzīvoja Rīgā. Gandrīz puse no Rīgas ukraiņiem dzīvoja pilsētas DA daļā, kur tika uzbūvēti tā sauktie “strādnieku guļamrajoni” – Purvciema, Pļavnieku, Ķengaraga, Juglas apkaimes. Tomēr ukraiņu īpatsvars no kopējā rajona iedzīvotāju skaita pašreizējā Vidzemes (4,5 %) un Latgales (4,4 %) rajonā nebija tik liels kā mūsdienu Kurzemes (5,3 %) vai Ziemeļu rajonā (6,4 %), kur atrodas tādas padomju laikos apbūvētas apkaimes kā Imanta, Ilģuciems, kā arī pieostas Bolderājas, Daugavgrīvas, Sarkandaugavas un Vecmīlgrāvja apkaimes. Ukraiņu īpatsvars no kopējā Rīgas iedzīvotāju skaita pirms Latvijas neatkarības atjaunošanas bija nedaudz zem 5 % (sk. 1. tabulu).

3.1. tabula.

Ukraiņu skaits Rīgas rajonos 1989. gadā (izveidojis autors, izmantojot LPSR Valsts statistikas komitejas 1990 datus).

Rīgas rajons	Ukraiņu skaits	Ukraiņu īpatsvars no Rīgas ukraiņu skaita, %	Ukraiņu īpatsvars no visu iedz. kopskaita, %
Centra	1638	3,8	2,9
Kurzemes	8748	20,0	5,3
Zemgales	4697	10,8	4,8
Ziemeļu	7352	16,8	6,4
Vidzemes	10509	24,1	4,5
Latgales	10697	24,5	4,4
<i>Kopā Rīgā</i>	<i>43641</i>	<i>100</i>	<i>4,8</i>

Nedaudz pāri 80% no ukraiņiem, kas tika uzskaitīti Latvijā 1989. gadā, bija Latvijā iebraukuši un tikai katrs piektais bija šeit dzimis. Turklāt divas trešdaļas no ukraiņiem bija jaunāka pāri 40 gadiem. Sākot ar 1989. gadu, izbraukušo no Latvijas PSR ukraiņu skaits kļuva lielāks par iebraukušo ukraiņu skaitu. Pirmajos gados pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas daudzi šeit esošie ukraiņi gribēja doties prom uz savu etnisku dzimteni un tikai nelielai daļai bija vēlme turpināt dzīvot Latvijā. Lielākā daļa no tiem, kas gribēja palikt Latvijā, bija vecāki pāri 50 gadiem. Ukraiņu skaita samazināšanas tempi pieauga vairākkārt, taču līdz 1990. gadu vidum stabilizējās. 1995. gadā, salīdzinājumā ar 1989. gadu, ukraiņu Latvijā bija par aptuveni 23 tūkstošiem mazāk – ap 69 000, bet Rīgā – par aptuveni 9,5 tūkstošiem mazāk jeb ap 34 000 (Dribins 1995).

Pēc socioloģes N. Lisogorovas 2003. gadā veiktā pētījuma, ukraiņiem (gan vecākiem cilvēkiem, gan jauniešiem), lielākoties, jau nebija plānu braukt prom no Latvijas. Tomēr viņu integrācijas Latvijas sabiedrībā līmenis joprojām palika zems – lielākai daļai bija sliktas latviešu valodas iemaņas, nebija iegūta Latvijas pilsonība; turklāt, lielākai daļai nebija vēlmes integrēties vai trūka konkrēta viedokļa par šo jautājumu (Lisogorova 2003).

Pēc tautas skaitīšanu datiem 2000. gadā Latvijā dzīvoja 63 644 ukraiņi, Rīgā – 31 924, bet 2011. gadā attiecīgi 49 134 un 22 737 ukraiņu tautības cilvēki. 2010. gados ukraiņu skaits ar laiku samazinājās vēl lēnāk, it īpaši pēc 2014. gada, kad Ukrainas austrumu daļā sākās bruņotais konflikts. 2015. gadā Latvijas ukraiņu skaits pieauga par 2 tūkstošiem, bet kopš 2017. gada samazinājums ir zemāks pāri mirušo skaitu, kas rāda uz stabilu ukraiņu pozitīvu migrācijas saldo pirmoreiz kopš 1980. gadu beigām (CSP 2024a, CSP 2024b).

3.2. Ukrainu kultūras telpa Rīgā un Latvijā

Vēl 19. gadsimta beigās ukraiņu Rīgas Politehniskā institūta studenti kopā ar citiem Rīgas ukraiņiem organizēja tikšanās, lai kopā sarunātos savā dzimtajā valodā. Īsi pirms 1. pasaules kara Rīgā tika nodibināta ukraiņu biedrība “Gromada”, lai saglabātu un attīstītu vietējo ukraiņu nacionālo identitāti. Izveidojās Rīgas ukraiņu koris, kā arī dramatiskais ansamblis. Latvijā plaši atzīmēja ukraiņu dzejnieka Tarasa Ševčenko 100. jubileju. 1. pasaules kara laikā Latvijā izdeva avīzi “Ukraiņu balss”, bet Rīgā darbojās ukraiņu eseru organizācija (Dribins 1995).

Pirmās Latvijas Republikas laikos ukraiņu skolu nebija, tomēr pastāvēja krievu un poļu skolas, tāpēc ukraiņu bērni mācījās tajās vai arī latviešu skolās. 1933. gadā dibināja Latvju – ukraiņu biedrību, kas veicināja šo divu nāciju kultūras sakaru stiprināšanu, taču Latvijas ukraiņu kopienu nepārstāvēja. Biedrība organizēja daiļrades vakarus, koncertus, lugu un operu izrādīšanu (Dribins 1995).

Gandrīz visā tās pastāvēšanas laikā Latvijas PSR nebija klubu, biedrību vai ansambļu, kas darbotos ukraiņu valodā. Tapāt, neskatoties uz lielu ukraiņu skaitu un augstu dzimstību viņu starpā, netika organizētas ukraiņu skolas. Pēc 1989. gada tautskaites datiem puse no Latvijas ukraiņiem ģimenē un ikdienā izmantoja tikai krievu valodu un neuzskatīja ukraiņu valodu par dzimto. Notika ukraiņu asimilācija ar krievu imigrantu kopienu (Dribins 1995).

Mūsdienu ukraiņu kopienas vēstures sākumi ir 1988. gadā, kad Rīgā tika izveidota kultūras un izglītības biedrība “Dņipro”, kas pastāv joprojām. Biedrības darbība ir saistīta ar ukraiņu valodas, tautas tradīciju un paražu saglabāšanu (Myroniuk 2019). Pirms Latvijas neatkarības atjaunošanas parādījās vairākas citas organizācijas, biedrības un klubi, piem., ukraiņu jauniešu klubs, koris, dramatiskā kopā. Lielākā daļa no tām pēc dažiem gadiem beidza savu darbību (Dribins 1995). Pateicoties biedrības “Dņipro” aktivitātei, tika organizēti svētki ukraiņu zīmīgo dzejnieku godā, 1989. gadā Rīgā izveidojās Ukrainu svētdienas skola, kas ar Latvijas ukraiņu kultūras un ekonomiskā centra (UKEC) palīdzību 1991. gadā tika pārveidota par valsts finansētu vidusskolu – Rīgas Ukrainu vidusskolu. Tā ir mazākumtautību skola, kurā mācības ilgu laiku notika divās valodās – gan latviski, gan ukrainiski (Dribins 1995; Myroniuk, 2019; Grozījumi Izglītības likumā 2022). UKEC sniedza ieguldījumu Ukrainas vēstniecības darbības uzsākšanai, radio un televīzijas pārraižu uzsākšanai ukraiņu valodā, organizēja Latvijas ukraiņu pārstāvju sapulces (Dribins 1995).

1990. gados ukraiņu biedrības sāka parādīties arī citās Latvijas pilsētās, bet 2006. gadā tika izveidota Latvijas Ukraiņu biedrību asociācija – LUBA, kas pārstāvē un aizsargā ukraiņu biedrību intereses, koordinē ukraiņu organizāciju darbu, kā arī sadarbojas ar Ukrainas vēstniecību Latvijā (Ventas Balss 2011).

Pēdējos gados pie Latvijas ukraiņu valodas, kultūras un tautas tradīciju saglabāšanas un attīstības strādā Latvijas Ukraiņu kongress kā daļa no Eiropas un arī Pasaules Ukraiņu kongresa. Tas aktīvi iesaistījies Ukrainas kultūras popularizējošu festivālu un māksliniecisku pasākumu organizēšanā, kā arī palīdz jaunajiem imigrantiem, kuri mācās latviešu valodu, lai sekmētu viņu veiksmīgu integrāciju Latvijas sabiedrībā (Myroniuk 2019). 2022. gadā Latvijā darbojās pavisam aptuveni 15 ukraiņu kultūras un izglītības biedrības (Delfi 2022).

4. MATERIĀLI UN METODES

Šajā nodaļā tiek dots bakalaura darba izstrādē izmantoto materiālu un metožu apraksts, papildus novērtējot pielietoto metožu nozīmi.

4.1. Pētījuma materiāli

Bakalaura darba izstrādes gaitā tika izmantots plašs materiālu klāsts.

Tika izmantota daudzveidīga literatūra, tostarp, migrācijai Latvijas un PSRS teritorijā veltītas grāmatas un arhīva materiāli. Tika apskatītas piespiedu migrācijas izpausmju analizējošās zinātniskās publikācijas, kas ir publicētas dažādos ārvalstu zinātniskajos žurnālos, izmantojot zinātnisko pētījumu izdevniecības Elsevier zinātniskās literatūras datu bāzi “Scopus”, izdevniecības Springer zinātniskās literatūras datu bāzi “SpringerLink”, korporācijas Google zinātniskās literatūras datu bāzi “Google Scholar”.

Tika izmantota UNHCR, kā arī Starptautiskās Migrācijas Organizācijas ziņojumi, UNHCR un Eurostat statistiskie materiāli, kā arī dažādu Latvijas sabiedrisko mediju un amatpersonu Internetā publicētas ziņas un raksti par Ukrainas civiliedzīvotājiem, Rīgas Domes un Latvijas institūciju preses relīzes ar iekļautu ar bēgļiem Rīgā saistītu statistiku.

Starp izmantotiem materiāliem ir starptautisko un Latvijas organizāciju statistiskās datu kopas – Apvienoto Nāciju Organizāciju Bēgļu Aģentūras (UNHCR) dati par Ukrainas bēgļu situāciju pasaules valstīs, Centrālās statistikas pārvaldes eksperimentālās statistikas datu kopas par iedzīvotāju skaitu pēc tautības Rīgas pilsētas apkaimēs (RIG040), par iedzīvotāju skaita izmaiņu iemesliem Rīgas apkaimēs salīdzinot stāvokli divos datumos (RIG050) apskatu materiāla tabulu un karšu veidā sagatavošanai par Ukrainas civiliedzīvotājiem Eiropā un imigrantu apdzīvojumu Rīgas teritorijā.

Tika apskatīti Latvijas valsts tiesības akti saistībā ar patvēruma meklēšanu Latvijas teritorijā un Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstu, kā arī Ukrainas Republikas un Krievijas Federācijas noteikumi saistībā ar šo valstu robežšķērsošanas kārtību.

Papildus pieejamiem sekundāriem datiem, bakalaura darbā izstrādē autors izmantoja paša izstrādātas Rīgas apkaimēs dzīvojošo Ukrainas civiliedzīvotāju aptaujas datus, kā arī

strukturētā intervijā iegūto informāciju no vienu no Rīgas atbalsta centra Ukrainas civiliedzīvotājiem darbiniekiem.

4.2. Pētījuma metodes

Šī bakalaura darba izstrādē tika pielietotas vairākas datu analīzes metodes.

Tika veikta pieejamās literatūras, esošo zinātnisko rakstu padziļināta analīze. Apskatītie pētījumi palīdzēja noskaidrot, galvenokārt, 21. gadsimta piespiedu migrantu pieredzi, viņu apdzīvotuma īpatnības, kā arī novērtēt dažādās migrantu apdzīvotuma teorijas. Tāpat, palīdzēja atklāt Eiropas valstu imigrantu izmitināšanas politiku un bēgļu pieņemšanas izaicinājumus, kā arī Ukrainas bēgļu vispusīgo demogrāfisko, cilvēkkapitāla iezīmju un nākotnes plānu raksturojumu. Ukrainas bēgļu pārvietojums Eiropas teritorijā un Latvijas robežu šķērsojošu cilvēku raksturojums noskaidrots pēc starptautisko organizāciju publikācijām.

Tika pielietots masu medijos publicētu materiālu apkopojums. Svarīgs informācijas avots ir Latvijas ziņu portāli un Ukrainas bēgļu jautājumu risinājumos iesaistītu Latvijas institūciju un atbildīgo personu publicētā informācija. Pieminēto avotu apskats ļāva iegūt lielu informācijas apjomu par izmaiņām un jaunumiem Ukrainas bēgļu politikā Latvijā, viņiem veltītiem atbalsta pasākumiem un sabiedriskām noskaņām. Iegūtie dati tika izmantoti Latvijā uzturējušos Ukrainu civiliedzīvotāju vispārīgajam raksturojumam un viņu iecelšanas un uzturēšanas apstākļu analīzei.

Pētījuma izstrādes procesā arī tika veikta Latvijas, kā arī Ukrainas un Krievijas valsts tiesības aktu apskats. Latvijas valsts tiesības akti saistībā ar patvēruma meklēšanu Latvijas teritorijā un Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstu ļāva saprast valsts ieviesto piespiedu migrantu aizsardzības politiku, kā arī noskaidrot Ukrainas bēgļu tiesisko definīciju. Konfliktā iesaistīto valstu noteikumi ļāva saprast esošās un prognozēt nākotnes no kara Ukrainā bēgošu cilvēku demogrāfiskās iezīmes.

No starptautiskajiem un vietējiem avotiem iegūto statistisko datu rūpīga analīze sniedza iespēju novērot Ukrainas bēgļu skaita izmaiņu dinamiku Eiropas, Latvijas un Rīgas līmenī, kā arī analizēt viņu apdzīvotumu Rīgas teritorijā.

Anketēšanas metodes izmantošana deva iespēju iegūt vispārīgu informāciju par Ukrainas civiliedzīvotāju teritoriālo sadalījumu Rīgas pilsētā, to raksturiezīmēm, dzīvesvietas izvēles pamatojumu, to ietekmējošiem faktoriem, kā arī plašāk – Rīgas kā uzturēšanās pilsētas

izvēles iemesliem, Rīgā vai Latvijā palikšanas perspektīvām. Ukrainas civiliedzīvotāju aptaujas nolūkos tika izveidota anketa ar 20 jautājumiem (faktiski respondenti atbildēja uz mazāku jautājumu skaitu, saistībā ar dažu jautājumu relevanci tikai noteikto atbilžu gadījumā) (sk. 1. piel.). Sākotnēji plānojot aptauju ar uzsvāru uz turpmāko datu telpisko analīzi, atbilžu apstrādes un ērtākas izplatīšanas nolūkos, anketa tika izveidota elektroniskā veidā ArcGIS Online vides anketu veidošanas programmā Survey123. Ņemot vērā arī nesen Latvijā iebraukušo Ukrainas iedzīvotāju piesaisti aptaujā, vispārējo lingvistisko situāciju Ukrainā un aktīvas karadarbības notikšanu Ukrainas austrumu daļā, kur ir izplatīta krievu valodas izmantošana (IOM DTM 2022), respondentu ērtībai anketa tika izveidota 3 valodās: ukraiņu, krievu un latviešu. Pēc LU Zemes zinātņu, fiziskās ģeogrāfijas un vides zinātņu un Sociālās un ekonomiskās ģeogrāfijas pētījumu ētikas komitejas atzinuma aptauja tika veikta 2024. gada aprīlī un maijā. Aptaujas dalībnieku meklēšana tika veikta, izmantojot sociālos tīklus, piem., Latvijas Ukrainas bēgļu Facebook grupas, latviešu Reddit foruma grupas, kā arī klātienē Rīgas Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta centrā un pētījuma autora neformālajā lokā. Ar daļu respondentu notika personīga satikšanās, kur viņiem tika piedāvāta anketa papīra formātā vai uzdoti jautājumi mutiskā veidā. Aptaujā pavisam piedalījās 87 cilvēki – pārsvarā (99 %) pieaugušie cilvēki, kas izbrauca no Ukrainas tajā notiekošā bruņotā konflikta dēļ uz Latviju kopš 2022. gada februāra.

Viena no izmantotajām pētījuma metodēm ir intervēšana. 2024. gada maijā tika veikta strukturēta intervija ar vienu no Rīgas atbalsta centra Ukrainas iedzīvotājiem administrācijas darbiniekiem. Pavisam tika uzdoti 9 jautājumi, kas ir saistīti ar Rīgas atbalsta centra Ukrainas iedzīvotājiem darbību, tā sniegtajiem pakalpojumiem, sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām un cilvēku izmitināšanu (sk. 2. piel.).

Darbā gaitā ir izmantota arī kartogrāfiskā metode, lai attēlotu un analizētu iedzīvotāju sastāvu un iedzīvotāju izvietojumu, Rīgas atbalsta punktus Ukrainas civiliedzīvotājiem, mājokļu pieejamību dažādās Rīgas apkaimēs pēc īres cenām, Rīgas sadalījumu pēc etniskās piederības un Ukrainas civiliedzīvotāju apdzīvojumu Rīgas teritorijā.

5. UKRAINAS CIVILIEDZĪVOTĀJI RĪGAS PILSĒTĀ

Darba nodaļā tiek apkopota un analizēta informācija saistībā ar Ukrainas civiliedzīvotāju nonākšanu Latvijas teritorijā, viņu institucionālu un sabiedrības atbalstu. Nodaļā ir pieejama Ukrainas civiliedzīvotāju izmitināšanas un apdzīvojuma analīze, kā arī integrācijas pasākumu apraksts.

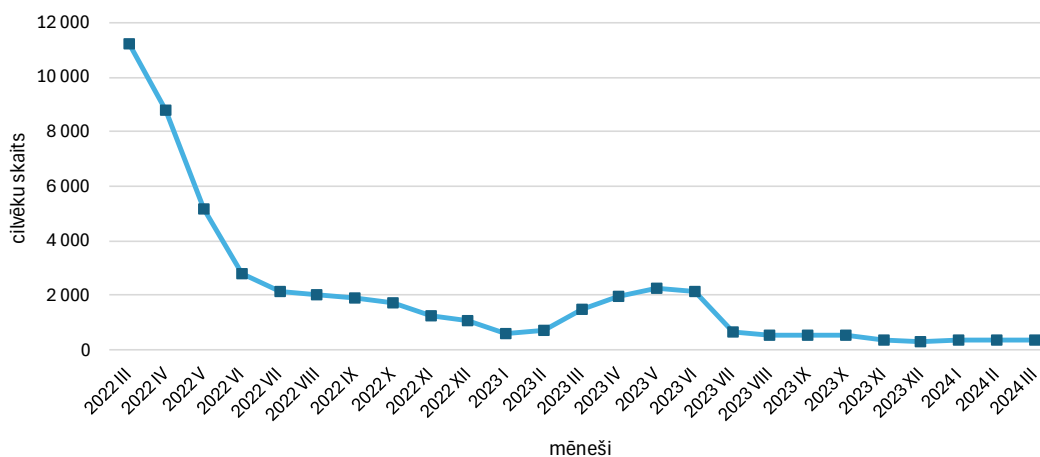
5.1. Nonākšana Latvijā

Kopš 2022. gada 24. februārī aktīvas karadarbības uzsākšanas Ukrainā uz 2024. gada 1. maiju Latvijas Fizisko personu reģistrā bija iekļauti 44 961 Ukrainas civiliedzīvotāju, kuriem ir noteikts pagaidu aizsardzības statuss. No viņiem 61% - sievietes, 39% - vīrieši (Iekšlietu Ministrija 2024). Kā aktīvi Latvijas pašvaldībās ir reģistrēti 31 713 Ukrainas civiliedzīvotāji (RACUI 2024). Uz 2024. gada 18. aprīli Latvijā pavisam pagaidu aizsardzībai vai līdzīgās aizsardzības shēmās bija pieteikušies 54 420 cilvēki, bet līdz 2023. gada beigām Latvijas robežas šķērsoja aptuveni 320 tūkstoši Ukrainas valstspiederīgo (IOM DTM 2022; Refugee Response Plan... 2024). Kaut pieteikumu skaits starptautiskajai aizsardzībai Latvijā līdz šim bija nedaudz mazāks nekā Igaunijā (58 725 cilv.) un ievērojami mazāks nekā Lietuvā (85 150 cilv.) (UNHCR 2024), pieteicēji veido aptuveni 3 % Latvijas iedzīvotāju kopskaita.

2022. gada februāra beigās, ģeogrāfiski visplašākās aktīvas karadarbības pirmajās dienās (Center for Preventive Action 2024), Latvijas teritorijā sāka ieceļot cilvēki no Ukrainas. Tajā laikā Ukrainas valstspiederīgo uzturēšanas un nodarbinātības atļaušanai Latvijā, tika izsniegtas ilgtermiņa vīzas ar tiesībām uz nodarbinātību (LSM 2022a). Palielinoties bruņotā konflikta dēļ pārvietoto personu skaitam, 2022. gada 4. martā ES Tieslietu un iekšlietu padome aktivizēja Pagaidu aizsardzības direktīvu (2001/55/EK), kur noteica Eiropas Savienības valstīs pēc 2022. gada 24. februāra nonākušiem Ukrainas bēgļiem pagaidu aizsardzības statusa pielietošanu (Luyten 2022). Nākamajā dienā Latvijas Republikas Saeima pieņēma Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu, kur juridiski noteica un apstiprināja Latvijas atbalsta sniegšanas kartību Ukrainai, kā arī no kara bēgļiem cilvēkiem. Ar šo rīcību tika ieviests Ukrainas civiliedzīvotāju jēdziens Latvijas tiesiskajā sistēmā (Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta... 2022), dublējot ES Pagaidu aizsardzības direktīvā definētas cilvēku kategorijas, kuras ir tiesīgas saņemt pagaidu aizsardzības statusu.

Pagaidu aizsardzības direktīva (2001/55/EK) noteic pagaidu aizsardzības statusa viena gada darbības laiku ar iespēju pagarināt to uz 2 gadiem. Līdz ar direktīvas pieņemšanu, statuss tika automātiski pagarināts uz vienu gadu – līdz 2024. gada 4. martam. 2023. gada septembrī Eiropas Padome pieņēma lēmumu statusa atkārtotai pagarināšanai līdz 2025. gada 4. martam (Council of the EU 2023). Tomēr starp Eiropas Savienības dalībvalstīm nav vienotības par iespējamu pagaidu aizsardzības statusa turpmāko pagarināšanu, grozot direktīvu, kā arī rīcībām pēc pagaidu aizsardzības termiņa beigām, ja tas netiks pagarināts (Wagner 2024).

2 gadu laikā kopš aktīvas karadarbības uzsākšanas Ukrainas teritorijā Latvijā tika reģistrēti vairāk nekā 50 tūkstoši Ukrainas bēgļi. Vislielākais cilvēku pieplūdums notika pirmajos trijos kara mēnešos – 2022. gada martā tika reģistrēti 11210, aprīlī – 8825, maijā – 5190, bet kopš jūnija mazāk nekā 3000 cilvēki no Ukrainas. Šāda dinamika ir cieši saistīta ar karadarbības ģeogrāfiju. 2022. gada aprīlī Krievijas karaspēki atkāpās no visām okupētajām teritorijām Ukrainas ziemeļos, savukārt, frontes līnija valsts dienvidos kopumā stabilizējās, vēlāk būtiskām izmaiņām notiekot tikai pēc Ukrainas veiksmīgas ofensīvas Harkivas apgabalā un Krievijas karaspēkiem atstājot teritorijas Dņepras labajā krastā (Center for Preventive Action 2024). Tas sekmēja jauno Ukrainas bēgļu reģistrācijas būtiskai samazināšanai 2022. gada pēdējos mēnešos. Relatīvi lielu bēgļu reģistrācijas pieaugumu var novērot 2023. gada pavasarī un vasarā, kad Krievijas Federācijas karaspēki sāka ofensīvu pie Bahmutas pilsētas (Center for Preventive Action 2024). Pēc 2023. gada jūnija jauno bēgļu reģistrāciju skaita pieauguma tempam ir novērojama kopēja samazināšanās un stabilizēšanās. No 2023. gada jūlijam līdz oktobrim vidējais reģistrēto skaits bija 580 cilvēki mēneša laikā, savukārt no 2023. gada novembra katru mēnesi Latvijā tiek reģistrēti aptuveni 350 Ukrainas civiliedzīvotāji (sk. 5.1. att.).

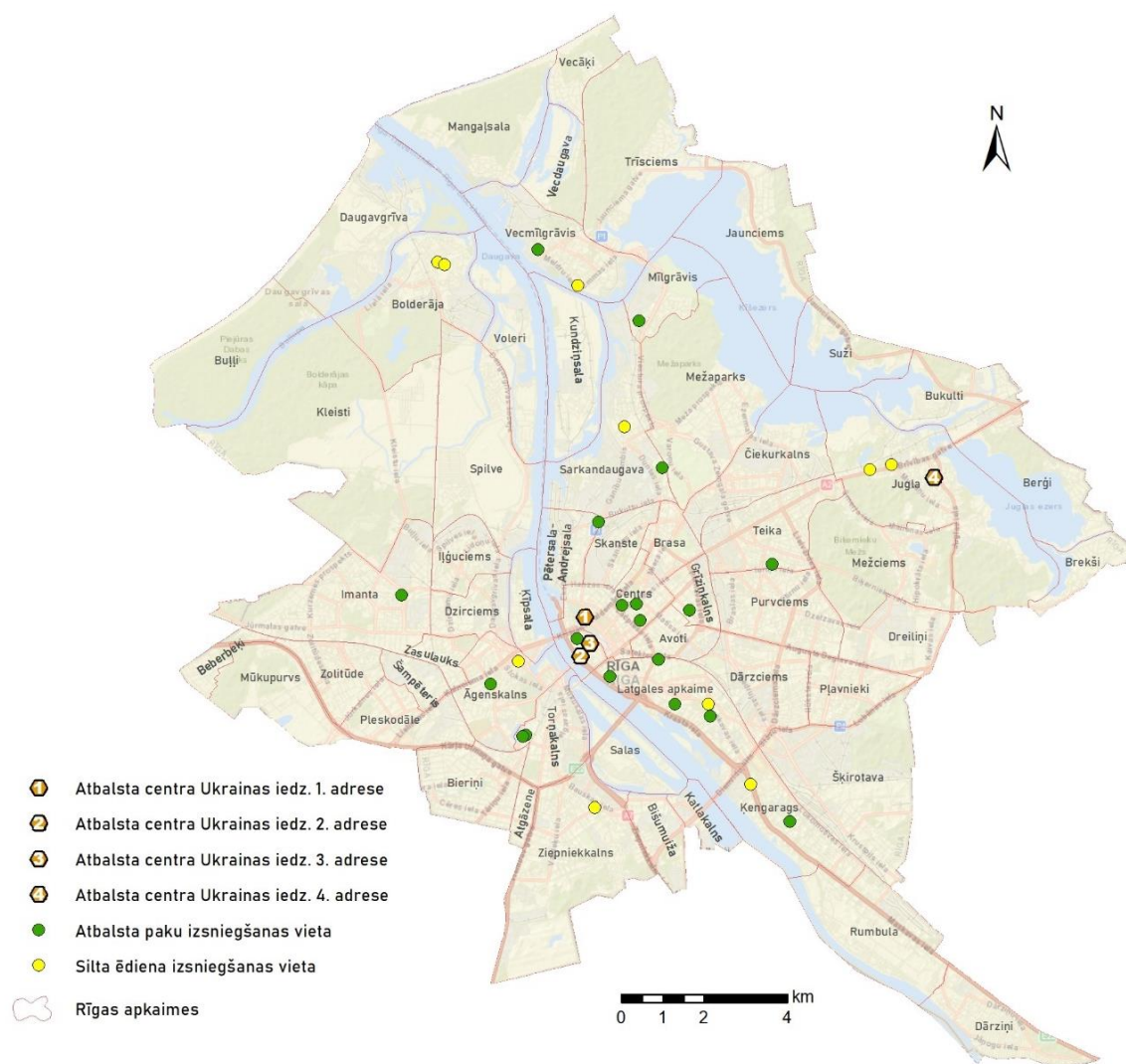
5.1. attēls. Pagaidu aizsardzības statusā reģistrēto skaits Latvijā katrā mēnesī kopš 2022. gada marta (izveidojis autors, izmantojot Eurostat 2024 datus)

Ukrainas Republikas karastāvokli reglamentējošā likumdošana nosaka valsts robežas šķērsošanas ierobežojumu lielākai daļai vīriešu vecumā no 18 līdz 60 gadiem. Izbraukt no Ukrainas uz nenoteiktu laiku drīkst daudzbērnu tēvi, smagi slimo bērnu tēvi, vīrieši, kuri paši audzina nepilngadīgus bērnus, vīrieši, kas ir izņemti no militārās reģistrācijas vai uz laiku nederīgi militārajam dienestam, kā arī vīrieši ar invaliditāti (Как выехать за границу... 2022).

5.2. Atbalsts Ukrainas civiliedzīvotājiem Rīgā

2022. gada 7. martā Rīgā Latvijā nonākušo Ukrainas bēgļu reģistrācijai, vīzu un personas dokumentu nokārtošanai, mājokļu jautājumu risināšanai, sociālā atbalsta sniegšanai, darba meklēšanas atbalstam un citu sadzīves pakalpojumu sniegšanai atvērās Rīgas atbalsta centrs Ukrainas iedzīvotājiem (Rīgas Dome 2022a). Atbalsta centra telpās sniegtas konsultācijas un praktisku atbalstu var saņemt jebkurā pašvaldībā reģistrētie bēgļi no Ukrainas. Tie, kas ir reģistrēti Rīgā, var papildus pieteikties pieejamiem dažādiem Rīgas pašvaldības sniegtiem pabalstiem, tostarp, pabalstam krīzes situācijā (sk. 4.1. att.), izglītības ieguvei un mājokļa pabalstam, saņemt informāciju par bērnu reģistrāciju Rīgas skolās un pirmsskolas izglītības iestādēs, kā arī Latvijas SIM kartes un e-talonus Rīgas sabiedriskā transporta izmantošanai (No Ukrainas uz Latviju 2024).

Kara sākumā Rīgas Atbalsta centrs strādāja ar lielu slodzi, apkalpojot vairāk nekā 1000 Ukrainas civiliedzīvotāju dienā, tomēr pirmajās darbības dienās liela bēgļu pieplūduma dēļ nespēja apkalpot visu apmeklētāju plūsmu (LSM 2022b; RACUI 2024). Ar laiku apmeklētāju skaits samazinājās. Pēc intervijā ar Rīgas Atbalsta centra darbinieku autoram sniegtās informācijas “2023. gada 1. ceturksnī vidēji tika apkalpoti 664 Ukrainas civiliedzīvotāju dienā, savukārt 2024. gada 1. ceturksnī vidēji apkalpoti 242 Ukrainas civiliedzīvotāji dienā” (RACUI 2024). Samazinoties apmeklētāju skaitam, Atbalsta centrs turpināja savu darbību citās adresēs, samazinot telpu uzturēšanas izmaksas (Rus.LSM 2023a) (sk. 4.1. att.). Katrā pārvietošanas gadījumā samazinājās arī organizāciju skaits, kas sniedza savus pakalpojumus Centra telpās, piemēram, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, Nodarbinātības valsts aģentūra, kā arī dažas nevalstiskās organizācijas (LSM. 2022f; Rus.LSM 2023b).

5.2. attēls. Rīgas pilsētas teritorijā esošo palīdzības sniegšanas punktu un Rīgas Atbalsta centra Ukrainas iedzīvotājiem atrašanās vietu karte (izveidojis autors, izmantojot Ukrainas kara... 2022; Zupas virtuves... 2024; Rus.LSM 2023a datus un World Street Map 2024 pamatni)

Nevalstiskās organizācijas kopā ar brīvprātīgajiem Latvijas iedzīvotājiem no kara pirmajām dienām bija aktīvi iesaistījušies palīdzības sniegšanā ukraiņiem Latvijā. Vairāki tūkstoši brīvprātīgo sniedza humānu palīdzību, palīdzēja uzlabot komunikāciju ar Ukrainas civiliedzīvotājiem, kā arī veica ziedojumus (Neatkarīgā 2022). Organizācija “Gribu palīdzēt bēgļiem” ir izveidojusi tīmekļa platformu, kur apkopoja Latvijā sniegto atbalstu cilvēkiem, kas bēg no kara Ukrainā (No Ukrainas uz Latviju 2024). Kā liecina ... aptauju rezultāti, laikā gaitā atbalsts Ukrainas bēgļiem no vietējās sabiedrības tomēr ir mazinājies, palielinājās arī vienaldzības sajūta pret notiekošo karadarbību (Delfi 2024). 2022. gada marta sākumā privātas pētījumu kompānijas “Latvijas fakti” aptauja liecināja, ka 74% Latvijas iedzīvotāju atbalsta

Ukrainas kara bēgļu uzņemšanu Latvijā (Mengote 2022). Savukārt sabiedriskās politikas centra "Providus" pētījums norādīja, ka tikai 59 % Latvijas iedzīvotāju turpina atbalstīt jaunu Ukrainas bēgļu uzņemšanu. 36 % aptaujāto uzskatīja, ka jāturpina nodrošināt tāds pats, bet 20,5 % - vēl lielāks valsts un pašvaldību atbalsts (Izglītības Ministrija 2024). Pēc RACUI darbinieku sniegtās informācijas šobrīd Rīgas atbalsta centrā savus pakalpojumus sniedz 7 nevalstiskās organizācijas: biedrība "Gribu palīdzēt bēgļiem", biedrība "VICHE", biedrība "Ukrainas studiju centrs", biedrība "Tavi draugi", biedrība "Sarkanais krusts", nodibinājums "Bērnu slimnīcas fonds" un Starptautiskā Migrācijas Organizācija (RACUI 2024).

5.3. Ukrainas civiliedzīvotāju izmitināšana Rīgā

Jau 2022. gada. 24. februārī, dienā, kad Krievijas Federācija īstenoja uzbrukumu Ukrainai, Latvijas Iekšlietu ministrija izstrādāja 10 tūkstošu Ukrainas bēgļu uzņemšanas un izmitināšanas plānu un plānoja virzīt to nodrošinošo likumu. Izmitināšanu tika plānots īstenot viesnīcās, gatavību sniegt palīdzību izteica arī pašvaldības, tomēr tika iecerēts, ka lielu daļu bēgļu pieņemt vietējas māsaimniecības, bēgļu paņņas un radnieki (LSM 2022c).

Latvijas pašvaldības nodrošina Ukrainas iedzīvotāju izmitināšanu bezmaksas pirmās 60 vai 120 dienas, kā arī 30 dienas – bezmaksas ēdināšanu. Pašlaik noteiktām personu grupām (personām ar invaliditāti vai tiem, kas nodrošina tādu personu aprūpi, pensionāriem, izglītojamajiem, grūtniecēm, mātēm ar bērniem līdz 2 gadu vecumam vai mātēm ar bērniem, kuri nespēj apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi) ir paredzēta iespēja saņemt izmitināšanas atbalstu arī pēc 60 vai 120 dienu perioda, taču ne ilgāk kā līdz 2024. gada 31. decembrim (No Ukrainas uz Latviju 2024). Pēc Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma pašvaldībai sasniedzot 80 % izmitināšanas kapacitāti bez iespējas nodrošināt izmitināšanu citā pašvaldībā, ir tiesības pieņemt lēmumu par izmitināšanu līdz 60 dienām (Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta... 2022). Pēc Rīgas Atbalsta centra sniegtās informācijas Rīgas pašvaldībā par Ukrainas civiliedzīvotāju izmitināšanu, ja personām nav kur apmesties, atbild Rīgas pašvaldības policija. 2024. gadā Rīgai ir noslēgti vairāki līgumi ar viesnīcām, kur personas var tikt izmitinātas līdz 60 dienām (RACUI 2024).

2022. gada martā beigās, turpinoties kara bēgļu plūsmi, Rīgas pašvaldība sāka uzrunāt arī Rīgas iedzīvotājus-privātpersonas izmitināt Ukrainas civiliedzīvotājus savās mājās (LSM 2022d). Rīdzinieki, kā arī Latvijas iedzīvotāji kopumā izrādīja lielu pretimnākšanu, līdz ar ko

2022. gada maijā tika pieņemti grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā, ieviešot atlīdzības saņemšanas kārtību par periodu līdz 90 dienām gadījumā, kad bēgļi tiek izmitināti privātpersonu mājās bezmaksas (Blumberga-Švēde 2022). Vēlāk valdības apmaksātās izmitināšanas periods tika pagarināts līdz 120 dienām (Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta... 2022). Rīdziniekiem ir iespējams saņemt naudu no pašvaldības, ja izmitinot Ukrainas civiliedzīvotājus, no viņiem netiek pieprasīta apmaksa, vai noslēdzot trīspusējo līgumu ar izmitināmo un pašvaldību (Rīgas Dome 2023).

Mājokļu izīrēšanas nodrošināšanai tika izveidota vietne majasbegliem.lv, kur Ukrainas civiliedzīvotājiem ir iespējams sazināties ar mājokļu saimniekiem bez starpniekiem. Mājaslapa sniedza detalizētu īres procesa aprakstu un padomus, ieskaitot līguma paraugus un to, kā iegūt pieejamo bēgļiem finansiālo palīdzību (No Ukrainas uz Latviju 2024).

Bēgļu plūsmas novirzīšanai no Rīgas 2022. gada 12. aprīlī Latvijas Ministru Kabinets izdeva noteikumus proporcionālam cilvēku sadalījumam, kuros pašvaldībās izmitināmo Ukrainas civiliedzīvotāju skaits noteicams ar Latvijas pašvaldībās deklarēto iedzīvotāju skaitu. Katrai pašvaldībai jāizmitina Ukrainas civiliedzīvotāji samērīgi pašvaldībā deklarētā iedzīvotāju skaita procentam no deklarēto iedzīvotāju skaita Latvijā. Rīgai tika noteikti 32,646%, kas paredzēto 40 tūkstošu bēgļu sadalījuma gadījumā nozīmētu 13058 cilvēku izmitināšanu (Noteikumi par pašvaldībās izmitināmo... 2022). Taču noteikts sliekšnis tika pārkāpts vēl 2022. gada aprīļa beigās, kad kopējais pagaidu aizsardzībai reģistrēto skaits Latvijā bija divreiz mazāks nekā izmitināšanas noteikumos (sk. 5.1. tab).

Nemot vērā to, ka Rīgas pašvaldībā tiek reģistrēti tikai Ukrainas civiliedzīvotāji, kas vērsās Rīgas atbalsta centrā pēc palīdzības, kā arī to, ka netiek apkopota informācija par tiem bēgļiem, kas pamet pašvaldību vai Latviju (LSM 2022e), pieejamie dati tikai daļēji atspoguļo reālo situāciju. Autora apkopotie dati ir ņemti no publicētiem dažreiz tikai atsevišķos Latvijas medijos rakstiem. Tajos bēgļu skaitļi ir doti galvenokārt konteksta sniegšanai vai intervējot amatpersonas – tāpēc ir nepilnīgi un atsevišķos gadījumos ļoti aptuveni. Tomēr, šie dati sniedz kopējo ieskatu uz Ukrainas civiliedzīvotāju skaita izmaiņas dinamiku Rīgas pilsētas teritorijā, kā arī uz izmitināšanas politikas izmaiņām (sk. 5.1. tab).

5.1. tabula.

Rīgas pašvaldībā reģistrētie Ukrainas civiliedzīvotāji (izveidojis autors, izmantojot LSM 2022d;e,f,g; LETA 2022; Rus.LSM 2022a;b; TVNET 2022; Rīgas Dome 2022b; Ozola 2022; Kluinis 2023; Rus.LSM 2023a;b; Matuseviča 2024; RACUI 2024 datus).

Datums	Kopējais reģistrēto civiliedz. skaits kopš 24.02.2022.	“Aktīvo” civiliedz. skaits norādītajā datumā	Ar pašvaldības palīdzību izmitinātie civiliedz. norādītajā datumā	Kopējais privātpersonu mājās izmitināto civiliedz. skaits kopš 24.02.2022.
18.03.2022.	6253	-	899	-
23.03.2022.	>7600	-	989	-
27.04.2022.	~13000	-	~2200	-
25.05.2022.	15034	-	~2100	-
28.06.2022.	16600	-	~1800	-
08.08.2022.	-	-	~1050	1283
26.08.2022.	16670	-	-	-
01.10.2022.	16879	-	-	-
01.11.2022.	17647	-	449	1873
18.12.2022.	19770	16604	426	2047
31.12.2022.	20006	16898	460	2066
07.03.2023.	20982	~18000	-	-
19.12.2023.	24501	19935	-	-
23.02.2024.	25051	19309	477	2648
17.05.2024.	-	18989	-	-

Kopumā Rīgā reģistrēto Ukrainas civiliedzīvotāju dinamika atšķiras no visas Latvijas dinamikas maz. Aptuveni puse no kopējā līdz 2024. gada maijam reģistrētā Ukrainas kara bēgļu skaita Rīgā tika reģistrēta pirmajos divos kara mēnešos. 2022. gada vasaras mēnešos ir novērojama krasi jaunreģistrēto Ukrainas civiliedzīvotāju pieauguma samazināšanās līdz ar Rīgas pašvaldības izmitināšanai veltīto vietu noslodzi. No 2022. gada 1. jūnija līdz 8. augustam Rīgas pašvaldība pārtrauca jaunu Ukrainas iedzīvotāju pieņemšanu, tāpēc kā Rīgā iebraukušo cilvēku skaits pārsniedza noteikumos noteikto sliekšni, kā arī Rīgai saņemot no Latvijas valdības nepietiekamu atbalstu bēgļu izmitināšanai (TVNET 2022; Rīgas Dome 2022b). Pēc 2023. gada ziemas jauno bēgļu reģistrāciju skaita pieauguma tempus Rīgā salīdzinājumā ar visu valsti raksturot nav iespējams datu trūkuma par šo periodu dēļ.

Kopš 2022. gada decembra ir pieejami dati par “aktīvajiem” Ukrainas civiliedzīvotājiem – cilvēkiem, par kuru atrašanos pilsētā ir diezgan skaidras ziņas. Šie dati norāda uz to, ka tikai ap 85 % no Rīgā reģistrētajiem bēgļiem patiešām uzturējās pilsētā. 2023. gada beigās faktiski dzīvojošo ukraiņu īpatsvars sāka diezgan strauji samazināties – emigrējušo Ukrainas

iedzīvotāju skaits pārsniedza iebraucēju skaitu. 2023. gada maijā tikai aptuveni 3/4 reģistrēto cilvēku dzīvoja Rīgā.

Ievērojamas atšķirības starp 2022. gada pavasarī un rudenī pašvaldības sniegtajos mājokļos vai ar pašvaldības palīdzību izmitināto civiliedzīvotāju skaitu atspoguļo 2022. gada 29. aprīlī pieņemtais rīkojums par pasākumu plānu atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā. Rīkojumā Ministru Kabinets noteica valsts apmaksas apjoma samazināšanu viesnīcu numuriem un ēdināšanai, kam sekoja daudzu viesnīcu atteikums no bēgļu izmitināšanas (Rus.LSM 2022a; Par Pasākumu plānu atbalsta... 2022).

No pieejamajiem datiem par kumulatīvo rīdzinieku-privātpersonu mājās izmitināto civiliedzīvotāju skaitu ir redzams, ka tas pieturas aptuveni 8-11 % no kopējā Rīgā reģistrēta bēgļu skaita. Lielai daļai ieceļojošo palīdzību un mājokli sniedza viņu radnieku un draugi, kas dzīvoja Rīgā (LSM 2022a), tomēr, Ukrainas civiliedzīvotāju izmitināšana pie brīvprātīgajiem rīdziniekiem ļāva ievērojami samazināt slodzi uz Rīgas pašvaldību un palīdzēja risināt izmitināšanas jautājumu.

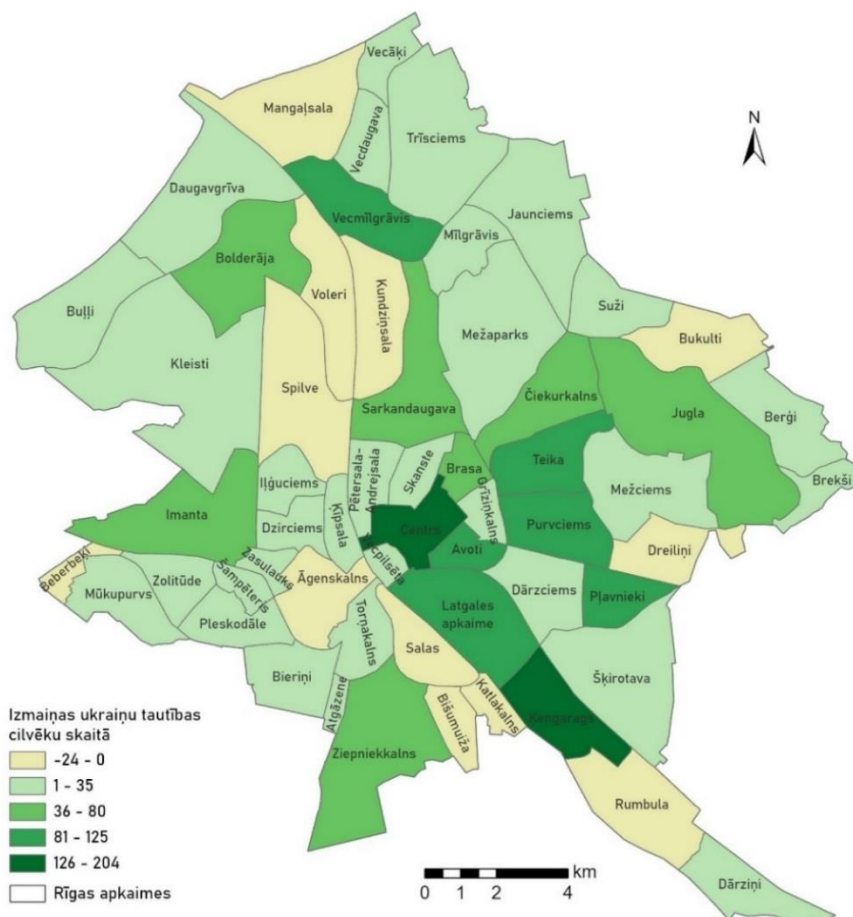
5.4. Ukrainas civiliedzīvotāju apdzīvojums Rīgā

Latvija ir viena no Eiropas valstīm ar ievērojamu ukraiņu tautības minoritāti, kas veidojas pirms 2022. gada, kā arī ar lielu pieredzi cilvēku migrācijā no Ukrainas. Lielākā daļa ukraiņu vēsturiski dzīvoja Rīgā. Pilsētas mērogā ukraiņi apdzīvoja padomju laikos izveidotos tipveida apbūves rajonus, kā arī pieostu apkaimes (Dribins 1995; CSP 2024b).

Pamatojoties uz imigrantu segregācijas un pašsegregācijas teoriju (Busetta et al. 2015; Mazza, Puzzo 2016; Dill et al. 2015), viens no svarīgākajiem imigrantu apdzīvojuma veidošanas faktoriem ir savai etniskai grupai piederošu cilvēku jau esoša koncentrācija. Apskatītājos pētījumos par imigrantu segregāciju tika analizētas etniskās kopienas, kuru apdzīvojums veidojās ķēdes migrācijas rezultātā. Ķēdes migrācija attiecas uz procesu, kurā vairāki vienas grupas dalībnieki secīgi pārvietojas uz vienu un to pašu vietu (Hepler 2023). Bieži tā notiek, kad indivīdi, parasti vīrieši, vispirms ir migrējuši, ekonomiski un sociāli nostiprinājušies un sniedz palīdzību radniekiem migrācijai (Burnley 2009).

Pēc Centrālās Statistikas pārvaldes datiem 2022. gadā Rīgā dzīvoja 21170 ukraiņu tautības cilvēki. Kopumā ukraiņi apdzīvoja Rīgas teritoriju vienmērīgi, bet vislielākais skaits ir

Vislielākais ukraiņu skaita pieaugums ir novērojams Centrā (+204 cilv.) un Ķengaragā (+167 cilv.), kā arī citās, galvenokārt, Latgales priekšpilsētā esošajās apkaimēs (dilstošā secībā): Purvciemā, Avotos, Teikā, Pļavniekos, Vecmīlgrāvī un Latgales apkaimē. Pēc CSP datiem pavisam ukraiņu tautības cilvēku skaits Rīgā 2022. gadā palielinājās pār 8503.

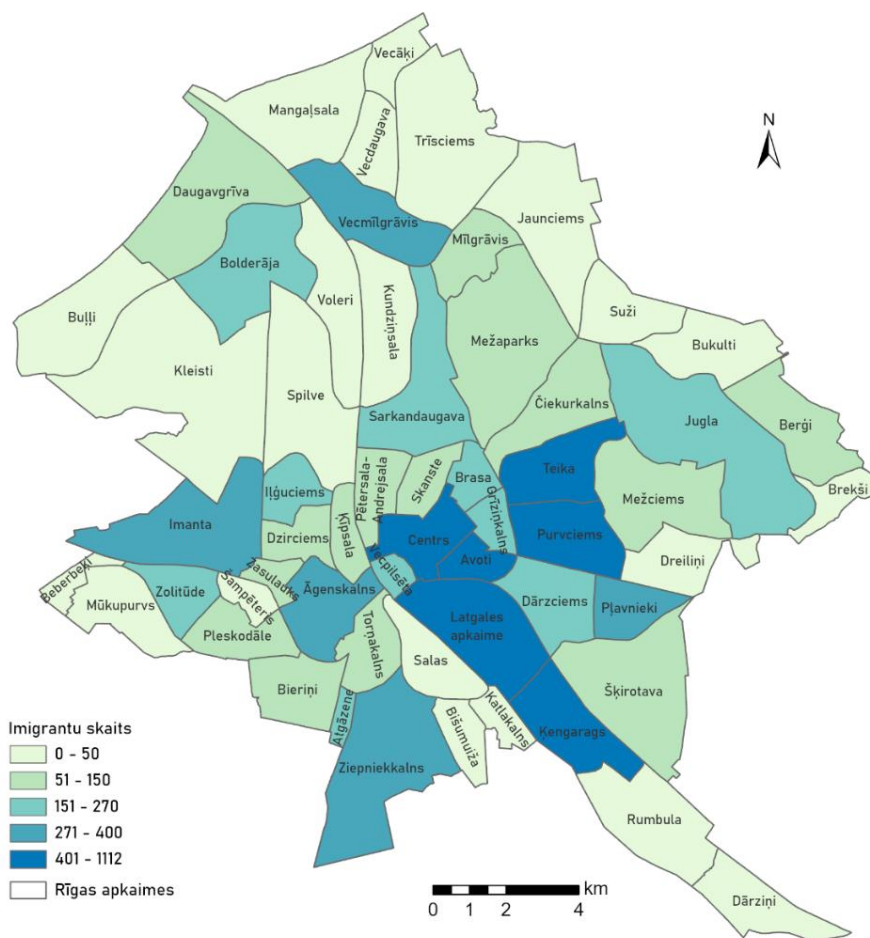

5.4. att. Ukraiņu tautības cilvēku skaita izmaiņas Rīgas apkaimēs no 2022. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 1. janvārim (izveidojis autors, izmantojot CSP 2024b datus).

Tomēr bēgļi no Ukrainas pieder ne tikai pie ukraiņu tautības. Starp Latvijas pagaidu aizsardzībā esošiem cilvēkiem ir tie, kuru tautība ir nezināma vai “neizvēlēta”, ir daudz krievu un dažu citu tautību pārstāvju, arī latviešu (PMLP 2024). Pēc CSP datiem uz 2023. gada 1. janvāri Rīgā dzīvoja 19318 imigranti, kas ieceļoja Latvijā 2022. gadā (CSP 2024a). Ņemot vērā, ka uz 2022. gada 31. decembri Rīgā uzturējās 16898 Ukrainas bēgļi (Kluinis 2023), viņi veidoja 87,5 % no visiem 2022. gada imigrantiem. Līdz ar to Ukrainas civiliedzīvotāju apdzīvojuma vispārējai analīzei ir iespējams apskatīt imigrantu izvietojumu kopumā.

Apskatot datus par cilvēkiem, par kuriem ir pieejami dati atsevišķu apkaimju līmenī, var secināt, ka ukraiņu tautības cilvēku vislielākais pieaugums ir novērojams apkaimēs, kur koncentrējās lielākā daļa tajā gadā ieradījušos imigrantu. Imigrantu visapdzīvotākās Rīgas apkaimes ir Centrs (1112 cilvēki), Latgales apkaime (780 cilvēki), Teika (629 cilvēki), Avoti (627 cilvēki), Ķengarags (610 cilvēki), kā arī Purvciems (601 cilvēki) (sk. 5.5. att.).

Ukrainas civiliedzīvotāju apdzīvojums norāda uz to, ka šiem cilvēkiem Rīgā ir svarīgi ne tikai sociālie sakari, kurus ir vieglāk veidot un attīstīt krievvalodīgo cilvēku vidē, kas, galvenokārt, apdzīvo apkaimes ar padomju laikā celtajiem mājokļiem (Krišjāne, Bērziņš 2014). Bēgļu “centralitāte” arī ir būtiska, jo nodrošina ērtāku piekļuvi pilsētas pakalpojumiem, iestādēm un lielākas integrācijas iespējas. Tā arī var norādīt uz etniski politisko iekšējo konfliktu un nevēlēšanos dzīvot vidē, kur ir izplatīta agresorvalsts valoda, vai arī uz augstāku sociālekonomisko statusu, kāds cilvēkiem bija Ukrainā pirms kara.

5.5. att. Imigrantu skaita izmaiņas no 2022. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 1. janvārim (izveidojis autors, izmantojot CSP 2024a datus).

5.5. Ukrainas civiliedzīvotāju integrācija Rīgā un Latvijā

2024. gada 15. maijā Ziemeļeiropas valstu pieredzes apmaiņas pasākumā par Ukrainas civiliedzīvotāju uzņemšanu Latvijā, kas notika Rīgā, iekšlietu ministrs Rihards Kozlovskis norādīja, ka Latvijas “*pienākums ir nodrošināt Ukrainas civiliedzīvotājiem drošību mūsu valstī, sniegt iespējas iekļauties darba tirgū, veicinot ekonomisko aktivitāti, kā arī izglītību, lai pēc iespējas patstāvīgāk tie varētu iekļauties sabiedrībā*” (Iekšlietu Ministrija 2024).

Latvijas Sabiedrības integrācijas fonds (SIF) uzsver, ka galvenā loma cilvēku integrācijā ir nodarbinātībai, tāpēc ka tā “*nodrošina ekonomisko pašpietiekamību un atvieglo līdzdalību sociālajā un kultūras dzīvē*” (Mengote 2022). Vairāk nekā pusei Ukrainas civiliedzīvotāju ir augstākā izglītība, daudziem ir augsts kvalifikācijas līmenis, kas ir labs priekšnoteikums veiksmīgai integrācijai (IOM DTM 2022; Mengote 2022). Tai pašā laikā, Ukrainas bēgļi Latvijā, lielākoties, ir sievietes ar bērniem, seniori un personas ar invaliditāti, kas var apgrūtināt daudziem iebrucējiem darba meklēšanas procesu (LETA 2022b; Mengote 2022).

Latvijā Ukrainas civiliedzīvotājiem ir tiesības saņemt no Nodarbinātības valsts aģentūras vienreizēju nodarbinātības uzsākšanas pabalstu (piesakoties mēnesi pirms darba uzsākšanas) vai pabalstu pašnodarbinātības uzsākšanai, kas ir piesaistīts minimālajai algai valstī. NVA arī sniedz palīdzību ukraiņiem atrast darbavietu Latvijā (No Ukrainas uz Latviju 2024; Ambote 2024). Vairāk nekā 2 gadu laikā šādu atbalstu saņēma ap 27 tūkstošiem cilvēku (visaktīvāk izmantojot iespēju mācīties latviešu valodu, kā arī saņemt karjeras konsultācijas) un 14,5 tūkstošiem tika piešķirts nodarbinātības pabalsts (Hudenko 2024). Atbalstu darba meklējumos esošiem cilvēkiem kopš 2022. gada maija sniedz Rīgas Atbalsta centrā rīkotas darba biržas, kur darba vietas bēgļiem piedāvā vietējie uzņēmumi. Pavisam kopš kara sākuma tika organizētas 25 darbadevēju un ukraiņu sanāksmes, piedāvājot aptuveni 4500 vakances. Turklāt kopējais apmeklētāju skaits ir bijis par 500 cilvēkiem lielāks (Rīgas Dome 2024b).

Nespēja iesaistīties darba tirgū Latvijā ir viena no galvenajām problēmām Ukrainas bēgļiem (LETA 2022b). 2024. gadā mazāk nekā 9000 no 24000 darbaspējīgā vecuma Ukrainas civiliedzīvotājiem (~37 %) bija noslēguši darba līgumu vai sāka strādāt pašu dibinātajā uzņēmumā (Hudenko 2024). Vislielākie izaicinājumi ir latviešu valodas prasme, valodas kursu pieejamība, nepietiekamas pārkvalifikācijas iespējas, kā arī darba uzsākšana nenoslēdzot darba līgumu. Bez valsts valodas zināšanām Ukrainas civiliedzīvotājiem nākas strādāt darbā, kas ir zemākā profesionālajā līmenī nekā ļautu viņu profesionālās prasmes un pieredze (Ambote

2024). Ukraini Latvijā ir galvenokārt nodarbināti ēdināšanas, celtniecības, mazumtirdzniecības un viesnīcu nozarēs kā dažāda veida palīgstrādnieki, apkopēji, cehu strādnieki, pavari un virtuves darbinieki (Hudenko 2024).

Ukrainas bēgļu bērnus uzņēma Latvijas skolas un pirmsskolas izglītības iestādes. Lielākā daļa bērnu, tāpat kā vairākums bēgļu kopumā, tika reģistrēta Rīgā. Rīgā bērnus iekārtoja, galvenokārt, pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs, ar iespēju iekārtot arī privātās iestādēs. Liels skaits Ukrainas skolnieku, nonākot Latvijā, turpināja attālinātās mācībās Ukrainas skolās, tāpēc no pirmām kara dienām notika sadarbība starp Latvijas un Ukrainas Izglītības Ministriju ar mērķi nepieļaut situāciju, kad Ukrainas bērni mācās gan Latvijas mācību iestādē, gan attālināti Ukrainas skolā (Anstrate 2022).

Saskaņā ar 2022. gada 7. jūnija Grozījumiem Izglītības likumā no 2022. gada 1. septembra mazākumtautību bērni, tostarp arī Ukrainas civiliedzīvotāju bērni, izglītību iegūst latviešu valodā (Grozījumi Izglītības likumā 2022). Tomēr pirmsskolas izglītības vai pamatzglītības pakāpē Ukrainas bērniem ir iespēja apgūt arī daļēji ukraiņu valodā īstenoto mazākumtautību izglītības programmu. 2021./2022. mācību gada beigās pirmsskolas izglītības programmu kādā no mazākumtautību valodām apguva 30 % bēgļu bērnu, bet vispārējā izglītībā – 41 % (Izglītības un Zinātnes Ministrija 2022).

Ar laiku ļoti aktuāla kļuva Ukrainas skolnieku integrācijas problēma. Latvijas skolās lielākā daļa Ukrainas bērnu sāka mācības par vienu klasi zemāk. Daži skolnieki mācību gada beigās turpināja mācības tajā pašā klasē vēl vienu gadu. Daudzi apmeklēja vasaras valodu nometnes, kurās apguva valodu (Hudenko 2024). 2023./2024. mācību gadā vairāk nekā 4000 Ukrainas bēgļu-skolnieku no 9300 pavisam reģistrēto turpināja iegūt izglītību tālmācībās (Rus.LSM 2023c). Lielas atšķirības starp Latvijas un Ukrainas izglītības programmām, kā arī nepietiekamas latviešu valodas zināšanas kvalitatīvai mācību priekšmetu apgūšanai sekmē vecāku un bērnu augstu vēlmi turpināt mācības Ukrainas skolās (Hudenko 2024; Anstrate 2024). Vidējās izglītības pielāgošana Latvijas standartiem ir viens no jautājumiem, ar ko Ukrainas civiliedzīvotāji vēršas Rīgas Atbalsta centrā (RACUI 2024). Ciešākai integrācijai Latvijas sabiedrībā, sākot ar 2024. gada septembri tiek plānots uzlikt par pienākumu visiem Latvijā dzīvojošajiem kara bēgļu bērniem no Ukrainas apmeklēt Latvijas izglītības iestādes. Turklāt, būs nodrošināta iespēja turpināt apmeklēt tālmācības skolas Ukrainā (Anstrate 2024). Šāda sistēma būtu līdzīga agrāk ieviestajām citās Baltijas, kā arī Eiropas valstīs, piemēram, Vācijā (Hudenko 2024; Brücker et al. 2023).

Ukrainas bēgļu vieglākai izpratnei visa nepieciešama informācija viņiem tiek sniegta gan latviešu, gan ukraiņu valodā. Latvijas Radio 4 organizēja raidījumu “Ми з України”, bezmaksas apraidē Latvijā ir arī Ukrainas televīzijas programma "RADA" ukraiņu valodā. Vairākus video ukraiņi ir sagatavojuši biedrība "Gribu palīdzēt bēgļiem". Videopamācības sniedz atbildes uz daudziem Ukrainas civiliedzīvotājiem svarīgiem jautājumiem, nonākot Latvijā: dzīves uzsākšanu Latvijā, veselības aprūpi, juridisko palīdzību un dokumentiem, informācijas resursiem, darba uzsākšanu, elektroniskajiem pakalpojumiem, kā arī citām tēmām. Portālā Ziedot.lv ir izveidota speciāla sadaļa ukraiņu valodā un pieteikuma anketa, lai pagaidu aizsardzībā esošie ukraiņi varētu pieteikties medikamentu iegādei, ārstniecībai, saņemt konsultācijas un atbalstu ārkārtas situācijās (No Latvijas uz Ukrainu 2024).

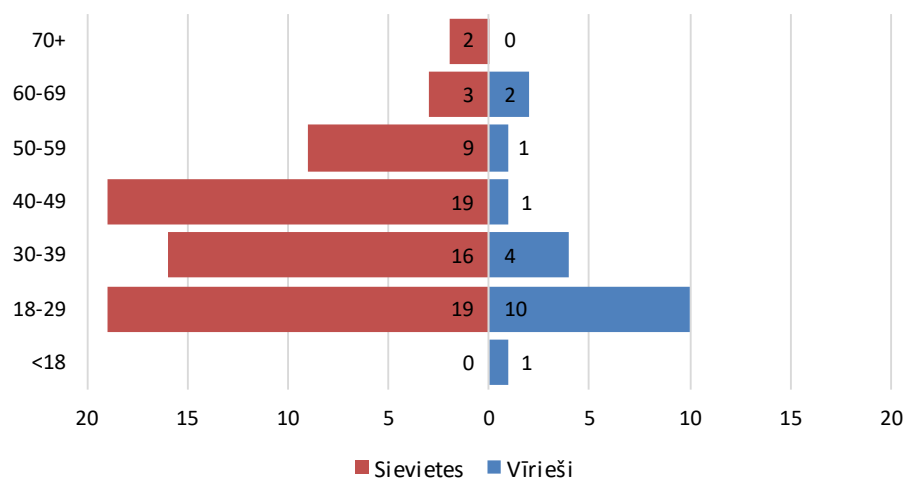
Arī Rīgas pašvaldība veicina Ukrainas civiliedzīvotāju sociālo integrāciju un labsajūtas pieaugumu. Rīga līdzfinansē Ukrainas civiliedzīvotāju integrācijas pasākumus Rīgā, rīkojot konkursus starp biedrībām, kas piedāvā integrāciju sekmējošus projektus (Rīgas Dome 2024c). 2023. gada aprīlī Rīgas pilsētas rātsnamā atvērās Ukrainas bēgļu atbalsta un integrācijas centrs “Rīgas Sirds”. Centrā darbojas vairākas nevalstiskās organizācijas, tiek rīkotas latviešu valodas stundas, tā ir Ukrainas civiliedzīvotāju pulcēšanas vieta (Kinca 2023). Kamēr Rīgas Atbalsta centrs Ukrainas iedzīvotājiem atradās Rīgas Vecpilsētā, tas nereti kalpoja kā spontāna satikšanās vieta ukraiņiem. Līdz ar Atbalsta centra pārcelšanos uz Juglas apkaimi, tas zaudēja savu socializācijas funkciju (RACUI 2024).

6. RĪGAS UKRAINAS CIVILIEDZĪVOTĀJU APTAUJAS REZULTĀTI

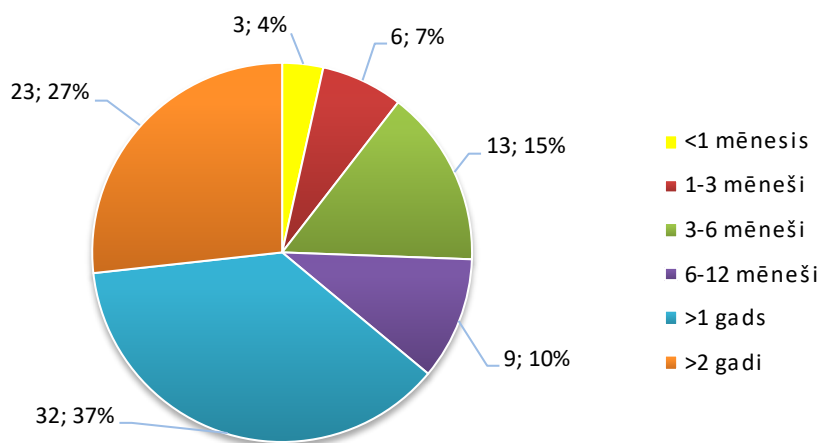
Ukrainas bēgļu plūsmām nonākot Eiropas valstīs, radās nepieciešamība noteikt ieceļojošo cilvēku daudzumu, noskaidrot viņu demogrāfiskās iezīmes, raksturot ieobraucēju telpisko izkārtojumu, iegūt ieskatu par šo cilvēku iecerēm, attieksmi pret jauniem apstākļiem utt. Tas ir atspoguļots dažādu valstu zinātnieku pētījumos (Brücker et al. 2023; Sauer et al. 2023; Svyrenenko, Koptsyukh 2022; Kohlenberger et al. 2023; IOM DTM 2022). Visu iepriekšminēto raksturojošo iezīmju izpētei, tika izveidota un aptuveni 3 nedēļu laikā, 2024. gada aprīlī un maijā, izplatīta aptauja starp Rīgas Ukrainas bēgļiem.

Respondentu (N=87) demogrāfiskais apskats rāda līdzīgus daudzus citiem pētījumiem ainu: 68 cilvēki jeb 78 % ir sievietes, pārējie 19 aptaujātie – tikai aptuveni katrs piektais – vīrieši. Lielākā daļa (56 %) cilvēku, kas piedalījās aptaujā, ir jauni cilvēki no 18 līdz 39 gadiem, 35 % ir 40-59 gadi, 8 % ir seniori, kā arī 1 respondents – nepilngadīgais. Turklāt, atklājas ļoti nozīmīga atšķirība – no visiem vīriešiem, kas piedalījās aptaujā, tikai 16 % jeb 3 cilvēki nav vecumā no 18 līdz 60 gadiem, kuru izceļošana no Ukrainas ir stipri ierobežota (Как выехать за границу... 2022) (sk. 6.1.att.).

63 % visu respondentu dzīvo Rīgā vairāk pār gadu, no viņiem 42 % - vairāk pār 2 gadiem. Jauniebraucēju starp aptaujas dalībnieku ir ļoti maz, to iespējams skaidrot ar 2 faktoriem: bēgļu plūsma no Ukrainas uz Latviju kopumā krietni samazinājās kopš 2022. gada pavasara mēnešiem (Iekšlietu Ministrija 2024; RACUI 2024), kā arī, ņemot vērā, ka liela daļa respondentu bija atrasta caur autora paziņām, radniekiem, kā arī dažiem aptaujātiem tālāk izplatot aptauju sev pazīstamo cilvēku lokā, tajā ar lielāku varbūtību piedalīsies bēgļi ar attīstītiem sociālajiem sakariem – tie, kas uzturas Rīga ilgāku laiku (sk. 6.2. att.). Aptuveni puse respondentu (46 %) pārcēlās uz Rīgu kopā ar bērniem, pavisam 72 % imigrēja ar kādu no saviem ģimenes locekļiem. Aptuveni katrs ceturtais no respondentiem (26,5 %) pārcēlās uz Rīgu viens pats, 3 cilvēki (3,5 %) – kopā ar saviem draugiem.

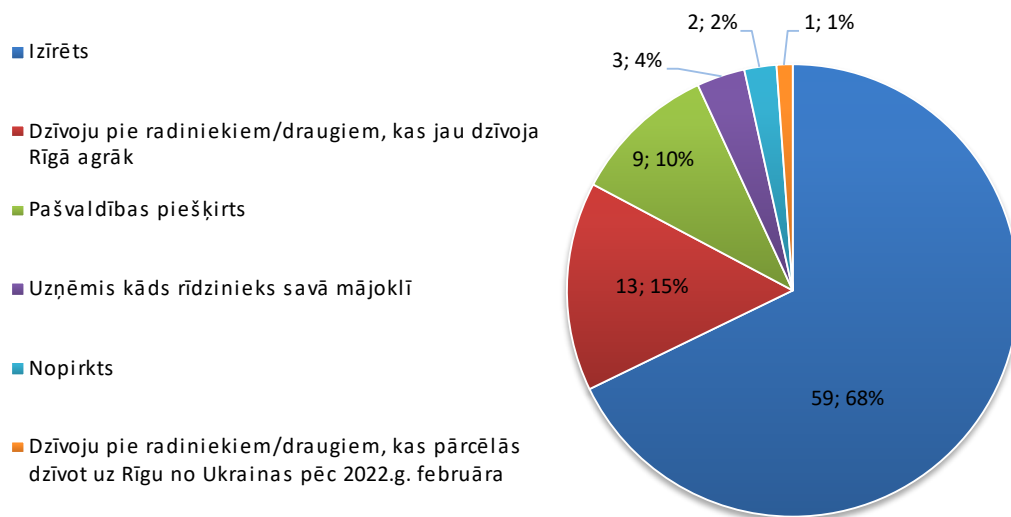

6.1. att. Aptaujāto Ukrainas civiliedzīvotāju dzimuma un vecuma struktūra.

6.2. att. Aptaujāto Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanas laiks Rīgā.

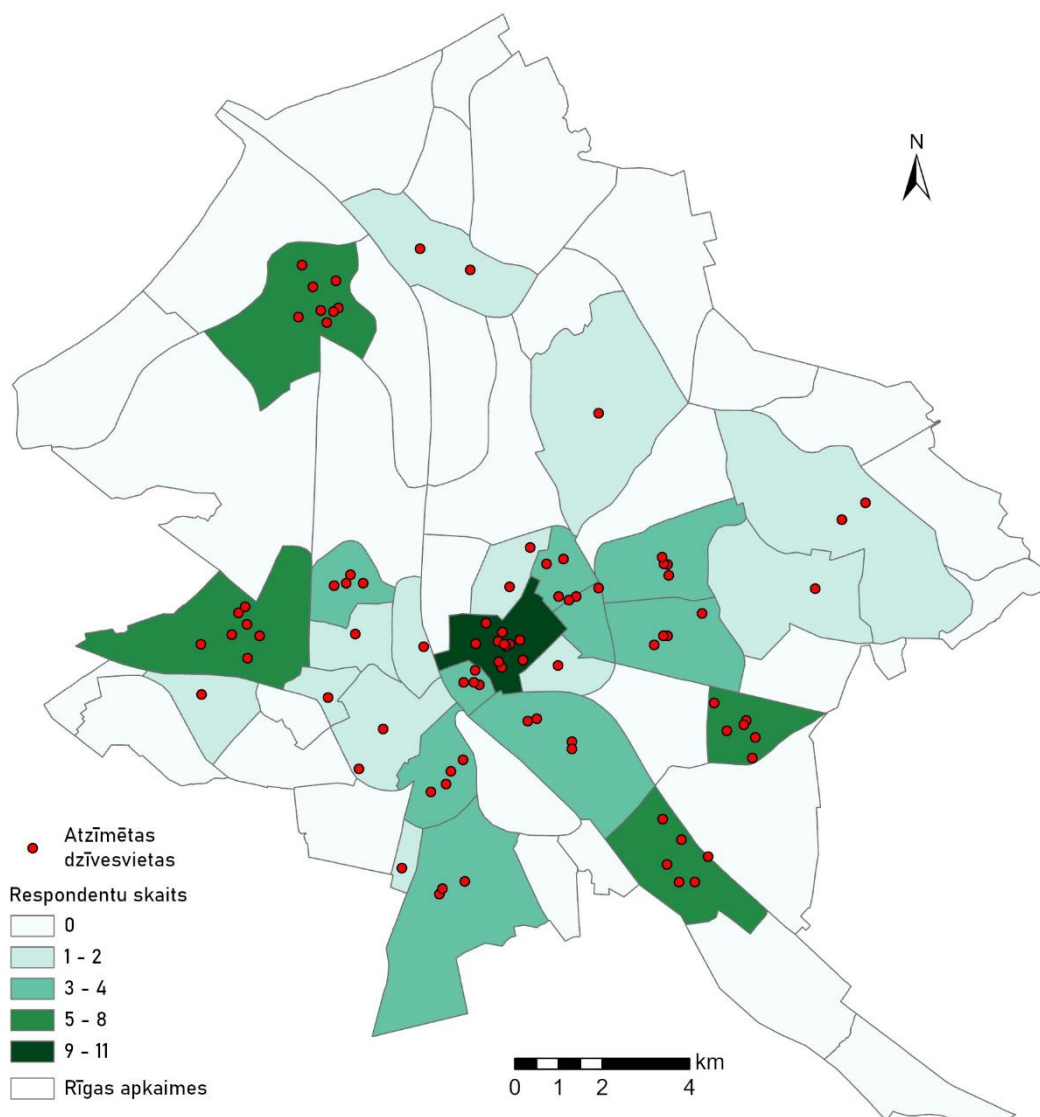
Mājokļa jautājums piespiedu migrantiem ir īpaši svarīgs, tāpēc ka tas var tieši ietekmēt šo cilvēku sociālekonomisko statusu un integrācijas iespējas ilgtermiņā. 68 % jeb 59 cilvēki patstāvīgi izīrē savu mājokli, starp šiem cilvēkiem ir labi pārstāvētas visas vecuma kategorijas (vismaz 60 %). 9 aptaujātiem (10 %) ir pašvaldības piešķirts mājoklis, 3 cilvēkus (3,5%) savā mājoklī uzņēma kāds no brīvprātīgiem rīdziniekiem. 16 % jeb 14 cilvēki dzīvo pie kāda no draugiem vai radniekiem, kas viņu pārceļšanas laikā uz Rīgu jau dzīvoja pilsētā, 1 no šiem 14 cilvēkiem aptaujas laikā dzīvoja pie cita Ukrainas bēgļa, kas imigrēja Rīgā agrāk. 2 respondenti (2,5 %) apgalvoja, ka savu tagadējo mājokli ir nopirkuši (sk. 6.3. att.).

6.3. att. Aptaujāto Ukrainas civiliedzīvotāju mājokļu veids aptaujas laikā.

Starp tiem, kas dzīvo patstāvīgi, atbildot uz jautājumu “Kas ietekmēja mājokļa izvēli?” visvairāk tiek pieminēta mītnes cena (52,5 %); otrs visbiežāk pieminētais cēlonis ir dzīvesvietas attālums līdz darbvietai, ko norādīja 29,5 % respondentu. Attālums līdz Rīgas centram bija svarīgs izvēloties mājokli 18 % respondentu, bet attālums līdz radniekiem vai draugiem, kas dzīvo Rīgā – 15 % aptaujāto. 10 cilvēki norādīja citu iemeslu, kas nebija iekļauts atbilžu variantos. Starp tiem visbiežāk tika pieminēts attālums līdz mācību iestādēm bērniem, 2 cilvēki atbildēja “*Nebija citu variāntu*”, 1 respondents norādīja uz to, ka viņa ģimenei negribēja iznomāt mājokli maza bērna dēļ, 1 cilvēkam viņa tagadējo dzīvesvietu ieteica paziņas.

Vislielākais respondentu skaits (N=11, 12,5%) savu dzīvesvietu norādīja Centra apkaimē, kas atbilst etnisko ukraiņu bēgļu un imigrantu vislielākajai koncentrācijai (sk. 5.4 att., 5.5 att.). Bieži pieminētas apkaimes ir Bolderāja (N=8, 9%), Imanta (N=7, 8%), Ķengarags (N=6, 7%) un Pļavnieki (N=6, 7%). Iegūtie rezultāti nedaudz atšķiras no datiem, kas rāda ukraiņu vai imigrantu apdzīvojumu, tomēr kopumā atbilst teritorijām, kur ir novērojama šo cilvēku vairāk izteikta klātbūtne. Iespējams, atšķirības ir saistītas ar paraugkopas lielumu, ka respondentu izlases metodoloģiju (sk. 6.4. att.).

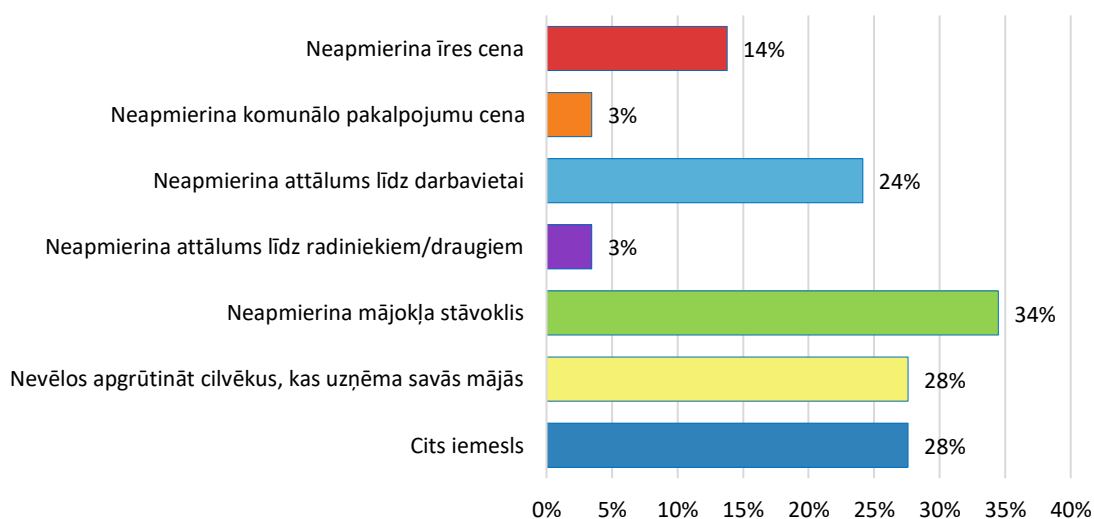

6.4. att. Aptaujāto Ukrainas civiliedzīvotāju norādītas dzīvesvietas.

Tikai katrs trešais (33,3 %) no tiem, kas piedalījās aptaujā, nebija saskarē ar grūtībām meklējot mājokli Rīgā. Visvairāk izplatītas problēmas Ukrainas bēgļiem ir saistītas ar līdzekļu trūkumu (N=28, 32 %) un latviešu valodas nezināšanu vai nepietiekamu prasmes līmeni (N=25, 29 %). 14 cilvēki (16 %) mītnes meklēšanas laikā ir saskarē ar diskrimināciju. Daži respondenti pieminēja mājokļu īpašnieku paustas bažas par viņu spēju apmaksāt īri, nenoteiktību saistībā ar viņu uzturēšanas ilgumu, kā arī sliktu iepriekšēju pieredzi, izīrējot mājokli Ukrainas bēgļiem. 10 respondentiem (11,5 %) grūtības sagādāja informācijas trūkums, par to, kur un kā mājokli meklēt. Starp citām atbildēm figurēja “ar 2 kaķiem pieņem ne visur”, kā arī “ilgi piemērotā dzīvokļa meklējumi”.

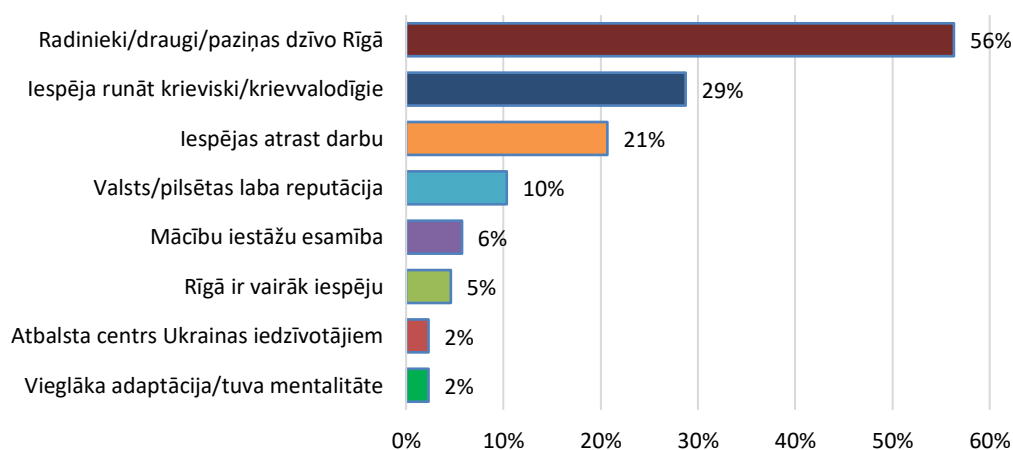
30 no 87 cilvēkiem ir iepriekš nācies vismaz vienu reizi mainīt dzīvesvietu Rīgā. Vairāk nekā puse šo cilvēku savu pirmo mājokli izīrēja – 17 respondenti (56,5 %). 4 cilvēki (13,3%) dzīvoja pie radniekiem vai draugiem rīdziniekiem, tikpat daudz – pie radniekiem vai draugiem - Ukrainas bēgļiem, kas apmetās uz dzīvi Rīgā pēc 2022. gada 24. februāra. Interesanti, ka viens no šiem cilvēkiem kā tagadējo dzīvesvietas statusu arī norādīja dzīvošanu pie radniekiem/draugiem-bēgļiem. Tas ļauj izdarīt pieņēmumu par ģimenes apvienošanu, kamēr citos gadījumos dzīvošana kopā ar citiem pazīstamiem bēgļiem no Ukrainas, iespējams, bija tikai pagaidu mājokļa risinājums. Atbilžu variantos nebija atsevišķi sadalīti “draugi” un “radnieki”, pie kuriem respondenti varēja dzīvot. Tikai 4 cilvēki savā iepriekšējā dzīvesvietā dzīvoja kādā pašvaldības mītnē. 1 respondents pārcēlās uz jaunu vietu no rīdzinieka-privātpersonas.

2/3 (N=58) no respondentiem neplāno nākotnē pārcelties uz citu vietu Rīgā, bet no tiem, kam tādi plāni ir, tikai 18 civiliedzīvotāji (62 %) skaidri zināja, kur viņi vēlas dzīvot nākotnē. Lielākā daļa vēlas pārcelties uz citu vietu tajā pašā apkaimē, kurā viņi dzīvoja aptaujas laikā (N=13), uz citu apkaimi (Imantu vai Purvciemu) – 5 cilvēki. Visvairāk bēgļus mainīt dzīvesvietu mudina neapmierinātība ar esošā mājokļa stāvokli (34,5 % gadījumu), 27,5 % nevēlas apgrūtināt cilvēkus, kas uzņēma viņus savās mājās. Katrs ceturtais (24 %) uzskata, ka dzīvo pārāk tālu no savas darbavietas, 14 % respondentu nav apmierināti ar īres cenu. Starp citiem iemesliem dzīvesvietas maiņai ir “*Nepieciešams jauns mājoklis, nedaudz lielāks nekā tagad*”, “*Gribam nopirkt savu dzīvokli*”, “*Ir beidzies īres līgums*”.

6.5. att. Iemesli pārcelties uz citu vietu Rīgā aptaujāto Ukrainas civiliedzīvotāju vidū.

Aptaujā tika iekļauts atvērts jautājums par Ukrainas civiliedzīvotāju iemesliem pārcelšanai uz Rīgu (sk. 5.5 att.). Vairāk nekā puse respondentu (N=49, 56 %) norādīja, ka galvenais iemesls, kāpēc viņi izvēlējās Rīgu, ir radnieku, draugu vai paziņu klātbūtne šajā pilsētā: *“Radnieki ieteica”*, *“Pārcēlos uz šejieni, jo man šeit ir draugi, kuri bija gatavi ar visu palīdzēt”*. Gandrīz trešdaļai svarīga Rīgas iezīme ir krieviski runājošie cilvēki un kopumā iespēja sazināties krievu valodā: *“Dzirdēju, ka ir daudz krievu, domāju, ka ar komunikāciju būs vieglāk”*, *“Šī ir Eiropas pilsēta, kurā runā krieviski. Jūra nav tālu”*. Pēc Starptautiskās Migrācijas Organizācijas Latvijā veiktās Ukrainas civiliedzīvotāju aptaujas, lielākā viņu daļa nāk no Ukrainas austrumu apgabaliem, kur krievu valoda ir plaši izplatīta (IOM DTM 2022). 18 aptaujātie jeb 21 % norādīja, ka Rīgā ir lielākas nodarbinātības iespējas vai pilsētā dzīvojošie draugi vai radnieki solīja un palīdzēja viņiem atrast darbu. Rīgas vai Latvijas laba reputācija arī ietekmēja dažu cilvēku izvēli: *“Draudzīga un toleranta pret Ukrainu valsts”*, *“Noskaidrojām, ka Latvija nodrošina bezmaksas mājokli uz 3 mēnešiem, sociālos pabalstus”*, *“Man ļoti patīk Rīga”*. Starp aptaujāto apmešanas iemesliem ir iespēja mācīties vai iekārtot bērnus bērnudārzā/skolā, Rīgā esošais Atbalsta centrs Ukrainas iedzīvotājiem, Latvijas iedzīvotājiem tuva mentalitāte, Rīga kā visattīstītākā pilsēta valstī. Daži respondenti pieminēja neparastus neiekļaujamus citās kategorijās argumentus: *“Pabāza ar pirkstu kartē, sanāca Baltija, nolēmām braukt uz Rīgu”*.

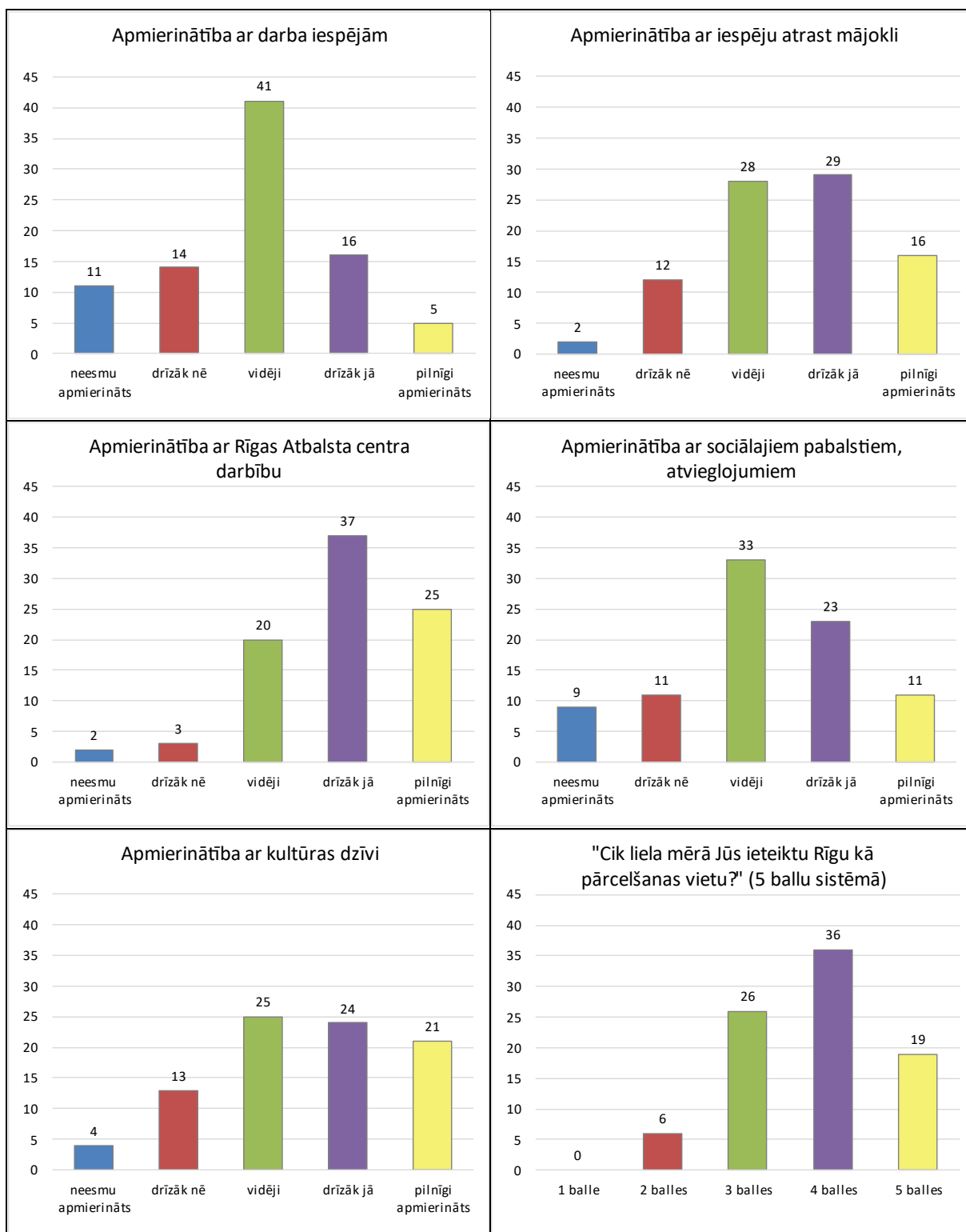
6.6. att. Iemesli sākotnējai imigrēšanai Rīgā aptaujātiem Ukrainas civiliedzīvotājiem.

Respondentiem tika piedāvāts novērtēt savu apmierinātību ar uzturēšanos Rīgā pēc 5 kritērijiem: iespējām iekārtoties algotajā darbā, iespējām atrast mājokli, Rīgas Atbalsta centra Ukrainas iedzīvotājiem sniegtajiem pakalpojumiem, saņemtiem sociālajiem pabalstiem un atvieglojumiem, kā arī pēc kultūras dzīves (sk. 5.6.att.).

Vairākums aptaujāto (47 %) vērtē iespējas atrast darbu “vidēji”. Vislielākais īpatsvars absolūti neapmierināto starp Rīgas bēgļiem ir saistībā ar nodarbinātības jautājumu (12,5 %), vidējais nodarbinātības iespēju vērtējums starp visiem respondentiem ir tikai 2,9 balles. Aptuveni divas trešdaļas norāda, ka ar iespēju sameklēt sev mītni ir drīzāk apmierināti (33,3 %) vai novērtē to neitrāli (32 %). 18 cilvēki (18,5 %) uzskata, ka ir pilnīgi apmierināti. Visi respondenti vidēji novērtē mājokļa atrašanas iespējas Rīgā vairāk pozitīvi – ar 3,5 ballēm. Ar Atbalsta centra darbību apmetušies uz dzīvi Rīgā bēgļi kopumā ir apmierināti visvairāk (3,9 balles). Tikai 5 bēgļiem ir slikts viedoklis par Rīgas Atbalsta centra darbību, 37 respondenti jūt, ka ir drīzāk apmierināti ar to, bet 25 jeb 29 % ir pilnīgi apmierināti. Tikai ar šo dzīves faktoru ir pilnībā apmierināti vairāk nekā ceturtdaļa respondentu. Sociālo pabalstu vērtējums ir otrais zemākais (3,2 balles). Viedokļi par šo jautājumu nav tik polarizēti atšķirībā no nodarbinātības iespējām, tomēr ir diezgan liels cilvēku skaits, kas ir ļoti neapmierināti ar pašvaldības sniegtiem atvieglojumiem, tapāt, ka to bēgļu, kas vērtē atbalstu ļoti augsti. Tie augsti vērtējošie pabalstus aptaujātie, ar kuriem notika saruna, bieži apgalvoja, ka ir ļoti pateicīgi par jebkuru sniegtu palīdzību. Gandrīz visiem bēgļiem, kuri bija pilnīgi apmierināti ar sociālajiem pabalstiem (9 no 11), bija tāds pats augsts viedoklis arī par Atbalsta centra darbību, kā arī vairāk nekā pusei – par mājokļu pieejamību un kultūras dzīvi. Vairākums (70 no 87 aptaujātiem) Ukrainas civiliedzīvotāju vērtē kultūras pasākumus, kas tika viņiem organizēti no pašvaldības vai nevalstisko organizāciju puses pozitīvi vai neitrāli. Kultūras dzīve daudziem bēgļiem nav aktīva laika trūkuma dēļ. Bieži viņi ir spiesti strādāt mazalgotu darbu un rūpēties par saviem bērniem. Turklāt, atrast augstāk apmaksātu darbu, kas pieprasa intelektuālu piepūli, ar zemu vai trūkstošu valsts valodas prasmi iespējas nav.

Respondentiem tika prasīts novērtēt 5 baļļu sistēmā, cik lielā mērā viņi rekomendētu cilvēkiem, kuri apsver iespēju emigrēt no Ukrainas, apmesties uz dzīvi Rīgā. Pēc iegūtām atbildēm var secināt, ka kopumā respondenti uzskata, ka Rīga ir piemērota pilsēta Ukrainas bēgļiem (vidējais vērtējums 3,78 balles). Tikai 6 (7 %) Ukrainas civiliedzīvotāji novērtēja varbūtību rekomendēt Rīgu ar 2 ballēm. Savukārt, 19 cilvēki (22 %) ir pārliecināti, ka labprāt ieteiktu Rīgu, ja būtu tāda iespēja. Lielākā respondentu daļa domā, ka iespēja rekomendēt Latvijas galvaspilsētu cilvēkiem no Ukrainas ir diezgan liela, gandrīz puse no visiem, kas piedalījās aptaujā (N=36, 41,5 %), vērtē to ar 4 ballēm (sk. 5.6. att.). Tikpat liels cilvēku skaits apgalvoja, ka viņiem ir zināmi cilvēki, kas plāno pārcelties no Ukrainas uz Latviju. Starp šiem cilvēkiem neviens nenovērtēja Rīgu kā apmešanas vietu potenciāliem bēgļiem mazāk nekā ar 3 ballēm. Tomēr augstāku vērtējumu sniedzēju ir mazāk – 13 cilvēki, kuri novērtēja Rīgu ar 4

ballēm un 7 cilvēki – ar 5 ballēm. Līdz ar to, vidējais vērtējums ir nenozīmīgi mazāks starp tiem bēgļiem, kuri zina tos, kas plāno emigrēt no Ukrainas (3,75 balles) nekā starp visiem respondentiem. Tas ļauj secināt par lielu ķēdes migrācijas potenciālu Rīgā.

6.7. att. Uzturēšanas apstākļu vērtējums starp Ukrainas civiliedzīvotājiem Rīgā.

Lai saprastu Rīgas Ukrainas bēgļu integrācijas perspektīvas, bija nepieciešams noskaidrot šo cilvēku nākotnes plānus par uzturēšanas ilgumu, pārcelšanas iemesliem un galamērķi. Visi respondenti aptaujas laikā plānoja uzturēties Rīgā vismaz līdz 2024. gada vasaras beigām (vismaz 3 mēnešus). Pavisam 6 cilvēki (7 %) plānoja dzīvot Rīgā mazāk pār 1 gadu, bet 13 cilvēki (15 %) – vairāk pār 1 gadu. Vairāk nekā pusei aptaujāto (N=47, 54 %) nebija skaidru plānu par savu uzturēšanas ilgumu Rīgā sakarā ar karu, tomēr šie cilvēki zināja, ka grib palikt šeit kamēr turpinās karadarbība Ukrainā. No viņiem 89 % pēc kara pabeigšanas vēlētos atgriezties no Latvijas uz Ukrainu, bet pārējie doties uz citām valstīm. Katrs ceturtais no tiem, kas piedalījās aptaujā (N=21, 24 %), plānoja palikt Rīgā pavisam, kas ir līdzīgi to bēgļu īpatsvaram, kas grib palikt Vācijā un Somijā veiktajos pētījumos (Brücker et al. 2023; Svynarenko, Koptsyukh 2022).

No 44 cilvēkiem (66,7 %), kas plāno nākotnē atgriezties Ukrainā, 1 respondents plāno emigrēt atpakaļ 3-6 mēnešu laikā, vēl 1 – pēc 6-12 mēnešiem, bet 42 cilvēki uzskata, ka atgriezīsies dzimtenē tikai pēc kara pabeigšanas. Tas bieži ir saistīts ar lieliem postījumiem dzimtajos reģionos. Viena no respondentiem savu atbildi komentēja tā: *“Pašlaik mums nav kur atgriezties”*. Tomēr, kopumā, Ukrainas bēgļi vēlās nākotnē dzīvot Ukrainā, tāpēc ka tur ir dzimtas mājas, palikuši radnieki un draugi. Viens respondents norādīja, ka grib braukt atpakaļ tikai tāpēc, ka Latvijā *“nav iespējas strādāt ukraiņu valodā”*. 14 bēgļi jeb 21 % grib emigrēt uz citu valsti, 6 (9 %) norādīja, ka pagaidām nezina uz kuriem brauks, vēl 2 (3 %) plāno pārcelties citviet Latvijā. No 2 cilvēkiem, kas plāno apmesties uz dzīvi citā Latvijas apdzīvotajā vietā, viens kā iemeslu norādīja darbu, bet otrs atteicās no komentāriem. Tie, kas grib braukt prom no Latvijas visbiežāk min dzīves dārdzību: *“Ļoti augsta inflācija, ļoti mazi ienākumi, bet cenas ir pārāk augstas visam”* vai neapmierinātību ar darba iespējām: *“Domāju, ka, visticamāk, braukšu no Rīgas, jo Latvijā ir slikta darba izvēle”*. Starp citiem iemesliem ir grūtības vai arī nevēlēšanās mācīties latviešu valodu: *“Es protu angļu valodu. Gribu mēģināt iet mācīties. Negribu mācīties latviešu valodu.”*, vai Latvijas klimats: *“Ir grūti pierast pie klimata”*. Turklāt vienam respondentam, kas minēja nepierastu klimatu, tas ir vienīgais norādītais iemesls emigrēšanai.

SECINĀJUMI

Bakalaura darba mērķa – novērtēt Rīgā dzīvojošo Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanās apstākļus, apdzīvojumu un perspektīvas – sasniegšanai izvirzīti uzdevumi tika veiksmīgi izpildīti. Tika izpētīta ukraiņu apdzīvojuma un kultūras telpas izveidošanas vēsture Rīgā un Latvijā; veikta iepriekšējo gadu, kā arī ar Ukrainas bēgļu krīzi saistīto migrāciju pētījumu analīze; apskatīts liels daudzums Latvijā esošu Ukrainas civiliedzīvotāju aprakstošā materiāla; organizēta Ukrainas civiliedzīvotāju anketēšana un Rīgas Atbalsta centra Ukrainas iedzīvotājiem darbinieku intervija; raksturoti Rīgā dzīvojošo Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanās apstākļi, viņu apdzīvojums un nākotnes plāni. Darba rezultāti ir atspoguļoti sekojošajos secinājumos:

- Apskatītie pētījumi norāda uz imigrantu un bēgļu tieksmi koncentrēties valsts galvaspilsētā un citās lielākās pilsētās, kur cilvēkiem ir iespējams atrast darbu, mājokli, izglītības iespējas, saņemt atbalstu. Vislielākie pilsētu un valstu izaicinājumi ir cilvēku izmitināšana un integrācija. Svarīga loma iebraucēju integrācijā un sociālekonomiskā stāvokļa uzlabošanā ir viņu telpiskajam izkārtojumam – imigrantu koncentrācija un segregācija noteiktās teritorijās sagādā lielas problēmas pilsētām.
- Latvija ir viena no valstīm ar ievērojamu ukraiņu minoritāti, kas veidojas, galvenokārt, Latvijas PSR pastāvēšanas laikā. Ukraiņu imigrāciju uz Latviju sekmēja PSRS industrializācijas politika un darbaspēka trūkums, labāka dzīves kvalitāte, padomju karaspēka garnizons un padomju armijas karavīriem sniegtās privilēģijas.
- Strādnieki no Ukrainas koncentrējas industriāli attīstītajās un pieostas pilsētās, tāpēc puse no visiem ukraiņiem Latvijā atradās Rīgā. Latvijas neatkarības atjaunošana sekmēja ukraiņu skaita samazināšanos, tomēr ukraiņi kļuva par vienu no lielākajām Latvijas mazākumtautībām. Pirms pilnā mēroga kara Ukrainā Latvijā joprojām dzīvoja aptuveni 42 tūkstoši ukraiņi, no tiem 21 tūkstotis – Rīgā. Kopš Atmodas Latvijā un īpaši Rīgā paradās liels skaits ukraiņu biedrību un organizāciju, tika atklāta ukraiņu vidusskola;
- Pašreizējai Ukrainas bēgļu krīzei ir fundamentālas atšķirības no tām bēgļu plūsmām, kādus iepriekšējos gados pieredzēja Eiropas valstis. Starp bēgļiem lielākoties ir sievietes ar bērniem, vecāka gadagājuma cilvēki un cilvēki ar invaliditāti, turpretī, iepriekšējos gados bēgļu plūsmu uz Eiropu veidoja, galvenokārt, jauni vīrieši. Tiek uzskatīts, ka Ukrainas iedzīvotāju lielāka etniskā, kulturālā un reliģiskā līdzība citām Eiropas tautībām rada labāku attieksmi pret viņiem un lielāku atbalstu.

- Eiropas Savienība attiecībā pret bēgļiem no Ukrainas aktivizēja Pagaidu aizsardzības direktīvu, kas ievērojami atvieglo viņu pieņemšanu, reģistrēšanu un sniedz īpašu aizsardzības statusu. Direktīvas termiņš beidzas 2025. gada 4. martā un Eiropas Savienībā nav skaidrības par atbalsta nodrošināšanas kārtību pēc šīs dienas;
- Pētījumi liecina, ka radnieku un draugu klātbūtne visvairāk ietekmē Ukrainas bēgļu imigrācijas valsts izvēli. Tieši cilvēki no bēgļu loka sniedza vislielāko palīdzību izmitināšanā, uz ko ir paļāvušās daudzās Eiropas Savienības valstīs. Mājsaimniecībām, kas uzņēma bēgļus, valdības sniedza finansiālu atbalstu. Eiropā daudzi bēgļi nav nodarbināti vai strādā zemi algotu darbu, lai gan daudziem ir augstākā izglītība;
- Baltijas valstīs Ukrainas bēgļu skaits ir daudz mazāks salīdzinot ar citām Eiropas valstīm kā Polija un Vācija. Lielākā daļa bēgļu ieceļo Latvijā uz neilgu laiku tikai šķērsojot valsti. Turklāt Baltijas valstīs reģistrētie pagaidu aizsardzības statusa saņemšanai veido ievērojamu daļu no iedzīvotāju skaita (ap 3-4 %). Lietuva un Igaunija pieņēma lielāku bēgļu skaitu nekā Latvija;
- Rīga kā visapdzīvotākā un visattīstītākā Latvijas pilsēta piesaista vislielāko Ukrainas civiliedzīvotāju daudzumu. Rīgā pašlaik uzturas aptuveni 60 % pagaidu aizsardzības statusā esošo cilvēku, kas atrodas Latvijā. Vislielākais šo personu skaits Rīgā bija novērojams 2023. gada beigās;
- Ukrainas kara sākumā Rīgā tika operatīvi izstrādāta bēgļu pieņemšanas un atbalsta stratēģija. 2 nedēļu laikā atvērās Atbalsta centrs Ukrainas iedzīvotājiem, kas sniedza reģistrācijas, sociālā, izmitināšanas un nodarbinātības atbalsta pakalpojumus. Lielu ieguldījumu Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstā deva NVO un brīvprātīgie cilvēki, kas aktīvi palīdzēja jomās, kurās sniegt palīdzību nespēja Rīgas pašvaldība;
- Latvija ir viena no valstīm, kuras iedzīvotāji (gan bēgļu radnieki/draugi, gan brīvprātīgie) aktīvi pieņēma Ukrainas civiliedzīvotājus savās mājās. Latvijas valdības Rīgas pašvaldībai sniegtais finansējums bija būtisks cilvēku izmitināšanai, tāpēc ka tā samazinājums sekmēja nespēju turpināt izmitināt lielu skaitu Ukrainas civiliedzīvotāju tūrisma mītnēs;
- Rīgā un Latvijā tiek aktīvi veicināta Ukrainas civiliedzīvotāju integrācija, tomēr mājokļa meklēšanas, nodarbinātības un latviešu valodas prasmes pilnveidošanas jautājumi joprojām paliek aktuāli. Dažas politikas, kā obligāta Ukrainas civiliedzīvotāju bērnu Latvijas skolu apmeklēšana, tikai tiek plānotas atšķirībā no citām Baltijas valstīm, kur tas tika ieviestas agrāk;

- Ukrainas civiliedzīvotāji kopumā apdzīvo Rīgas teritoriju vienmērīgi, tomēr lielāka viņu koncentrācija ir novērojama Daugavas labā krasta, it īpaši Latgales priekšpilsētas, padomju laikos veidotajos “guļamrajonos” ar ievērojamu krievvalodīgo iedzīvotāju skaitu. Turklāt, daudzi apdzīvo arī Centra un tam pieguļošās apkaimes, kur ir vieglāka piekļuve pilsētas pakalpojumiem un iestādēm;
- Autora veiktās aptaujas rezultāti atspoguļo gan līdzības, gan atšķirības Ukrainas civiliedzīvotāju raksturojumā, salīdzinot ar pētījumiem citās valstīs. Lielākā daļa respondentu ir sievietes (78 %), turklāt, starp vīriešiem lielākoties ir jauni cilvēki. Līdzīgi citiem pētījumiem visvairāk imigrāciju uz Rīgu ietekmēja bēgļu draugu un/vai radnieku klātbūtne pilsētā;
- Divas trešdaļas Ukrainas civiliedzīvotāju (63 %) uzturas Rīgā vairāk nekā gadu, no tiem 42 % - vairāk pār 2 gadiem, kas liecina par jauniebraucēju samazināšanas plūsmu. 68% savu mājokli pašlaik izīrē, katrs ceturtais dzīvo pie radniekiem vai draugiem vai izmanto pašvaldības sniegto mājokli. Visvairāk izīrēta mājokļa izvēli ietekmē cena, pēc tam attālums līdz darbavietai. Daudzi saskaras ar grūtībām atrast mājokli līdzekļu trūkuma, nepietiekamas valsts valodas prasmes vai diskriminācijas dēļ. Līdz ar to viņu dzīvesvietas ir stabilas – lielākā daļa dzīvo savā pirmajā mājoklī un pārcelties uz citu vietu Rīgā neplāno;
- Vairākums Ukrainas civiliedzīvotāju kopumā ir diezgan apmierināti ar saņemtā atbalsta apjomu un saviem uzturēšanās apstākļiem. Ir liela varbūtība, ka viņi rekomendēs cilvēkiem no Ukrainas emigrēt uz Rīgu, ja būs tāda iespēja. Starp tiem, kas uzturas Rīgā, daži agrāk dzīvoja vai joprojām dzīvo pie radniekiem vai draugiem, kas arī bēga no kara Ukrainā agrāk. Tas liecina par ķēdes migrācijas esamību un tās attīstības iespējamību;
- 76 % Ukrainas iedzīvotāju plāno nākotnē emigrēt no Latvijas. 67 % no viņiem grib atgriezties Ukrainā, galvenokārt ilgošanās pēc mājām, radniekiem un draugiem dēļ. Tomēr vairāk nekā puse (54 %) cer atgriezties mājās pēc karadarbības pabeigšanas, kas nozīmē, ka viņi turpinās uzturēties Rīgā nenoteiktu laiku;
- Brīvi pieejama informācija par piespiedu migrantiem no Ukrainas Latvijas teritorijā ir ļoti ierobežota. Tas apgrūtina Ukrainas civiliedzīvotāju izpēti Latvijā un, visticamāk, tieši ietekmē pētījumu skaitu, kas ir neliels.

IZMANTOTIE AVOTI UN LITERATŪRA

Publicētie materiāli

- Brücker, H., Ette, A., Grabka, M.M., Kosyakova, Y., Niehues, W., Rother, N., Spieß, C.K., Zinn, S., Bujard, M., Silva, A.R.C., Décieux, J.P. 2023. Ukrainian Refugees in Germany: Evidence From a Large Representative Survey. *Comparative Population Studies*. 48, 395-424.
- Burnley, I.H. 2009. Immigration II. *Kitchin, R., Thrift, N. (eds.) International Encyclopedia of Human Geography*. Amsterdam, Elsevier, 308-316.
- Busetta, A., Mazza, A., Stranges, M. 2016. Residential segregation of foreigners: an analysis of the Italian city of Palermo. *Genus*. 71(2-3), 177-198.
- Deas, I., Hincks, S. 2014. Migration, mobility and the role of European cities and regions in redistributing population. *European Planning Studies*. 22(12), 2561–2583.
- De Coninck, D. 2023. The refugee paradox during wartime in Europe: How Ukrainian and Afghan refugees are (not) alike. *International Migration Review*. 57(2), 578–586.
- De Wenden, C.W. 2022. Cities and Migration: an Overview. *Glocalism: Journal of Culture, Politics and Innovation*. 3.
- Dill, V., Jirjahn, U., Tsertsvadze, G. 2015. Residential segregation and immigrants' satisfaction with the neighborhood in Germany. *Social Science Quarterly*. 96(2), 354–368.
- Doomernik, J., Ardon, D. 2018. The city as an agent of refugee integration. *Urban Planning*. 3(4), 91-100.
- Dribins, L. 1995. *Ukraiņi Latvijā*. Rīga, Latvijas Zinātņu akadēmijas Filozofijas un socioloģijas institūta Etnisko pētījumu centrs.
- Druviete., I., Valdmanis, J. 2023. Linguistic integration of immigrants and refugees into Latvia: The status quo after 24.02.2022. Sabine Kirchmeier (ed.) *Language and migration. Contributions to the EFNIL Conference 2022 in Vilnius*. Budapest, Hungarian Research Centre for Linguistics, 61-70.
- Eckardt, F. 2018. European Cities Planning for Asylum. *Urban Planning*. 3(4), 61-63.
- Gardesse, C., Lelévrier, C. 2020. Refugees and Asylum Seekers Dispersed in Non-Metropolitan French Cities: Do Housing Opportunities Mean Housing Access? *Urban Planning*. 5(3).
- IOM DTM. 2022. DTM Latvia — Displacement Surveys with Refugees from Ukraine and TCNs, Round #03 (01 July-02 December 2022). Sk. 23.01.2023. Pieejams: <https://dtm.iom.int/reports/latvia-displacement-surveys-refugees-ukraine-and-tcns-round-03-01-july-02-december-2022>
- Kohlenberger, J., Buber-Ennsner, I., Peđziwiatr, K., Rengs, B., Setz, I., Brzozowski, J., Riederer, B., Tarasiuk, O., Pronizius, E. 2023. High self-selection of Ukrainian refugees into Europe: Evidence from Kraków and Vienna. *Plos one*. 18(12).
- Kreichauf, R. 2018. From forced migration to forced arrival: The campization of refugee accommodation in European cities. *Comparative migration studies*. 6(1), 1-22.
- Krišjāne, Z., Bērziņš, M. 2014. Intra-urban residential differentiation in the post-Soviet city: the case of Riga, Latvia. *Hungarian Geographical Bulletin*. 63(3), 235–253.

- LPSR Valsts statistikas komiteja. 1990. *1989. gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti, Latvijas PSR (demogrāfiskie rādītāji)*. Rīga, LPSR Valsts statistikas komiteja.
- Mazza, A., Punzo, A. 2016. Spatial attraction in migrants' settlement patterns in the city of Catania. *Demographic Research*. 35, 117–138.
- Millere, J., Dobelniece, S. 2018. Social Inclusion challenges of refugees: A case study. *Economic science for rural development*. Jelgava, Latvija, 349-355.
- Myroniuk, O.Y. 2019. Cultural activities of the Ukrainian community in Latvia and Lithuania. *The 9th International conference — "Science and society"*. Hamilton, Accent Graphics Communications & Publishing, 624-630.
- Sauer, L., Ette, A., Steinhauer, H.W., Siegert, M., Tanis, K. 2023. Spatial Patterns of Recent Ukrainian Refugees in Germany: Administrative Dispersal and Existing Ethnic Networks. *Comparative Population Studies*. 48, 261-280.
- Seethaler-Wari, S. 2018. Urban planning for the integration of refugees: The importance of local factors. *Urban Planning*. 3(4), 141–155.
- Tammaru, T., Kalm, K., Kāhrik, A., Tammur, A. 2024. Refugees find employment in very different settlement contexts. *INFLUX Policy Brief*. 1(2).
- Varpina, Z., Fredheim, K. 2022. Ukrainian asylum seekers in Latvia: the circumstances of destination choice. *Migration Letters*. 19(6), 819-831.
- Vogiazides, L., Mondani, H. 2020. A geographical path to integration? Exploring the interplay between regional context and labour market integration among refugees in Sweden. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 46(1), 23-45.
- Wimark, T., Haandrikman, K., Nielsen, M. 2019. Migrant labour market integration: The association between initial settlement and subsequent employment and income among migrants. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*. 101(2), 118-137.
- Wiśniewski, R., Szejgiec-Kolenda, B., Duma, P., Maruniak, E., Komornicki, T. 2023. Refugees from Ukraine in Poland—Differentiation of spatial distribution and impact on demographic structures. *Population, Space and Place*. 48.

Normatīvie akti

- Grozījumi Izglītības likumā. Pieņemti 29.09.2022. Latvijas Republikas Saeima.
- Noteikumi par pašvaldībās izmitināmo Ukrainas civildzīvotāju skaitu. Pieņemti 12.04.2022. Latvijas Republikas Ministru Kabinets.
- Par Pasākumu plānu atbalsta sniegšanai Ukrainas civildzīvotājiem Latvijā. Pieņemts 29.04.2022. Latvijas Republikas Ministru Kabinets.
- Ukrainas civildzīvotāju atbalsta likums. 2022/45A.1. Pieņemts: 03.03.2022. Latvijas Republikas Saeima.

Elektroniskie materiāli

- Ambote, S. 2024. Latvijā strādā mazāk nekā puse darbspējīgo Ukrainas bēgļu. LSM. Sk. 23.05.2024. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/24.01.2024-latvija-strada-mazak-neka-puse-darbspejigo-ukrainas-beglu.a540051/>

- Amnesty International. S.a. *Refugees, asylum seekers and migrants*. Sk. 14.01.2023. Pieejams: <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/refugees-asylum-seekers-and-migrants/>
- Anstrate, V. 2022. Bēgļu bērni mācās Latvijas skolās un bērnudārzos; ar Ukrainu saskaņo mācību programmas. LSM. Sk. 23.05.2024. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/beglu-berni-macas-latvijas-skolas-un-bernudarzos-ar-ukrainu-saskano-macibu-programmas.a448872/>
- Blumberga-Švēde, S. 2022. Pieejams finansiāls atbalsts iedzīvotājiem, kuri bez maksas izmitina Ukrainas civiliedzīvotājus. Sk. 22.05.2024. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/341182-pieejams-finansials-atbalsts-iedzivotajiem-kuri-bez-maksas-izmitina-ukrainas-civiliedzivotajus-2022>
- Ukrainas kara bēgļi varēs saņemt bezmaksas pārtikas un pamata materiāla atbalsta pakas*. 2022. Atbalstapakas.lv. Sk. 11.05.2024. Pieejams: <https://www.atbalstapakas.lv/zinas/155-ukrainas-kara-begli-vares-sanemt-bezmaksas-partikas-un-pamata-materiala-atbalsta-pakas>
- Center for Preventive Action. 2024. *War in Ukraine*. Council on Foreign Relations. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>
- Cenu Banka. 2022. *Jaunami*. Sk. 28.06.2023. Pieejams: <https://cenubanka.lv/lv#news>
- Council of the EU. 2023. Ukrainian refugees: EU member states agree to extend temporary protection. General Secretariat of the Council. Sk. 20.05.2024. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/09/28/ukrainian-refugees-eu-member-states-agree-to-extend-temporary-protection/>
- Delfi. 2022. Где искать своих? Украинские общины в Латвии. Sk. 25.04.2024. Pieejams: <https://rus.delfi.lv/57860/latvia/54207194/gde-iskat-svoih-ukrainskie-obshchiny-v-latvii>
- Hepler, R. 2023. Chain Migration Definition, Factors & Examples. Study.com. Sk. 24.05.2024. Pieejams: <https://study.com/academy/lesson/what-is-chain-migration-definition-examples.html>
- Hudenko, K. 2024. Pabalsti, arodi, valodas. Skaitļi un fakti par ukraiņu bēgļiem, kuri dzīvo Latvijā. Delfi. Sk. 23.05.2024. Pieejams: <https://www.delfi.lv/51042699/latvija/120006746/pabalsti-arodi-valodas-skaitli-un-fakti-par-ukrainu-begliem-kuri-dzivo-latvija?purchase=done>
- Iekšlietu Ministrija. 2024. Turpinās Ukrainas civiliedzīvotāju uzņemšana un integrācija Latvijā. Sk. 17.05.2024. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/363545-turpinas-ukrainas-civiliedzivotaju-uznemsana-un-integracija-latvija-2024>
- International Organization for Migration. 2019. *Who is a migrant?* Sk. 14.01.2023. Pieejams: <https://www.iom.int/who-migrant-0>
- Izglītības un Zinātnes Ministrija. 2022. No 2022. gada 1. septembra ukraiņu bēgļu bērni izglītību iegūs valsts valodā. Sk. 23.05.2024. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/no-2022-gada-1-septembra-ukrainu-beglu-berni-izglitibu-iegus-valsts-valoda>
- Kinca, A. 2023. *Apēst boršču un iepazīties ar ukraiņiem – Vecrīgā ierīko bēgļu atbalsta centru «Rīgas sirds»*. LSM. Sk. 23.05.2024. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/26.04.2023-apest-borscu-un-iepazities-ar-ukrainiem-vecriga-ieriko-beglu-atbalsta-centru-rigas-sirds.a506430/>
- Kluinis, A. 2023. *Kas piesaista Ukrainas bēgļus Latvijai*. Neatkarīgā. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://neatkariga.nra.lv/izpete/402231-kas-piesaista-ukrainas-beglus-latvijai>

- LETA. 2022a. Golubeva: Latvijā, visticamāk, ieradīsies vairāk nekā 10 000 bēgļi no Ukrainas. Sk. 22.05.2024. Pieejams: <https://www.apollo.lv/7483933/golubeva-latvija-visticamak-ieradises-vairak-neka-10-000-begli-no-ukrainas>
- LETA. 2022b. Ukrainas kara bēgļiem Latvijā lielākās problēmas sagādā darba un dzīvesvietas atrašana. Sk. 23.05.2024. Pieejams: <https://www.apollo.lv/7528711/ukrainas-kara-begliem-latvija-lielakas-problemas-sagada-darba-un-dzivesvietas-atrasana>
- LSM. 2022a. Latvija gatava uzņemt 10 000 iespējamo Ukrainas bēgļu. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/latvija-gatava-uznemt-10-000-iespejamo-ukrainas-beglu.a445130/>
- LSM. 2022b. Vienotais atbalsta centrs Ukrainas iedzīvotājiem nav ticis galā ar bēgļu pieplūdumu. Sk. 21.05.2023. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/vienotais-atbalsta-centrs-ukrainas-iedzivotajiem-nav-ticis-gala-ar-beglu-piepludumu.a446840/>
- LSM. 2022c. Golubeva: Trīs dienu laikā Latvijā iebraukuši 263 Ukrainas pilsoņi. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/golubeva-tris-dienu-laika-latvija-iebraukusi-263-ukrainas-pilsoni.a445516/>
- LSM. 2022d. Bēgļus no Ukrainas tagad Rīgā izmitina arī brīvprātīgie. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/beglus-no-ukrainas-tagad-riga-izmitina-ari-brivpratigie.a449249/>
- LSM. 2022e. Ukrainas kara bēgļu faktiskais skaits Latvijā – nezināms; trūkst arī datu apmaiņas Eiropas līmenī. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ukrainas-kara-beglu-faktiskais-skaits-latvija--nezinams-trukst-ari-datu-apmainas-eiropas-limeni.a454131/>
- LSM. 2022f. Staķis: Rīgā ir pirmais Ukrainas bēgļu vilnis un noteikti ne lielākais. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/stakis-riga-ir-pirmais-ukrainas-beglu-vilnis-un-noteikti-ne-lielakais.a448759/>
- LSM. 2022g. Rīgas atbalsta centrs Ukrainas iedzīvotājiem no 5. septembra atradīsies Amatu ielā 4. Sk. 10.05.2023. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/rigas-atbalsta-centrs-ukrainas-iedzivotajiem-no-5-septembra-atradises-amatu-iela-4.a471050/>
- Mengote, S. 2022. Vai atbalsts Ukrainas iedzīvotājiem sāk “buktēt”? Latvieši par palīdzību, pašvaldību atbalstu un reālo situāciju šobrīd. LA.lv. Sk. 23.05.2023. Pieejams: <https://www.la.lv/vai-atbalsts-ukrainas-iedzivotajiem-sak-bukset-latviesi-par-palidzibu-pasvaldibu-atbalstu-un-realo-situaciju-sobrid>
- Neatkarīgā. 2022. Ulvis Noviks: Kamēr valdība domāja, tikmēr brīvprātīgie un ziedotāji darīja. Sk. 21.05.2023. Pieejams: <https://nra.lv/latvija/383027-ulvis-noviks-kamer-valdiba-domaja-tikmer-brivpratigie-un-ziedotaji-darija.htm>
- No Ukrainas uz Latviju. 2024. Gribu palīdzēt bēgļiem. Sk. 22.05.2024. Pieejams: <https://www.ukraine-latvia.com/lv>
- OECD. 2022. *Housing support for Ukrainian refugees in receiving countries*. OECD. Sk. 16.05.2024. Pieejams: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/housing-support-for-ukrainian-refugees-in-receiving-countries-9c2b4404/>
- Ozola, L. 2022. “Mīlā, ir sācies karš” jeb Rīgas atbalsts ukraiņiem – kā mums tas izdevās? Ir.lv. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://ir.lv/2022/12/22/mila-ir-sacies-kars-jeb-rigas-atbalsts-ukrainiem-ka-mums-tas-izdevas/>
- Pew Research Center. 2016. *Number of Refugees to Europe Surges to Record 1.3 Million in 2015*. Sk. 14.01.2023. Pieejams:

- <https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/>
- PMLP. 2021. *Patvēruma meklētāju statistika līdz 2021. gadam*. LR Iekšlietu ministrija. Sk. 13.01.2023. Pieejams: <https://www.pmlp.gov.lv/lv/patveruma-mekletaju-statistika-lidz-2021-gadam>
- Rīgas Dome. 2022a. Rīgas Kongresu namā atvērta atbalsta centrs Ukrainas iedzīvotājiem. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://www.riga.lv/lv/jaunums/rigas-kongresu-nama-atverts-atbalsta-centrs-ukrainas-iedzivotajiem>
- Rīgas Dome. 2022b. Rīgā atkal varēs nodrošināt izmitināšanu jauniem Ukrainas bēgļiem. Sk. 22.05.2024. Pieejams: <https://www.riga.lv/lv/jaunums/riga-atkal-vares-nodrosinat-izmitinasanu-jauniem-ukrainas-begliem>
- Rīgas Dome. 2023. Atlīdzība personām, kuras bez maksas izmitina sev piederošo mājokļos Ukrainas civiliedzīvotājus. Sk. 22.05.2024. Pieejams: <https://www.riga.lv/lv/atlidziba-personam-kuras-bez-maksas-izmitina-sev-piederoso-majoklos-ukrainas-civiliedzivotajus>
- Rīgas Dome. 2024a. Rīgā tuvojas noslēgumam ēkas iekārtošana Ukrainas civiliedzīvotāju izmitināšanai. Sk. 07.05.2024. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/362355-riga-tuvojas-noslegumam-ekas-iekartosana-ukrainas-civiliedzivotaju-izmitinasanai-2024>
- Rīgas Dome. 2024b. Rīgas atbalsta centrā Ukrainas iedzīvotājiem notiks kārtējā darba birža. Sk. 23.05.2024. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/361527-rigas-atbalsta-centra-ukrainas-iedzivotajiem-notiks-karteja-darba-birza-2024>
- Rīgas Dome. 2024c. Rīga veicinās atbalstu Ukrainas civiliedzīvotāju integrācijai. Sk. 23.05.2024. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/361010-riga-veicinas-atbalstu-ukrainas-civiliedzivotaju-integracijai-2024>
- Rus.LSM. 2022a. На улице никого не оставим — рижские власти о помощи украинским беженцам. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/samoupravlenija/naluce-nikogo-ne-ostavim--rizhskie-vlasti-o-pomoschi-ukrainskim-bezhencam.a458481/>
- Rus.LSM. 2022b. Для расселения украинских беженцев в Риге могут приспособить дом на ул. Унияс. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/samoupravlenija/dlja-rasselenija-ukrainskih-bezhencev-v-rige-mogut-prisposobit-dom-na-ul-unijas.a480581/>
- Rus.LSM. 2023a. Рига приняла 21 тыс. беженцев из Украины. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/obschestvo/riga-prinyala-21-tys-bezencev-iz-ukrainy.a499695/>
- Rus.LSM. 2023b. Рижский Центр поддержки жителей Украины переедет на Юглу. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/samoupravlenija/19.12.2023-rizskii-centr-podderzki-zitelei-ukrainy-pereedet-na-yuglu.a535998/>
- Rus.LSM. 2023c. Неизвестно, учится ли вообще часть украинских детей в Латвии. Sk. 23.05.2024. Pieejams: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/analitika/31.10.2023-neizvestno-ucitsya-li-voobshhe-cast-ukrainskix-detei-v-latvii.a529723/>
- Sologoub, I. 2024. Ukrainian Refugees: Who Returns and Why? FREE Network. Sk. 24.05.2024. Pieejams: <https://freepolicybriefs.org/2024/01/29/ukrainian-refugees-returns/>
- TVNET. 2022. Rīgai no 1. jūlija var nākties pārtraukt jaunu Ukrainas bēgļu uzņemšanu. Sk. 10.05.2024. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/7553334/rigai-no-1-julija-var-nakties-partraukt-jaunu-ukrainas-beglu-uznemsanu>

- UN DESA. S.a. *Definitions*. UN DESA. Sk. 25.04.2024. Pieejams: <https://refugeesmigrants.un.org/definitions>
- UNHCR. S.a. a. *Asylum and Migration*. UNHCR. Sk. 14.01.2023. Pieejams: <https://www.unhcr.org/asylum-and-migration.html>
- UNHCR. S.a. b. *Refugee response plans*. UNHCR. Sk. 12.05.2024. Pieejams: <https://www.unhcr.org/refugee-response-plans>
- UNHCR. 2023. 2023 Latvia Inter-Agency Operational Update for the Regional Refugee Response for the Ukraine Situation. UNHCR. Sk. 12.05.2024. Pieejams: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106639>
- UNHCR. 2024. *Ukraine Refugee Situation*. UNHCR. Sk. 12.05.2024. Pieejams: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- Ventas Balss. 2011. Украинской диаспоре Латвии – 100 лет. Sk. 25.04.2024. Pieejams: <https://rus.ventasbalss.lv/zinas/kuljtura/7856-ukrainskoj-diaspore-latvii-100-let>
- Wagner, M. 2024. Extending temporary protection: It seems most viable, but is it? ICMPD. Sk. 20.05.2024. Pieejams: <https://www.icmpd.org/blog/2024/extending-temporary-protection-it-seems-most-viable-but-is-it>
- Zupas virtuves un siltā ēdiena izsniegšanas vietas*. 2024. Rīgas Valstspilsētas pašvaldības Labklājības departaments. Sk. 11.05.2024. Pieejams: <https://ld.riga.lv/lv/socialie-pakalpojumi-49/zupas-virtuves.html>
- Как выехать за границу мужчине во время военного положения: собрали все возможные легальные варианты*. 2022. Visit Ukraine. Sk. 27.04.2024. Pieejams: <https://visitukraine.today/ru/blog/1065/how-to-go-abroad-for-a-man-during-martial-law-all-possible-legal-options>

Elektroniskās datu bāzes

- CSP. 2024a. Atsevišķu tautību iedzīvotāju skaits, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji. Sk. 31.03.2024. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE020/
- CSP. 2024b. Iedzīvotāju skaits pēc tautības reģionos, novados, pilsētās, pagastos (atbilstoši robežām 2024. gada sākumā), apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās (eksperimentālā statistika). Sk. 31.03.2024. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/RIG040/
- Eurostat. 2024. Decisions granting temporary protection by citizenship, age and sex - monthly data. Sk. 20.05.2024. Pieejams: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytpfm_custom_11500338/
- Latvijas Atvērto datu portāls. 2024. Latvijas iedzīvotāju sadalījums pēc nacionālā sastāva un valstiskās piederības. Sk. 28.03.2024. Pieejams: <https://data.gov.lv/dati/eng/dataset/latvijas-iedzivotaju-sadalijums-pec-nacionala-sastava-un-valstiskas-piederibas>
- PMLP. 2024. Latvijas iedzīvotāju sadalījums pēc nacionālā sastāva un valstiskās piederības. Sk. 24.05.2024. Pieejams: <https://data.gov.lv/dati/eng/dataset/latvijas-iedzivotaju-sadalijums-pec-nacionala-sastava-un-valstiskas-piederibas>

Nepublicētie materiāli

- Bušmanis, D. 2023. Ukrainas bēgļu migrācijas pieredze Latvijā: Aizkraukles novada piemērs. Sk. 18.10.2023. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/63452>
- European Council on Refugees and Exiles. 2024. *Transitioning Out of the Temporary Protection Directive*. European Council on Refugees and Exiles. Sk. 07.05.2024. Pieejams: https://ecre.org/wp-content/uploads/2024/02/ECRE-Policy-Paper-13_Transitioning-Out-of-the-Temporary-Protection-Directive.pdf
- Kährlik, A., Kalm, K., Tammaru, T. 2023. Arrival neighbourhoods shaping the integration pathways of war-refugees from Ukraine. *Cities After Transition – 10th International Urban Geographies of Post-Communist States Conference*.
- Luyten, K. 2022. *Temporary Protection Directive*. European Parliamentary Research Service. Sk. 07.05.2024. Pieejams: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729331/EPRS_BRI\(2022\)72_9331_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729331/EPRS_BRI(2022)72_9331_EN.pdf)
- Pociūte-Sereikiene, G. 2023. Lithuanian cities as the residential place for war refugee from Ukraine: scale of migration and emerged adaptation challenges. *Cities After Transition – 10th International Urban Geographies of Post-Communist States Conference*.
- Riekstiņš, J. 2004. *Migranti Latvijā : 1944-1989 : dokumenti*. Rīga, Latvijas Valsts arhīvs.
- Svynarenko, A., Koptsyukh, A. 2022. *The situation of Ukrainians in Finland who fled the war: Survey results*. Ministry of the Interior. Helsinki. Sk. 08.05.2024. Pieejams: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164318/SM_2022_34.pdf

Kartogrāfiskie materiāli

- 2024 Ukraine Refugee Situation - RRP Achievements. Regional Refugee Response for the Ukraine Situation. Sk. 12.05.2024. Pieejams: <https://data.unhcr.org/en/dataviz/364>
- Non-EU citizens who fled Ukraine and were under temporary protection at the end of March 2024. Eurostat. Sk. 15.05.2024. Pieejams: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/9/9e/Map_TP_March_2024V2.jpg
- World Administrative Boundaries. 2019. World Administrative Boundaries - Countries and Territories. World Food Programme. Sk. 21.05.2024. Pieejams: <https://public.opendatasoft.com/explore/dataset/world-administrative-boundaries/information/>
- World Street Map. 2024. ESRI. Sk. 16.05.2024. Pieejams: <https://www.arcgis.com/home/item.html?id=3b93337983e9436f8db950e38a8629af>

PIELIKUMI

1. pielikums. Aptaujas anketa "Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanās Rīgā" (variants latviešu valodā)

1. Cik ilgi Jūs dzīvojat Rīgā?
 - a. mazāk par 1 mēnesi
 - b. 1-3 mēnešus
 - c. 3-6 mēnešus
 - d. 6-12 mēnešus
 - e. vairāk par gadu
 - f. vairāk par 2 gadiem
3. Kāds ir Jūsu vecums?
 - a. >18
 - b. 18-29
 - c. 30-39
 - d. 40-49
 - e. 50-59
 - f. 60-69
 - g. 70+
2. Kāds ir Jūsu dzimums?
 - a. Sieviete
 - b. Vīrietis
4. Vai Jūs pārcēlāties uz Rīgu...? (iespējami vairāki atbilžu varianti)
 - a. Viens pats
 - b. Kopā ar partneru/-ri vai sievu/vīru
 - c. Kopā ar bērniem
 - d. Kopā ar vecākiem
 - e. Kopā ar citiem radniekiem
 - f. Kopā ar draugiem
5. Atzīmējiet savu tagadējo aptuveno dzīvesvietu vai apkaimi ar punktu uz kartes! (elektroniskajā anketas versijā) / Uzrādiet Jūsu dzīvošanas apkaimi! (papīrformāta versijā)

6. Kāds ir Jūsu mājokļa veids?
 - a. Iznomāts
 - b. Nopirkts
 - c. Dzīvoju pie radniekiem/draugiem, kas jau dzīvoja Rīgā agrāk (*izlaist 7.jaut.*)
 - d. Dzīvoju pie radniekiem/draugiem, kas pārcēlās dzīvot uz Rīgu no Ukrainas pēc 2022.g. februāra (*izlaist 7.jaut.*)
 - e. Uzņēmis kāds rīdzinieks savās mājās
 - f. Cits (uzrakstiet!)

7. Kas ietekmēja mājokļa izvēli? (iespējami vairāki atbilžu varianti)
 - a. Cena
 - b. Attālums līdz darbavietai
 - c. Attālums līdz radniekiem/draugiem
 - d. Attālums līdz Rīgas centram
 - e. Attālums līdz Atbalsta centram
 - f. Cits iemesls (uzrakstiet!)

8. Ar kādām grūtībām Jūs saskārāties, meklējot mājokli Rīgā? (iespējami vairāki atbilžu varianti)
- Līdzekļu trūkums
 - Latviešu valodas nezināšana
 - Informācijas trūkums (piemēram, kur un kā meklēt)
 - Diskriminācija
 - Nebija problēmu
 - Cits variants (uzrakstiet!)
-
-

9. Vai Jums ir nācies iepriekš mainīt dzīvesvietu Rīgā?

- Jā
- Nē (*izlaist 10.jaut.*)

10. Kāds bija Jūsu pirmais mājokļa veids Rīgā?

- Iznomāts
 - Pašvaldības piešķirts
 - Pie radniekiem/draugiem, kas jau dzīvoja Rīgā agrāk
 - Pie radniekiem/draugiem, kas pārcēlās dzīvot uz Rīgu no Ukrainas pēc 2022.g. februāra
 - Uzņēmis kāds rīdzinieks savā mājoklī
 - Cits (uzrakstiet!)
-

11. Vai Jūs plānojat pārcelties uz citu vietu Rīgas teritorijā?

- Jā, uz citu Rīgas apkaimi
- Jā, tajā pašā Rīgas apkaimē (*izlaist 12.jaut.*)
- Jā, bez noteiktiem plāniem, uz kuriem pārcelties (*izlaist 12.jaut.*)
- Nē (*izlaist 12., 13.jaut.*)

12. Precizējiet, uz kuru apkaimi Jūs plānojat pārcelties!
-

13. Precizējiet, kāpēc Jūs gribat pārcelties uz citu vietu Rīgā! (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- Neapmierina īres cena
 - Neapmierina komunālo pakalpojumu cena
 - Neapmierina attālums līdz darbavietai
 - Neapmierina attālums līdz radniekiem/draugiem
 - Neapmierina mājokļa stāvoklis
 - Nevēlos apgrūtināt cilvēkus, kas uzņēma savās mājās
 - Cits iemesls (uzrakstiet!)
-
-

14. Iemesli Rīgas kā pārcelšanas vietas izvēlei, izbraucot no Ukrainas (uzrakstiet 1 vai vairākus iemeslus!)
-
-
-

15. Cik lielā mērā Jūs esat apmierināti Rīgā ar... (atzīmējiet!)

	neesmu apmierināts	drīzāk nē	vidēji	drīzāk jā	pilnīgi
Darba iespējām					
Iespēju atrast mājokli					
Ukrainas iedzīvotāju atbalsta centra darbību					
Sociālajiem pabalstiem, atvieglojumiem					
Kultūras dzīvi					

16. Vai Jums ir zināmi cilvēki, kas plāno pārcelties no Ukrainas uz Latviju?

- Jā
- Nē

17. Cik liela mērā Jūs ieteiktu Rīgu kā pārcelšanas vietu? (no 1 līdz 5) _____

18. Cik ilgi Jūs plānojat uzturēties Rīgā?

- mazāk par 1 mēnesi
- 1-3 mēnešus
- 3-6 mēnešus
- 6-12 mēnešus
- vairāk par 1 gadu
- plānoju palikt pavisam (*izlaist 19, 20. jaut.*)
- kamēr Ukrainas teritorijā notiek karadarbība

19. Uz kurienu Jūs plānojat pārcelties?

- Uz citu Latvijas pilsētu/ciemi
- Uz citu valsti
- Atpakaļ uz Ukrainu

20. Precizējiet, kāpēc Jūs gribat pārcelties no Rīgas! (uzrakstiet 1 vai vairākus iemeslus!)

2. pielikums. Intervijas jautājumu lapa Rīgas atbalsta centra Ukrainas iedzīvotājiem darbiniekam

Intervijas jautājumi Rīgas atbalsta centra Ukrainas iedzīvotājiem darbiniekam

Labdien! Aicinām Jūs piedalīties pētījumā, ko veic LU ĢZZF 3.kursa students Valentīns Blauberģs bakalaura darba "Ukrainas civiliedzīvotāji Rīgas pilsētā: apdzīvojums, faktori, perspektīvas" izstrādei. Jūsu atbildes dos padziļinātu ieskatu uz Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanas apstākļiem Rīgā un tiem sniegtu atbalstu!

Visas sniegtas atbildes tiks izmantotas anonīmi.

- Kādu palīdzību Rīgas atbalsta centrā visbiežāk meklē Ukrainas civiliedzīvotāji, neskaitot mājokļa jautājumus un dokumentu noformēšanu?
- Cik lielu apmeklētāju skaitu Rīgas atbalsta centrs vidēji apkalpo vienas dienas laikā? Vai bijuši gadījumi, kad Rīgas atbalsta centrs nespēja apkalpot visu apmeklētāju plūsmu vienā dienā?
- Ar kādām grūtībām savā darbā parasti sastopas Rīgas atbalsta centra darbinieki?
- Kā notiek mājokļu meklēšana Ukrainas civiliedzīvotājiem un izmitināšanas process? Kurās vietās/telpās, uz cik ilgu laiku izmitina?
- Vai Rīgas atbalsta centrs piedāvā izmitināt cilvēkus citās Latvijas pašvaldībās? Vai tas piedalās bēgļu izmitināšanas organizēšanā citās pašvaldībās?
- Kā izmainījās kopējā situācija ar Ukrainas civiliedzīvotājiem Rīgā kopš 2022.gada pavasara līdz šodienai?
- Kā notiek Rīgas atbalsta centra sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām, kas sniedz atbalstu cilvēkiem no Ukrainas?
- Vai, Jūsaprāt, Rīgas atbalsta centra atrašanas vietas maiņa no pilsētas centra uz Juglu ietekmē/ietekmējusi Atbalsta centra palīdzības sniegšanas iespējas? Vai apmeklētāju skaits ir samazinājies kopš adreses maiņas?
- Kādās nozarēs un kā, Jūsaprāt, var pilnveidot atbalstu, kuru Rīgas atbalsta centrs sniedz Ukrainas civiliedzīvotājiem?

Paldies!

Dokumentāra lapa

Bakalaura darbs „Ukrainas civiliedzīvotāju uzturēšanās apstākļu, apdzīvojuma un perspektīvu analīze Rīgas pilsētā” izstrādāts LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Valentīns Blauberģs

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Zinātniskais vadītājs asoc. prof., Dr.geogr. Elīna Apsīte-Beriņa

Recenzente: prof., Dr.geogr. Zaiga Krišjāne

Darbs iesniegts Ģeogrāfijas nodaļas lietvedībā

Nodaļas lietvedis

Noslēguma darba aizstāvēšanas rezultāti:

Bakalaura darbs aizstāvēts 2023./2024. akadēmisko studiju gala pārbaudījumu komisijas sēdē

.....
gads, datums, mēnesis

protokola nr.

vērtējums

Komisijas sekretāre Elīna Apsīte-Beriņa
